

EDİRNE ve YÖRESİ
Eski Eserleri Sevenler Kurumu
Yayımlarından :
Sayı : 5

TRAKYANIN KÜLTÜR
VE TARİHİ

YAZAN :

Dr. Arif Müfid Mansel

İstanbul Üniversitesi İlk zamanlar Tarihi Doçenti
İstanbul Müzeleri Umum Müdür Muavini

RESİMLİ AY MATBAASI T. L. ŞİRKETİ
İSTANBUL

1938

Öğretmen
J. E. C. C.
Güzün Salur

5000

EDİRNE ve YÖRESİ
Eski Eserleri Sevenler Kurumu
Yayımlarından :
Sayı : 5

TRAKYANIN KÜLTÜR VE TARİHİ

EN ESKİ ZAMANLARDAN MİLÂDDAN SONRA
ALTINCI ASRIN ORTASINA KADAR

YAZAN :

Dr. Arif Müfid Mansel

İstanbul Üniversitesi İlkzamanlar Tarihi Doçenti
İstanbul Müzeleri Umum Müdür Muavini

RESİMLİ AY MATBAASI T. L. ŞİRKETİ
İSTANBUL
1938

BİRKAÇ SÖZ

Trakya kılavuzunu değerli bir eser olarak hem tarih hem de turizm bakımından ilim alanına koymak emelindeydik. Yüksek Türk Tarih Kurumuyla geçen seneki yazışmadan sonra bu işle yetkeli olan Üniversitenin kıymetli Doçentlerinden İstanbul Müzeleri Umum Müdür Muavini Bay A. Müfid Manselden ricaya karar verildi. Yüksek etütleriyle tanınmış ve iki senedenberi Trakya'daki kurganlarda başaran kazılarıyla dahi dikkati çekmiş olan bu gencimiz bu ilmi araştırmayı üzerine aldı. Bu kerre büyük bir zevk ve başarıyla tamamladığı yüksek eserini takdirle bastırıyoruz.

Şimdiye kadar dağıntık olan Trak ve Trakya Bilgilerinin ana hatlarını ilmi ve otantik bir tarzda ortaya koyan bu eser ilim alanında ayrı ve çok kıymetli bir yer tutacaktır.

Milâddan sonra 600 yıla kadar olan tarih bilgilerini -bu bakımdan aydınlatan bu eser, bir yandan da Heybeliada Deniz Lisesi Tarih öğretmeni kıymetli bilginimiz Fevzi Kurtogluna bir senelik etütlerle yazdırılan ve bastırılan Neolitik devrinden günümüze ve Montrö zaferine kadar olan Gelibolu tarihi; elele, baş başa vermiş iki yüksek kıymetli ortaya koymuş bulunuyor.

Ayrıca Tarih öğretmenlerinden Bay Osman Nuri Peremeci dahi kıymetli etütleriyle bu kerre Edirne tarihini yazmıştır.

Bu sırada Turova kazılarına yıllardanberi yardım eden Amerikalı Profesör Blegenin son ortaya koyduğu kıymetli eserleri dahi içine alan Turova namındaki eseri de kazıların eski komiseri Selâhattin Kandemir yazmış bulunuyor.

Şu halde Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu son iki yıl içinde dikkat ve yetkeyle hazırladığı dört kıymetli eseri bastırması bulunuyor ki, birbirini kucaqlayan bunları Atatürk rejiminin gur kaynaklarına borçlu olarak öğrenmekle derin bir haz duyuyor.

**Trakya Umumi Müfettişi
Türk Tarih Kurumu Onursal
Üyesi**

General Kâzım Dirik

TRAKYANIN KÜLTÜR VE TARİHİ

EN ESKİ ZAMANLARDAN MİLÂDDAN SONRA
ALTINCI ASRIN ORTASINA KADAR

Trakyanın hududları — İsimlerin lengüistik kaidelere göre geçirdikleri muhtelif safhalar nazarı itibare alınırsa bir kavim ismi olan «Trak» kelimesinin asıl eski kelime olduğu ve «Trakya» memleket isminin ise bu kavim isminden neşet ettiğini kabul etmek zarureti basıl olur. Binaenaleyh «Trakya» (Yunanlılarda Thrake, Romalılarda Thracia) Traklar ile meskûn memleket demektir. Trakyanın şark ve cenup hududları Karadeniz, Marmara denizi ve Ege denizi tarafından tahdit edilmiştir. Fakat bu memleketin şimal ve garp hudutları muhtelif devirlerde, coğrafi bilgilerin seviyesine ve siyasi ahvale göre, pek muhtelif şekillerde gösterilmişlerdir. Homerin destanlarında Trakya yalnız Ege ve Marmara sahillerine inhisar etmektedir. Milâddan önce altıncı asır coğrafiyunundan Hekateos deniz, İstros nehri ve İllirya arasındaki havaliyi Trakya olarak göstermekte, fakat Trakyanın esas hududunu Balkan dağlarının (Haimos) teşkil ettiğini de ilâve etmektedir. Beşinci asır müverrihlerinden meşhur Herodot «Trakları Hintlilerden sonra gelen dünyanın en büyük kavmi,» olarak tavsif etmekte ve Trakyanın şimal hududu olarak İstros nehrini kabul eylemektedir. Herodot Karadeniz (Pontos Evkseinos) ve Marmaradenizi (Propontis) arasındaki mintakayı ve Ege denizi kıyılarını bizzat ziyaret etmişti. Fakat memleketin içerleri hakkında sarih hiçbir malûmata malik değildi. Skilaks, Plinius ve Melaya göre Trakyanın şimal hududu İstros nehri, Romalıların eyalet taksimini gözönünde bulunduran coğrafyacı Strabona göre ise Balkan dağlarıdır.

Trakyanın garp hududu olarak ilk zamanlarda Vardar nehri (Aksios), bilâhare Struma (Strimon) nehri kabul olunmuştur. Strabon ise şöyle yazmaktadır: «Strimon nehrine kadar Makedonlar,

Paionlar ve Trakların bazı dağ kabileleri, fakat Strimonun mansabına kadar tahdit ettiği sahanın ötesinde, Haimosa kadar, Traklar oturmaktadırlar. Sahilde ise Helenler vardır». Skimnos Makedonya krallığı zamanındanberi cari bir usule göre Trakya ve Makedonya arasındaki hudut olarak Karasu (Nestos) nehrini kabul etmektedir. Strabon ise Roma İmparatorluğu zamanında Makedonyanın dört kısma ayrılması ve hudutlarının genişletilmesi neticesinde Meriç (Hebros) nehrini Trakyanın garp hududu olduğunu zikretmektedir. Daha sonraları teşekkül eden «Thrake» eyaletinin garp hududunu ise Nestos teşkil etmiştir. Coğrafyacı Ptolemaiosa göre bu hudutlar şunlardır : Şimalde Aşağı Mesya, garpte Yukarı Mesya (eski Sırbistan ve Morava havalisi) ve Makedonya (Orbelos dağından Nestos nehri mansabına kadar). Muahhar Roma İmparatorluğu zamanında Trakya hudutları bir takım tadilâta uğramış, fakat esas itibarile Balkan dağları Trakya ve Mesya arasında tabii bir hudut olarak kalmıştır.

Memleket — Trakyanın en mühim dağına cenup Karpatlarının bir temadisi olarak garpten şarka doğru imtidat eden ve Trakyanın şimal kısmını işgal eden Balkan (Haimos) dağları teşkil etmektedir. Bu silsile cenup kısmında dik bir takım yamaçlar ihtiva etmesine ve garp ve orta kısımlarında iki bin metre yükseklik bulmasına rağmen kavimler muhaceretlerini kolaylaştıran ve 19 uncu asır Türk - Rus harplerinde sevkulceysi bir ehemmiyette olduklarını gösteren bir takım geçitler ihtiva etmektedir. Balkanların cenubunda ise Antibalcanlar vardır. Bu iki silsile arasında Tunca ve Meriçe dökülen bir takım nehirler tarafından sulanan münbit ovalar, buradaki yığmatepe (tümülüs)lerin gösterdiği gibi, pek eski zamanlardan beri bir kültür beşiği olmuşlardır. Garpte Balkanlar ve Antibalcanlar Rodop silsilesine münkalip olmaktadır. Bu silsileye tabi Rila dağlarının en yüksek noktası olan Musallatepsi (Dunaks) 2925 metreyi bulmakta ve Balkan yarımadasının en yüksek dağına teşkil etmektedir. Strimon ile Nestos arasındaki Pirin dağlarının en yüksek tepesi olan (Eltepe) ise 2920 metre yüksekliktedir. Zirveleri karlar ve yamaçları kesif ormanlar ile kaplı olan Rodop dağları pek eski zamanlardan beri Yunan ve Roma müverrib ve coğrafiyunu üzerinde derin tesirler icra etmişlerdir. Herodot bu dağların Paionlar memleketi civarında olduğunu ve Kios nehrinin menbaini ihtiva ettiğini beyan etmektedir. Ptolemaios Rodopu Nestos ve Hebros nehirleri arasında göstermekte, diğer coğrafyacılar ise bu silsileye daha şümüllü bir mana vererek Rila ve Pirin dağlarını, hatta Orbelos ve gümüş madenlerle meşhur Pangaion dağlarını bu sisteme ilâve eylemektedirler.

Balkanlar ile Rodoplar arasında, Trakyanın en büyük nehri olan

Meriç (Hebros) tarafından sulanan geniş ve münbit bir ova vardır. Meriç nehrinin tevabii meyanında Balkanlardan çıkan ve Edirne yanında, Meriçin istikamet değiştirdiği noktada, bu nehir ile birleşen Tunca (Tonzos), daha şarkta ise Çorlu civarında neban ederek garp istikametinde akan ve Meriçle birleşen Ergeneyi (Argianes yahut Erginos) zikretmek lâzımdır. Rodop dağlarından neban eden Arda ise (ihtimal eski Arpessos) yine Edirne civarında Meriç ile birleşmektedir.

Balkanların şarkında, Karadeniz sahiline müvazi olarak inkişaf eden, bazı noktalarda bin metreye kadar yükselen Istranca dağları mevcuttur. Bu silsilenin eski ismini bilmiyoruz. Romalılar zamanında bu dağ, bu havalide oturan «Ast»lara izafetle «Astdağı» (Mons Astikus) ismini taşıyordu. Istranca silsilesinden neban eden birçok dereler birbirine müvazi olarak cenup istikametinde inkişaf etmekte ve Ergeneye dükülmektedirler. Ergenenin geniş vadisinin cenubunda, Marmara sahillerine doğru uzanan oldukça yüksek bir dağ silsilesi buluyoruz. Bu dağlar meyanında 920 metre yükseklikte olan Tekirdağını zikredebiliriz. «Ganos dağı» ve İksenefonun bahsettiği «Mukaddes Dağ» (Hieron Oros) dahi bu silsileye aittirler. Trakyanın şark kısmını teşkil eden ve İstanbula kadar imtidat eden arızalı kalker mintakanın Yunanlılar tarafından «Delta» tesmiye edilmiş olduğunu İksenefondan öğreniyoruz.

Köy ve Şehirler — Trakların iskân mahalleri büyük bir tenevvü göstermektedir. İlk zamanlarda mağaralar mesken olarak kullanılmıştır. Traklar bazan etrafı hendek ve çitlerle tahkim edilmiş köylerde, bazan ise göllerde, kazıklar üzerinde, inşa ettikleri evlerde oturmuşlardır. Bir Trak köyü tasvirini İmparator Trayanın Romadaki sütunu üzerinde görmek kabildir: Kulübeler çitten yuvarlak olarak yapılmış olup üzerleri mahrutî bir çatı ile örtülmüştür. Trak köy evlerinin ekserisi çit ve çamurdan, bunların damları ise samandan yapılmıştı. Evin yanında ekseriya hayvan ahır ve etrafında çit ile tahdit edilmiş bir bahçe bulunurdu. Bazı iskân mintakalarının etraflarında taş ve çamurdan yapılmış surlar dahi mevcuttu.

Mühim tiaret yolları, yahud bu yolların tekatu noktalarında açık şehirler ve pazar mahalleri mevcuttu. Esasen gerek Yunanlılar tarafından sahillerde, gerek bilâhare Romalılar tarafından memleketin içerlerinde vücade getirilen şehirlerin ekserisi eski bir Trak iskân mehallerinin üzerinde tesis edilmişlerdi. Eski Trak köy ve şehirleri hakkında pek fazla malûmata mâlik değiliz. Yalnız bunların ekserisinin bugünkü köy ve şehirlerin yerlerinde bulunmuş olduklarını söyleyebiliriz. Bugün Trakyadaki köy ve şehirlerin bir çoğunun yanında bir mezar âbidesinden başka bir şey olmıyan yığma tepelerin (tümü-

lûs) bulunması bu hususu vazih bir surette göstermektedir. Ėsasen bu köy ve şehirlerin isimlerinin bir çoğu dahi eski Trak isimlerinden alınmıştır. Trak şehirlerinin en büyük ve en mühimlerinden biri Odris krallığı zamanında payitaht olan Kipsela idi (bugünkü İpsala). Yine bu havalide bulunan Doriskos şehri ise müverrih Livius zamanında bir kale ile takviye edilmişti. Daha içerlerde ise İksantea (bugünkü İksanti) şehri bulunuyordu. Trak kabilelerinin en büyüklerinden olan Odrisler Mericin Tunca ile birleştiği noktada bir şehir tesis etmişlerdi. Mokedonlar burasını Orestlerin bir kolonisi haline ifrağ etmişler ve bu şehre Orestia ve varuşlarına ise Gonnoi ismini vermişlerdi. Fakat bu şehrin asıl ismi Odris kabilesine izafeten Odrisa yahut Odrisya idi. Bu şehir İmparator Hadrian zamanında tevis edilmiş ve Hadrianopolis yani «Hadriyan şehri» ismini almıştır. Daha şarkta ise Ast kabilesinin merkezi olan Bizye (bugünkü Vize) şehri vardır.

Sahil şehirleri meyanında ise (yalnız Türkiye sahillerini nazarı itibare almak ve garpten şarka doğru gitmek suretile) şunları zikredilebilir: Ainos (Enez), bu şehrin eski isminin Poltiobria olduğunu Strabon yazmaktadır; Kardiya, Çanakkale Boğazında Maditos (Maydos); Boğazın en dar yerinde Sestos (ihtimal bugünkü Yalova); Kalipolis (Gelibolu); Hellenistik krallarından Lizimahos tarafından tesis edilmiş olan Lizimahia şehri (bu şehrin harabelerini Ekzamil civarında görmek kabildir), Ganos (Gaziköy), Bizante, sonraları Ridoston yahut Raidestos (bugünkü Rodosto); Selimbria, sonraları Evdeksiupolis (Silivri); İstanbul boğazının medhalinde Bizantion, dördüncü asırdan itibaren Konstantinopolis (Konstantin şehri) yahut Nova Roma (Yeni Roma) (İstanbul). Karadeniz sahillerinde: Salmidesses (Midye), Tinias (İgneada). Bugün Bulgaristana ait olan mıntakada ise mühim Trak limanları meyanında Apollonia, sonraları Sozopolis (bugünkü Sizebolu) ve Burgaz civarındaki Anhialos ve daha şimalde Mesembriayı zikredebiliriz. Büyük ticaret yolları üzerinde bulunan şehirlerin en mühimlerini yol bahsinde tadat edeceğiz.

Yollar—Traklar yol inşaatına büyük ehemmiyet vermişlerdir. Müverrih Tukidides Trak krallarından Sitalkın Peonlara karşı icra ettiği bir sefer esnasında Rodoplar havalisinde bir takım yollar yaptırmış olduğunu yazmaktadır. Trak yolları hakkında ançak muahhar Romen ve Bizanten asar ve haritalar sayesinde bir fikir edinmek kabildir. Fakat Roma ve Bizanslıların gösterdikleri yollar memleketin coğrafi teşekkülü ile pek yakından alâkadar olduklarından bunların çok daha eski zamanlara dayandıkları kabul olunabilir. Ėsasen bugünkü modern yollar dahi esas itibarile bu eski yolların seyrini takib etmektedirler. Bu yolların en mühimleri şunlardır: (levha II'deki krokiye dahi bakınız).

1 — Belgrad - İstanbul yolu. Bu yol Belgraddan başlayarak Niş ve Sofya üzerinden ve Meriç vadisini takiben Filibeye (Filipopolis) gelir, buradan Cesir Mustapaşa (Burdenis) üzerinden -Edirneye iner ve Edirnedden Havsa (Hostizo) -Babaeski (Burtizo)- Lüleburgaz (Bergule, sonraları Arkadiupolis) -Druzipara (Büyük Karıştıran) - Çorlu (Sirellö, sonraları Çurulum) dan geçerek sahile, Ereğliye inerdi. Yol buradan sahili takib ederek Silivri - Büyükçekmece (Atira) - Küçükçekmece (Region) üzerinden Yaldızlıkapıya (Yedikule) müntehî olurdu. Yahut daha eski bir devirde, Büyük ve Küçükçekmece göllerinin ağızlarının doldurulması ve buralarda köprüler inşasından önce, Ereęliden şimalişarkî istikametinde kıvrılarak Sinekli (Çenofrurio) civarına kadar uzanır, buradan şark istikametinde inkişaf ederek Ad Statuas (gayri malüm), Çatalca, İspartakule (Sparadon) nin 5 km. cenubundaki Roma köprüsünden ve Melentiada (Yarımburgaz) ve Topkapıdan geçerek İstanbula ulaşırdı.

2 — Tuna - Burgaz - İstanbul yolu. Bu yol esas itibariyle Karadeniz sahilini takip ederek Burgaza gelir. Burada sahili terk ile içeri doğru bükülür ve Kırklarelinin 16 km. şimalinde bulunan Pudizo (Koyva) dan geçerek Ut Surgas (ihtimal Pınarhisar) üzerinden Sinekliye iner ve burada birinci yolla birleşirdi.

3 — Burgaz - İstanbul sahil yolu. Yukarıda tarif edilen 2 No.lu yol Türkiye hudutlarına girdikte içeri doğru kıvrılmayıp sahili takiben İgneada, Midye ve Filias (Ormanlı civarı) dan geçerek Rumelikavağına (Timea) gelir ve Boğazın Rumeli sahilini takip ederek Galataya müntehî olurdu.

4 — İstanbul - Selânik - Adriyatik yolu (Via Egnatia). Bu yol İstanbuldan Topkapıdan başlayarak Melantiada, Ad Statuas, Çenofrurio üzerinden geçerek Ereğliye iner ve buradan itibaren sahili terk ile İneçike (Apris) gelir, buradan Malkara (Sıraçellae), Keşan (Zorlanis), ve İpsala (Kipsela) üzerinden Merice vasıl olur ve bu nehrin sol sahilini takib ile Ferecięe (Dimis) iner ve buradan esas itibarile sahili takib ederek Selânik üzerinden Adriyatik sahillerinde bulunan Apollonia yahud Dirrhahiona müntehî olurdu. - Yahud bu yol İstanbuldan 1 No. lu yolun aynı olarak Edirneye gelir, buradan cenuba kıvrılarak Eski yahud Cesir Ergene (Plotinopolis) ve Vakıf - Karapınar (Zirinis yahud Zervis) üzerinden Ferecięe iner ve burada Selânik yolile iltisak peyda ederdi. Bir kolun Enez (Ainos) e indiği anlaşılıyor. Eskiden diğer bir kol ise Hayrebolu (Hariupolis yahud Hairanopolis) üzerinden İneçike (Apris) inerdi. - Adriyatikten Meriçe ve İpsalaya kadar uzanan yol, Strabonun zikrettiği gibi, Romalılar zamanında «Via Egnatia» ismini taşıyordu. Romalılardan önce dahi mevcut olduğu anlaşılın bu mühim ticaret yolu Adriyatik memleketlerini Ege havzası ve Karadeniz havalisile birleştiriyordu. Romalılar ise, iktisadî sebeblerden maada askerî sebeblerden dolayı bu

yolu tamir ve tevsi etmişler ve buna «Via Egnatina» ismini vermişlerdir. Bu isim İtalyada Apulyada kâin Egnatia yahud Gnatia şehir ismile alâkadar gösterilmektedir. Cenubî İtalyada Milâddan sonra 109 senesinde inşa edilmiş olan Via Traiana Beneventum ile Brundisium (bugünkü Brindizi) arasında rabıtayı temin ediyordu. Şu halde Romadan şarka gitmek üzere yola çıkan bir ordu Cenubî İtalyadan geçerek Brindiziye geliyor, buradan gemilerle Adriyatik sahillerindeki Apollonia yahud Dirrhahion limanlarından birine çıkıyor ve buradan Via Egnatiayı takib etmek suretile şarka doğru ilerliyordu. Binaenaleyh Via Egnatia Romadan başlayan ve Cenubî İtalyadan geçen yolun bir temadisini teşkil ediyordu. Şarka giden Roma ordularınının kâffesi bu yoldan geçmişlerdir.

5 — İstanbul - Sestos (Akbaş limanı) yolu. Bu yol İstanbullu İneçik arasında 4 No. lu yolun aynıdır. Buradan itibaren yol Kavak (Afrodizia) - Gelibolu (Kallipolis) - Kilya (Çela)dan geçerek Sestosa müntehî olurdu. Kavaktan, bir kolun şimal istikametinde inkişaf ettiği ve Kızılcaereden (Markonfekos) geçerek Ereğliye indiği anlaşılıyor.

İklim, mahsuller, madenler — Yüksek dağları karla örtülü Trakya Akdenizin mülâyim iklimine alışmış olan eski çağlar Yunan ve Roma müverrih ve coğrafiyunu tarafından umumiyetle şimal rüzgârlarına maruz, iklimi sert ve soğuk, arazisi arızalı ve kesif ormanlarla kaplı ve insanların barınmasına gayrı müsait bir memleket olarak gösterilmiştir. Fakat yüksek dağların arasındaki vadilerde, bilhassa Mericin suladığı münbit mıntakalarda, neolitik devrinden itibaren buğday, arpa, çavdar ve darı gibi hububat ve bunlardan maada mercimek ve yemeğe lezzet verdiğiinden dolayı Traklar tarafından pek sevilen soğan ve sarmısak yetiştirildiği sabit olmuştur.

Traklar hububatı «siros» ismini verdikleri yer çukurlarında hıfzederlerdi. Tuz nadiren kullanılırdı. Cenubî Rusya memlahalarından istihsal edilen tuz mübadele vasıtasıyla, fakat az miktarda, Trakyaya ithal edilirdi. Trakyada yetiştirilen hububatın mühim bir kısmı Yunanistanına ihraç edilirdi. Romalılar zamanında ise Ergene vadisi Romanın bir nevi zahire anbarı olmuştu.

Traklar bağlara dahi ehemmiyet verirlerdi. Trakya üzümünden yapılan şarap Homer zamanında dahi büyük bir şöhrete malikti. Dionizos mezhebinin Trakyada iktisap etmiş olduğu vüs'at bu havalide şarabın ne büyük bir revaç bulduğunu göstermeğe kâfidir. Traklar ekseriya şarabı susuz içerlerdi. Şarap kadehi olarak büyük boynuzlar kullanılırdı. Harbe gitmeden evvel bol şarap içmek âdetti. Fakat bu âdet dinî bir mahiyetteydi. Traklar sarhoş oldukta, tabiatın fevkinde bir takım kuvvetlerin kendilerine ilhamlarda bulunduğuna zahip olurlardı.

Üzümünden maada bir çok nebatlardan şaraba benzeyen bir takım içkiler yapılır ve bu içkilerin bazıları ilaç olarak kullanılırdı. Darıdan dahi bir nevi boza imal olunurdu.

Mensucatta kullanılan Trakya kenevirini Herodot methetmektedir. Traklar keneviri bizzat işler ve iplik bükerek, elbiseleri için lüzumu olan kumaşları ise evlerindeki tezgâhlarda kendileri dokurlardı.

Eski çağlar tarih ve kitabeleri Trakyanın her türlü vahşi hayvanlarla dolu olduğunu bildirmektedirler. Herodot, Aristoteles ve Plinius aslanların dahi mevcut olduğunu yazmaktadırlar. Eski çağlarda aslanların bütün Ön Asyada (Anadolu dahil) buldukları nazarı itibara alınırsa Trakya, Makedonya ve hattâ Yunanistanın dahi aslandan arı olmadığı anlaşılır. Diğer av hayvanları meyanında, boynuzları mergup bir ihracat eşyası olan yaban öküzleri, yaban domuzları, ayı, kurt, geyik ve karacaları zikretmek lâzımdır. Av hayvanlarının pek mebzul olmasından avcılık Trakların hayatında mühim bir yer işgal etmiş ve son zamanlara kadar bunların en sevdikleri ve en fazla meşgul oldukları bir spor olarak kalmıştır. Ehlî hayvanlar meyanında birinci derecede at gelmektedir. Homer devrinden itibaren Trak atları büyük bir şöhrete maliktiler. Bir takım süvarileri tevsi eden yüzlerce mezar taşı Trakların ata vermiş oldukları ehemmiyeti göstermeğe kâfidir. Esasen eski çağların sonuna kadar Traklar at yetiştirmek ve binicilikteki maharet ve şöhretlerini muhafaza etmişlerdir. Trakların besledikleri diğer ehlî hayvanlar meyanında sığır, inek, eşek, domuz, koyun ve keçileri zikredebiliriz. Traklar eti diğer gıdalara tercih ederlerdi. Memedeki çocuklara taze kesilmiş hayvanların kanını kaymakla karıştırarak verirlerdi.

Et kâh tütsülenmiş, ve kâh ince dilimlere kesilmiş ve kızartılmış olarak yenirdi. Traklar süt ve tereyağından dahi hoşlanırlardı. Kısrak sütü küçük çocukları beslemek için kullanılırdı. Koyun sütünden yağdan maada peynir ve yoğurt dahi imal edilirdi. Trak peynirleri büyük bir şöhrete maliktiler. Undan yapılan bir nevi pasta, bal ve sebzeler dahi Traklar nezdinde revaç bulan gıdalar meyanında idiler.

Trakya toprağı birçok maden cevheri ihtiva ediyordu. Bunların pek eski zamandanberi işletildiği anlaşılıyor. Köstendil taraflarında altın ve gümüş, Burgaz Balkanlarında bakır, Istrancada gümüş ve Kırklareli taraflarında ise bakır madenleri mevcuttu. Struma nehrinin şarkındaki Pangaion madenlerinden gümüş istihsal edilirdi. Rodoplarda yaşayan Besler maden işçiliğini pek ileri götürmüşlerdi. Maden işçiliği Trakyada ötedenberi müttekâmil bir safhada bulunuyordu. Trak silâhlarının haiz oldukları şöhret bunu isbata kâfidir.

Ahali — Preistorik zamanlardan itibaren muhtelif dalgalar halinde bir taraftan Küçük Asyadan ve diğer taraftan Cenubî Rusya ve Besa-

rabyardan, yukarıda hudutlarını çizdiğimiz mıntakaya kökleri Orta Asya'ya dayanan bir takım kavimler gelmişler, buralarda yerleşmişler ve Trak ismini almışlardır. Eski çağlarda Trakların büyük ve kuvvetli bir kavim teşkil ettiklerinde me' hazlar müttefiklerdir. Herodot Trakların, Hintlilerden sonra, dünyanın en büyük kavmi olduklarını beyan etmektedir. Pausanias ise şöyle yazmaktadır: «Traklar toplu bir millet olarak, diğer milletlerle mukayese edilecek olursa, bunların Keltlerden sonra gelen en büyük kavim oldukları anlaşılır. İşte bu sebepten Romalılardan önce hiçbir millet Trakları tabakkümü altına alamamıştır. Halen ise bütün Trakya Romalılara tabidir». Plinius ise Trakların Avrupadaki kavimlerin en cesurlarından olduklarını beyan etmektedir.

Traklar, kendilerine izafeten «Trakya» tesmiye edilmiş olan ülkeye geldikten sonra göçebe hayatını terk ile büyük nehirlerin suladıkları geniş ve münbit vadilerde yerleşmişler ve hayvancılık ve ziraatle iştigal etmeğe başlamışlardır. Fakat her Orta Asyalı kavim gibi Traklar dahi harp kabiliyetlerini hiç bir zaman kaybetmemişler ve harplerde cesaretleriyle temayüz etmişlerdir. Bilhassa dağlık arazide oturanlar ve sert iklime karşı daimî surette mücadele etmek mecburiyetinde bulunanlar harplerde büyük muvaffakiyetler elde etmişler, mütecanis saflar şeklinde muharebeye girmek ve süvari hücumlarına karşı zamanında müdafaa tertibatı almakta büyük maharet göstermişlerdir. İşte bu sebepten Traklar paralı asker olarak Hellenistik devletleri ve Roma ordularında geniş mikyasta kullanılmışlardır. Trakya'da bu kabil askerlere ait bulunmuş olan binlerce mezartaşı bu hususu isbata kâfidir. Bizans devrinde ise İmparator Justinian Trakların kuvvet ve cesaretini medh ve sena etmiştir.

Trakların derilerinin rengi açık, tenleri ise yağlı idi. Trak erkekleri dahi, kadınları gibi uzun saç taşırlandı. Bunlar ekseriya saçlarını arkaya doğru tararlar, yahut saçlarından arka tarafta bir örgü vücade getirirlerdi. Trakların saçları ekseriya kumral ve bazan sarımtırak idi. Fakat siyah saç makbul olduğundan Traklar saçlarını mavimtırak çelik rengine boyarlardı.

Derinin üzerine nakışlar hâketmek asılzadelerin bir hakkı mahsusu addedilirdi [1]. Bilhassa kadınlar bu gibi nakışlar hâkettirmeğe çok ehemmiyet verirlerdi. Bu resimler iğne vasıtasıyla işlenirdi. Bu gün dahi Tunguz kadınlarında aynı adet mevcuttur.

Kıyafet — Elbiseler kenevirden yapılmış ten üzerinde giyilen çamaşır ve bunların üzerine takılan hayvan postlarından ibaretti. Tek-

[1] Bu adet uzun müddet Trakya'da kalmıştır. Eski Dak memleketi olan Molda voyvodasının oğullarına, bunların beyzadeliklerini göstermek üzere, kendi markasını hâkettirmiş olduğunu Kâtip Çelebi yazmaktadır.

mil Trakya'da keten ve kenevir zeriyyatına fazla ehemmiyet verilir, bunlardan yapılan iplikler hususî tezgâhlarda dokunur, kumaşlar nebatî boyalar ile boyanır yahut üzerleri işlenirdi. Renkler ekseriya pek mütenevvi ve gösterişli idi. Bazan küçük ve yassı altın levhaların dahi ziynet makamında kumaşlar üzerine raptedildiği görülmektedir. Dağlık arazilerde oturan ve çobanlıkla iştigal eden iptidai bazı kavimler ise iyi temizlenmemiş koyun postlarına bürünürlerdi. Trak elbiseleri iç çamaşırın üzerine giyilen uzun kollu bir gömlek ve geniş bir pantaldan ibaretti. Fötr şapkalar ise rahipler ve zadedâna mahsus bir serpuş idi. Ayakkabı olarak kalın deriden yapılmış çarıklar giyilirdi. Kışın ise kalın elbiseler ve bilhassa hayvan postları kullanılırdı. İksenofon Trakların kışlık kıyafetlerini şöyle tasvir etmektedir: «Traklar baş ve kulaklarını tilki kürkleriyle sararlar; giydikleri gömlekler kalçaları dahi örtmektedir. Soğuk havalarda kısa cepken yerine uzun pelerinler giyerler; bunlar topuklara kadar uzanır». Yazın ise Traklar üzerine bir kemer bağlanmış olan bir cepken giyerlerdi. Mezar taşları üzerindeki tasvirler bu kıyafetleri vazih surette göstermektedirler.

Silâhlar — Homer Trak silâhlarını Aka silâhlarıyla aynı seviyede addetmektedir. Daha o zamanlar Trak kılıçları büyük bir şöhrete maliktiler. Traklar bilhassa kıvrık kılıçlar kullanırlardı. Mızrak dahi muharebelerde mühim bir rol oynardı. Hançerler Traklarca meçhul değildi. Baltalar dahi revaçtaydılar. Bu madenî silâhların yanında ok ve yay son zamanlara kadar mühim bir mevki işgal etmiştir. Odrisler, Getler ve Daklar yaya ve atlı olarak ok atmakta büyük bir maharete maliktiler. Bunlar okların uçlarına zehirli bir madde dahi sürerlerdi. Romalılar zamanında Get süvarisinin madenî zırh giymiş olduğu görülmektedir. Tedafii silâhlar meyanında kalkanlar eksik değildi. Daklar üzeri bir ejder tasvirini havi bir nevi sancak dahi kullanmışlardır. Homer Trakların muharebe arabaları kullanmış olduklarını bildirmektedir. Fakat bilâhare bu âdetin terkedilmiş olduğu görülüyor.

Trakların içtimaî âdet ve aneleri ve yaşayış tarzları — Trakların harp ve avdan hoşlandıklarını yukarıda görmüştük. Bilhassa Trak asılzadeleri ziraat ve sanayile uğraşmaktan hoşlanmazlar, bu işleri tevabilerine gördürürler ve bunlardan aldıkları vergilerle geçinirlerdi. Trak asılzadeleri atlarına bakmak, spor müsabakaları tertip etmek, ava ve icabında harbe gitmek suretiyle vakit geçirirlerdi. İşret sahneleri dahi bu asılzadelerin hayatında mühim bir yer alırdı. Bilhassa cenge gitmeden evvel, dinî bir takım sebeplerden, bu kabil meclisler tertip etmek âdetti. İksenofon kiral Sevtesin tertip ettiği işret sahnelerini şöyle tasvir etmektedir:

«Davetliler bir daire teşkil etmek üzere oturdular. Herkesin önüne üç ayaklı birer masa getirildi. Masaların üzerinde et dilimleri ve ekşimiş ekmek parçaları vardı. Sevtes önünde duran ekmek ve etleri aldı, bunları parçaladı ve parçaları yanında duran davetlilere verdi. Diğerleri dahi aynı tarzda hareket ettiler. Bir müddet sonra şarap, boynuzların içine konmuş olarak, dağıtıldı ve herkes konuşmağa başladı. Sevtes ayağa kalktı, İksenefon ve arkadaşlarını kucakladı. Her ikisi de Trak âdetine tevfikân yekdiğerinin şerefine içtiler. Bu esnada içeri bir kır atı dizgininden tutan bir Trak girdi, ve şarapla dolu bir boynuz kaparak «şerefine içiyor ve bu seri hayvanı sana hediye ediyorum, Sevtes» dedi. Bir diğeri bir çocuk getirdi ve kırılın şerefine içtikten sonra çocuğu hediye etti. Bir üçüncüsü kırılın karısı için elbise getirdi ve nihayet Sevtes İksenefonla birlikte boynuzu sonuna kadar içti ve boynuzun dibinde kalan şarabı İksenefonun arkadaşının üzerine döktü». Bu kabil işret sahnelerinin sonunda keskin kılıçlarla bir takım oyunlar oynanırdı. Pek tehlikeli olan ve büyük bir maharete ihtiyaç gösteren bu oyunlar esnasında kazalar eksik olmazdı. Traklar ötedenberi bu kabil oyunlara alışık olduklarından, Romalılar zamanında, at meydanı oyunlarında, büyük muvaffakiyetler elde etmişler ve bu yüzden büyük bir şöhrete sahip olmuşlardır. İşret sahnelerinde musiki dahi eksik olmazdı. Esasen Traklar musikiden pek hoşlanırlardı.

Homer zamanlarında «lira» tesmiye edilen ud nevinden bir çalgı büyük revaçta idi. Meşhur muğanni Orfevsin vatani olarak Trakyanın gösterilmesi Trakların musikiye vermiş oldukları ehemmiyeti tebarüz ettirebilecek bir mahiyettedir.

Genç kızlar serbest bir hayat geçirirler ve erkeklerle görüşebilirler, fakat evlendikten sonra evlerine kapanırlar, yalnız ev işleriyle meşgul olarak hariçle olan alâkalarını keserlerdi. Genç bir erkek bir kız intihap ettikte her iki tarafın ailesi toplanır, evlenme şeraiti, bilhassa erkek tarafından kızın ailesine verilecek para ve mülk kararlaştırılır ve bu suretle kız erkek tarafından satın alınır ve kocasının malı olurdu. Kırıl Sevtes İksenefona şöyle bir teklifte bulunmuştu: «Eğer bir kızın varsa onu Trak âdetine tevfikân satın alır ve kendisine ikametgâh olarak Bisante şehrini tahsis ederim». Birçok ailelerde erkeklerin bir tek karıları vardı. Fakat zenginlerde çok kadın almak âdeti cari idi. Hattâ bazı zengin erkeklerin 30 karılı olduklarını öğreniyoruz. Bu kadınlar mutad ev işlerinden maada kocaları ve aynı zamanda efendileri olan erkeğe bakmak ve erkeğin sıhhatine itina etmekle mükelleftiler. Vazifesini lâyıkiyle ifa edemiyen kadınlar ailelerine iade edilirdi. Bu takdirde kadının ailesi erkeğin vermiş olduğu meblâğın muayyen bir kısmını iade etmek mecburiyetinde kalırdı. Erkek öldükte kadınlar diğeri mal ve mülk gibi varisin malı olurlardı.

Trak dini — İlahlar: Traklar ilk zamanda tabii kuvvetlere tapmışlar ve bilhassa hayvan, ağaç ve kayalara ibadet etmişlerdir (fetişizm). Muahhar tarihi çağlara kadar Trak dininde baki kalmış olan bazı isimler, mukaddes hayvanlar ve garip bir takım ananeler, bu havalide, preistorik çağlarda, fetişizmin cari olduğunu ima etmektedirler. Meselâ tilki Dionizosla alâkadar gösterilmiş ve bu ilâh şerefine tertip edilen dinî merasim ve kurbanlarda mühim bir rol oynamıştır. Zalmoksis ismini taşıyan ilâh ise ayı şeklinde ve yahut ayı postuyla örtülmüş olarak tasvir edilirdi. Traklar beyninde cari bir efsaneye göre Afroditî tahkir etmiş olan Polifonte ilâhe tarafından bir ayı şekline sokulmuştur.

Fakat Traklar pek erken sahillerde teessüs eden Yunan koloni şehirleri vasıtasile Yunan dininin tesiri altında kalmışlardır. Romalılar tarafından içerlerde tesis edilen şehirler dahi Roma kültüründen maada Yunan din ve kültürünün bu havalide nüfuz etmesine sebep olmuşlardır. Fakat Traklar din hususunda muhafazakâr bir kavim olduklarından mahallî ilâh, dinî âdat ve anelerini son zamanlara kadar muhafaza etmişler, yalnız kendi ilâhlarını Yunan ve yahut Roma ilâhlarıyla müsavi addetmişlerdir. Fakat Traklar birçok kabilelere ayrılmış olduklarından Trakyada hiç bir zaman mütecanis bir ilâhlar sistemi vücade gelmemiş, pek eski zamanlara dayanan mahallî bir takım ilâhlar daima büyük bir rol oynamışlardır. Bu mahallî ilâhlar meyanında Deloptes, Manimazos, Darzalos gibi ilâhları zikredebiliriz. Traklar tarafından kendi dinî nazariyelerine göre vasıflandırılmış olan ilâhlar meyanında Dionizosu zikredebiliriz. Dionizos burada ilk zamanlarda nebatat ve feyzübereket ilâhıydı; bilâhare şarap ilâhı dahi olmuştur. Dionizos mezhebinde sarmaşık yaprağı mühim bir rol oynamıştır. Esası hiç şüphesiz fetişist itakatlara dayanan Traklar bir âdete göre sarmaşık yapraklarıyla silâhlarını süslerler ve derilerinin üzerlerine sarmaşık resimleri hâkettirirlerdi. Dionizos şerefine Trakyada bir takım âyinler icra olunurdu. Bu mezhebe salık olanlar bu âyinlerde vecde gelirler, bir takım mukaddes hayvanları parçalarlar ve bu parçaları çiğ çiğ yutarlar ve bu suretle ilâhî kuvveti vücutlarına ithal ettiklerine zahip olurlardı.

Traklar birçok sağlık ilâhlarına dahi tapmışlardır. Bunlar meyanında Dersaios yahut Devronlar nezdinde revaçta olan Dairon namındaki ilâhı zikredebiliriz. Sonraları, bilhassa Romalılar nezdinde, ilâh Asklepios bu mahallî ilâhların yerine kaim olmuştur. Anasil Küçük Asyalı bir gök ve aydınlık ilâhı olan Apollon Yunan sabil şehirleri ve bilhassa Apollonia vasıtasile Trakyaya nüfuz etmiş ve burada birçok yerlerde ibadete mazhar olmuştur. Fakat bu ilâhın taşıdığı bir takım isimler bu ilâhe dahi Traklar tarafından bir takım hususiyetler ilâve edilmiş olduğunu göstermektedir. Apollonun kızkardeşi, vahşi hayvanların ve dolayısıyla avcılık ilâbesi Artemis eski Trak ilâ-

hesi Bendisin yerine kaim olmuştur. Traklar tabii kuvvetleri dahi ilâh seviyesine çıkarmışlar (natürizm), güneşe ve bilhassa akar sulara ibadet etmişlerdir. Akar sular perileri olan Nemflerin Trakyada ne büyük bir revaca mazhar olduklarını Tatarpazarlık civarında bulunmuş olan bir Nemf mabedi göstermektedir. Bu mabette 106 tane Nemflere ithaf edilmiş adak taşı bulunmuştur. Gök ilâhları Zevs ve karısı Hera bilhassa Roma İmparatorluğu devrinde Trak dininde mühim bir yer almışlardır.

Gök ve tabiat ilâhları yanında toprak ve yeraltı ilâhları dahi mühim bir mevki işgal etmektedir. Bilâhare Pluton, Demeter ve Persefone isimlerini almış olan bir takım mahallî toprak ve yeraltı ilâhlarının buraya, ötedenberi mühim bir rol oynadıkları Küçük Asyadan nüfuz etmiş olmaları pek muhtemeldir. Şarktan Trakyaya gelmiş dinler meyanında bir güneş ilâhı olan Mitras dinini zikredebiliriz. Bu din Roma İmparatorluğu zamanında geniş bir sahaya yayılmıştır.

Hıristiyanlığın ilk üç asır zarfında Trakyada yayılışına dair elimizde pek noksan malûmat vardır. İlk zamanlarda Hıristiyanlar yalnız şehirlerde mevcuttular. Köylerde ise bu din pek revaç bulmamıştı. Müteaddit kitabe ve kilise bakiyelerinin gösterdiği gibi Hıristiyanlık burada ancak dördüncü asırdan sonra inkişaf edebilmiştir.

Trakların cenaze âdetleri — Bu âdetler hakkında Herodot etraflı malûmat vermektedir. Zengin bir Trak öldükte cesed üç gün evde hıfzolunurdu. Bu müddet zarfında ölünün ailesi birçok kurbanlar keser ve ölünün etrafında ağlaşırdı. Sonra bir cenaze ziyafeti tertip olunur, ziyafetin sonunda ceset yakılır, yahut yakılmadan, evvelce hazırlanmış olan mezarın içine vazolunurdu. Mezarın üzerinde bir yığma tepe (tümülüs) meydana getirilirdi. Bu iş bittikten sonra bir takım silâh oyunları ve spor müsabakaları tertip edilir ve galip gelenlere kıymetli hediyeler verilirdi. Arkeolojik araştırmalar ekseriya köy ve şesirlerin civarında bulunan bu yığma tepelerin mezar âbideleri olduklarını göstermişlerdir. İskitlerde olduğu gibi Traklarda dahi cenaze merasiminde insan kurban etmek âdeti cariydi. Herodot zengin ailelerde kadınların müteveffa kocaları için kurban edilme tarzını şöyle anlatmaktadır : « Bir Trak öldükte, müteveffanın karıları, kocaları tarafından hangisinin en fazla sevilmiş olduğu hususunda biribiriyle münakaşaya tutuşurlar. Ölünün akrabaları dahi bu hususu tesbit etmek için uğraşırlar. En nihayet kocasının en sevgili karısı olarak tesbit edilen kadın rakibeleri ve akrabalarının methiyeleri ve mersiyeleri arasında müteveffanın mezarına götürülür; burada en yakın akrabaları tarafından öldürülür ve kocasının yanına defnedilir,

Ölünün diğer kadınlariyse pek büyük bir yeis duyarlar. Çünkü hayatta kalmakla büyük bir hakarete uğramışlardır».

İşte ölümü istihkar etmeleri sayesinde [1] Traklar vatan ve milli kültürlerini müdafaa etmek için en tehlikeli anlarda dahi büyük fedakârlıklar göstermekten ve icabında ölmekten çekinmemişlerdir. Romadaki Trayan sütununda Traklar ile hemcins olan Dak asılladelerinin bir kazanın etrafında toplanıp zehir içtikleri tasvir edilmiştir. Böyle bir kavmin ruhun ölümünden sonra dahi bakı kaldığına itikat etmiş olması pek tabiidir. Bazı Trak kabileleri ruhun maddeden, yani insan vücudundan kurtulmadan evvel bir takım hayvan vücutlarından geçtiğine iman getirmişlerdir. İşte bir nazariye muganni Orfevs'e atfedilen dinin esasını teşkil etmiştir. Ruh bu muhtelif vücutlardan geçtikten sonra maddeden kurtulmakta ve ilâhların yanında ziyafetlere iştirak etmekte ve mesut bir hayat geçirmektedir. Trakyada bulunmuş olan yüzlerce mezar taşı üzerinde bu kabil ziyafet sahneleri bulmak kabildir.

Bazı kabileler ise ölümünden sonraki hayatın dünyevî hayattan daha iyi olduğuna itikat ederler, yeni doğan çocuklar için matem tutarlar, ölenler için ise şenlikler tertip ederlerdi.

Traklar arasında münzevî bir hayat geçiren bir takım keşişler mevcuttu. Bunlar ekseriya et yemezler, süt, peynir ve bal gibi gıdalarla geçinirlerdi. Bunlar için evlenmek dahi memnu idi. Traklarda dinî merasimi icra eden ve ilâhların hizmetinde bulunan rahipler dahi vardı. Fakat bunlar hakkında maalesef pek az ve pek noksan malûmatımız vardır.

İlk çağlarda hastalıkların tedavisinde büyü mühim bir rol oynamıştır. Traklarda dahi bazı şahıslar bir takım dualarda bulunmak ve büyü formülleri tanzim etmek suretile hastaları tedavi etmeğe çalışırlardı. Fakat bu batıl itikatların yanında Traklar tecrübelerine istinat eden bir takım tedavi usulleri ve bilhassa nebatlardan yapılan ilâçlar keşfetmişler ve bunları kullanmağa başlamışlardır. Eski çağlar muharrirleri Trak tababetinde kullanılmış bir takım nebat isimlerini zikretmektedirler.

Hüyükler — Trakyada dolaşan seyyahların nazarı dikkatini ekserisi yüksek mahallerde bulunan ve sunî olduklarında şüphe olmıyan, muhtelif büyüklükte mahrutî tepeler çekmektedir. Onaltıncı asırdan itibaren birçok seyyahlar iarafından zikredilmiş, fakat esas mahiyet-

[1] Ölümü istihkar etme hassasına Orta Asya kavimlerinde dahi rastlanır. Mezopotamyada Ur şehrinde yapılan araştırmalarda 3 üncü bine ait bir Sümer kralı mezarında, mezar odasının dışındaki dehlizde, kralın tevabiinin ellerinde tuttukları taslardan zehir içerek seve seve efendilerine diğer dünyada iltihak etmiş oldukları tesbit edilmiştir. Ölümünden korkma ise Mezopotamyaya Samiler tarafından ithal edilmiş ve bugüne kadar tesirlerini göstermekte bulunmuştur.

leri izah edilememiş olan bu tepeleri 1860 senesine doğru Rumelinde tetkikatta bulunmuş olan Fransız arkeologlarından A. Dumont yukarıda zikrettiğimiz Herodotun fıkrasile âlâkadar göstermiş ve bu tepelerin mezar abidelerinden başka bir şey olmadıklarını ortaya koymuştur. Memleketimizde «hüyük» tesmiye olunan bu tepeler yalnız Trakya'ya inhisar etmemektedirler. Bunları Orta Asya, Cenubi Rusya, Tuna memleketleri, Bulgaristan, İllirya, Yunanistan, Küçük Asya ve Suriyede dahi bulmak kabildir. Mezarın üzerinde bir yığma tepe vücude getirme ananesi bu geniş sahada preistorik devirlerden Milâddan sonra 3.-4. asırlara kadar baki kalmış ve ancak Hıristiyanlığın yayılması üzerine ortadan kalkmıştır.

Türkiye Trakyasındaki hüyükler üç mühim grup teşkil etmektedirler (Res. 1-8) Birinci grup Edirne - Kırklareli - Pınarhisar - Vize - Saray yolu üzerinde ve civarında bulunan, yani dağlık arazinin step mın takasile birleştiği yerlerde bulunan yığma tepe yahut tümülüsleri ihtiva etmektedir. Bunların bazılarının Istrancalardan yekdiğerine muvazi olarak Ergeneye inen derelerin vadilerinde, yahud bu vadilerin kenarlarındaki tepelerin üzerinde buldukları görülmektedir. En mühim merkezler meyanında Süloğlu civarında Küküler köyü mıntakasını ve Vize şehri havalisini zikredebiliriz. İkinci grup Ergene vadisinde bulunan hüyükler tarafından teşkil olunmaktadır. Üçüncü grup ise Ergenenin cenubunda, Kabahüyük ve civarındaki hüyükleri ve Edirne - Uzunköprü - Keşan - Malkara - Tekirdağ istikametinde uzanan hüyükleri muhtevi bulunmaktadır.

Trakya'daki yığma tepelerin evsafını şu suretle tesbit edebiliriz :

1 — Bu tepeler, kaideleri oldukça muntazam daireler teşkil eden mahrutî şekiller arz etmektedirler. Kaidelerinin kuturu 30 ile 70, yükseklikleri ise 5 ile 15 metre arasında tehalüf etmektedir.

2 — Bu tepeler Bulgaristanda, Meriç vadisinde mebzulen bulunmakta ve bilhassa Filibe civarında kesafet peyda etmektedirler. Bulgaristandaki tepelerin adedi onbini aşmaktadır. Tümülüsler şarke doğru azalmaktadırlar. Türkiye Trakyasında ise takriben 700-800 aded mevcut olduğu anlaşılıyor. Eski çağlarda bunların adedi hiç şüphesiz çok daha fazla idi. Bunların bir kısmı define arayıcılar tarafından tahrib edilmiş, bir kısmı köylüler tarafından düzletilerek tarla haline ifrağ olunmuş, diğeri kir kısmı ise yol, şömendöfer ve istihkâm inşaatı esnasında ortadan kaldırılmıştır.

3 — Mezar âbideleri olan yığma tepelere iskân mıntakaları civarında rastlanılması pek tabiidir. Bu tepeler nadiren münferid, ekseriya ise gruplar halinde bulunmaktadır. Bugünkü Trakya köy ve şehirlerinin ekserisinin yanında bu kabil tepelerden bir kaç tane bulmak kabildir. Hattâ bunların bazılarının bugünkü mezarlıkların ortalarında yükselmeleri calibi dikkattir. Bu hâdise bugünkü iskân

mahalleri ve mezarlıkların eski Trakya köy ve şehirleri ve mezarlıklarının üzerinde bina edilmiş, binaenaleyh bu sahada binlerce sene hiç bir şeyin değişmemiş olduğunu göstermektedir.

4 — Trakya tümülüsleri umumiyetle civara hâkim tepeler ve sırtlar üzerinde bulunmakta ve bu suretle sahiplerinin zenginlik ve nüfuzunu ilân etmektedirler. Esasen mezarları yüksek ve her yerden görünebilecek mahallerde bina eylemek âdetine pek eski zamanlardan beri rastlamak kabildir. Meselâ Homerin destanlarında mezar manasına gelen «sema» kelimesi esasında «her yerden görülebilen bir âbide» yi ifade etmektedir. Yüksek tepelerde inşa edilmiş tümülüslerin en karakteristik bir nümunesini Maraş vilâyetinde, yüksekliği 2000 metreyi aşan Nemrud Dağı zirvesinde bulunan, Kommagene kırallarından Antiohosun mezar âbidesi teşkil etmektedir. Bu tümülüslerin yüksek tepeler üzerinde bulunmaları ve birinden alekser bir diğerrinin görülmesi bunların mahiyeti hakkında bir takım yanlış tefsirlere yol açmış ve bu tepelerin «işaret tepeleri» olduğu faraziyesini ortaya atmıştır. Bugün Trakya'da halk arasında carî olan kanaat budur. Hattâ bazan bunların Türk ordugâhlarının yanında «sancak tepesi» olarak inşa edilmiş olduklarını iddia edenler dahi vardır. Bu tepelerin, bir çok istilâlar ve harplere sahne olan Trakya'da askerî bir rol oynamış ve hakikaten «işaret» yahud «kumanda mahalli» olarak kullanılmış olmaları pek muhtemeldir. Fakat bunların esasının mezar âbidesi olduğunda şüphe etmemelidir.

5 — Orta Asyadan Trakya ve Anadolu'ya kadar uzanan geniş sahada yapılmış olan hafriyat ekseriya bu tepelerin merkezinde ve haricî zemin seviyesinde, mütatil bir çukur, taş bir lâhid, yahud muhtelif şekil ve büyüklükte bir mezar odasının mevcut olduğunu ve bunların içinde ölülerin kâh yakılmış ve kâh yakılmamış olduğunu göstermiş ve bu suretle Herodotun vermiş olduğu malûmatın doğruluğunu teyid etmişlerdir. Bazan ise bu tepelerin içerlerine, hariçten ince uzun bir koridor (dromos) ile girilen yuvarlak ve kubbeli bir oda ihtiva ettiği görülmektedir. Akalar medeniyetindeki «kubbeli mezarlar» ananesini temadî ettiren bu kabil mezarlara Cesir Mustafa Paşa civarında Mezekte ve Kırklarelinin cenubunda bulunan bazı hüyüklerde tesadüf etmek kabil olmuştu (Res. 9-11).

Komşu memleketlerde bu tepelerin araştırılması pek mühim neticeler verdiği halde Türkiye Trakyasında son senelere kadar, tesadüfî bir kaç kazıdan maada, hiç bir ilmî araştırma yapılmamıştı. İşte bu noksanı telâfi etmek için Büyük Önder Atatürkün irşadlarıyla Türk Tarih Kurumu Trakya hüyüklerinin araştırılmasına karar verdi ve bu işle, 1936 senesinde, işbu satırların müellifini tavzif etti. 1936 senesinde Alpulu Şeker Fabrikasının civarında bulunan bir hüyükün altında preistorik bir kültür tabakasına rastladık (aşağıda sah. 22-23 e

müracaat). 1937 senesinde ise Lüleburgazın şarkında bulunan Umurca hüyüklerinde çalıştık ve (B) harfile göstermiş olduğumuz 65 m kut. runda ve 11 m yüksekliğindeki bir tepede (Res. 12) ikiyüzden fazla mühim eserler ihtiva eden iki mezar bulduk.

Birinci mezar tepenin merkezinin 6 m cenubu şarkisinde, 11 m derinlikte, binaenaleyh dış zemin seviyesinde bulunuyor ve 2,77×2,06 eb'adında müstatil bir büyük çukur ve bu çukurun ortasında 1,37×0,66 eb'adında ikinci daha küçük bir çukur ihtiva ediyordu (Res. 13). İstikamet şark - garp idi. Kenarları kerpiçe sıvanmış olan bu çukurların üzerleri tahta ile örtülmüştü. Küçük çukurun içinde genç bir kız olduğu anlaşılan mezar ve dolayısıyla yığma tepenin sahibinin külü, altın küpeler, bir gümüş yüzük, tunç bilezikler, camdan mamül muhtelif şekil ve büyüklükte tuvalet şişeleri, sarı camdan yapılmış ve mükemmel bir halde muhafaza edilmiş bir kavanoz, tava şeklinde uzun kuluplu bir kap, kumaş ve deri parçaları ve toprak bir takım vazolar bulunmuştur. Küçük çukurun etrafında (yani büyük çukurun içinde) tunç bir leger, cam kâseler, tahta bir çekmeceyi tezyin eden ve «Satir» ve «Medüz» başlarını musavver tunç aplikler, anahtar mabfazası, anahtar, tunç zincirler, ve tahtası dahi kısmen muhafaza edilmiş olan bu çekmecenin içinde, alt tarafı «neo - attik» üslûbunda bir kabartma ile tezyin edilmiş madenî bir ayna ve bundan maada muhtelif şekil ve eb'adda toprak vazolar bulunmuştur (Resim 14-19).

İkinci mezar ise tepenin garp yamacında, merkezden 17 m mesafede ve zeminden 2 m yükseklikte bulunuyordu. Bu mezar şimal-cenup istikametinde 2,53×1,25 eb'adında ve üzeri mukavves ve mukaar tuğlalarla örtülmüş müstatil şeklinde bir çukurdan ibaretti (Res. 20-21). Mezarın içinde yine bir kadın olduğu anlaşılan ölünün külü, bir altın küpe, bir gümüş kaşık, kırılmış bir cam kavanoz ve arkası kabartma tezyinatlı bir ayna bulunmuştur. Asıl mühim eşya ise mezarın etrafında ve bilhassa şark ve şimal taraflarında bulunuyordu. Tunç asar meyanında muhtelif şekilde vazo ve legerler, uzun kuluplu tava şeklinde bir kap, bir kandil, bir şamdan ve büyük bir çekmeceye aid oldukları anlaşılan kilid mabfazası, kilid kolları, anahtar, diyonizyak büst'ler ve maskeleri musavver aplikler ve zincirler bilhassa zikre şayandırlar (Res. 22-25). Tahta bir çekmecenin içinde ise altı adet tuvalet şişesi ve bunların yanında taş allık paleti, allık ezmek için küçük bir kaşık, bir hilâl, bir törpü ve iki dikiş ignesi bulunmuştur (Res. 26-27). Muhtelif şekil ve teknikte olan toprak vazolar, tabak ve kâseler dahi büyük bir ehemmiyet arzettekendirler. Mezarın şimalinde bulunmuş olan ve İmparator Vespasiandan Hadriana kadar gelen altı adet gümüş Romen sikke, bu mezarın Milâd-dan sonra ikinci asrın birinci nısfına aid olduğunda şüphe bırakmamaktadır. Bu dış mezar ile iç mezar asarı arasındaki benzerlik o kadar

büyüktür ki bunların mühim bir kısmının aynı atelyeden çıkmış ve hattâ aynı ailede kullanılmış olduğunu kabul etmek mecburiyeti vardır. Yalnız dış mezardaki asarın daha büyük ve daha fazla bir tenevvüe malik olduğu görülmektedir, Binaenaleyh bu tepenin tarihçesini şu suretle tesbit edebiliriz ; Eski Trak kültür merkezlerinden biri olan ve Bergule (sonraları Arkadiupolis) ismini taşıyan Lüleburgazda oturan zengin bir Trak ailesine mensub genç bir kız ölüyor ve bu kızın mezarı üzerinde büyük bir tümülüs meydana getiriliyor. Bilâhare bu kızın annesi (yahud yakın akrabasından bir kadın) öldükte aynı tepenin kenarında gömülüyor.

Bu keşfiyat, Romalılar devrinde dahi, Traklarda, ölünün diğer bir dünyada yaşamağa devam ettiği, binaenaleyh hayatta sevdiği ve kullandığı asarın mezarın içine vazolanması Jâzımgeldiği fikrinin carî olduğunu açık bir surette göstermekte, aynı zamanda Trakya hüyüklerinin yalnız arkeoloji bakımından değil, fakat tarih, kültür ve dinler tarihi bakımından dahi pek mühim hazineler ihtiva ettiklerini isbat etmektedir. Bu hüyüklerin sistematik bir surette araştırılması Tarih Kurumunun programı dahilindedir.

Trak kabileleri — Tarihi kısımda göreceğimiz gibi gerek Küçük Asyadan, gerek Tuna havalisi üzerinden gelmiş olan ve kökleri Orta Asyaya dayanan ve heyeti mecmuasına «Trak» ismi verilen kavim bir takım kabilelerden teşekkül etmektedir. Bu kabileler benlik ve teşkilâtlarını uzun müddet muhafaza etmişler ve Trakların - birkaç hal müstesna olmak üzere - mütecanis bir devlet kurmalarına mani olmuşlardır. Bu kabilelerin ekserisi hakkında maalesef pek az malûmatımız vardır. Bunların isimlerini, aralarında büyük kronolojik farklar bulunan Yunan ve Lâtin tarihî ve coğrafî asarı ve kitabeleri sayesinde öğreniyoruz. Bazan zaman ile bir kabilenin eski ismini terk ile yeni bir isim aldığı görülüyor. Bazan ise, Besler ve Odrisler gibi büyük kabilelerde olduğu gibi, eski müverrih ve coğrafyacılar bu kabilelerin muhtelif guruplarını yekdiğerinden tefrik etmek için muhtelif isimler kullanmışlardır. Bazan ise bu eski muharrirler bir takım kabilelerin isimlerini tesbit edememişler ve «Dağ Trakları», «Kralsız Traklar» ve «Kılıç taşıyan Traklar» gibi isimler icad etmişler, bazan ise bunlara oturdukları şehir ve mıntakalara izafeten bir takım coğrafî isimler vermişlerdir. Meselâ Orbelosta oturan Traklar «Orbelloi» olarak gösterilmişlerdir. Aşağıda sayacağımız kabilelerin hepsinin aynı zamanda mevcut olmadığını göz önünde bulundurmamak lâzımdır. Biz burada bütün Trak kabilelerini birer birer sayacak değiliz. Yalnız, Türkiye Trakyasını nazarı itibara alarak, en mühim addettiğimiz bazı kabileleri alfabe sırasile zikredeceğiz.

Ast'lar: Bizansın şimali garbisinde, İstranca dağlarında ve bu sil-

silenin eteklerinde oturuyorlardı. Bunların en mühim merkezlerinden biri Bizye (Vize) idi.

Apsint'ler: Bunlar bir zamanlar Cenubî Trakyada Gelibolu yarımadasında oturmuşlar, bilâhara tamamen kaybolmuşlardır.

Ben'ler: Meriç nehrinin orta ve aşağı kısımlarında oturuyorlardı.

Bes'ler: Kültür ve ananelerini son zamanlara kadar muhafaza etmiş en büyük Trak kabilelerindendirler. Besler Balkanlar ile Rodop arasına tesadüf eden yukarı Meriç vadisinde ve bu vadinin etrafındaki dağlık arazide oturuyordu.

Bettegerri'ler: Bunlara aşağı Meriç vadisinin şarkında, Edirne havalisinde rastlıyoruz.

Biston'lar: Pers seferleri esnasında zikredilen bu kabile Cenubî Trakyada, Ege sahillerinde oturuyordu.

Dolonk'ler: Bu kabile Ege sahilinde ve Gelibolu yarımadasında oturuyordu.

Hedon'lar: Aşağı Istruma havalisinde oturuyorlardı. Bunların oturduğu mıntaka meşhur Pangaion gümüş madenlerini ihtiva ediyordu.

Kikon'lar: Homer zamanında bağcılıkla iştilal eden bu kavim Meriç mansabında oturuyordu. Bilâhara bunların ortadan kalkmış oldukları anlaşılıyor.

Korpil'ler: Meriç mansabı civarında ve Dedeağaç havalisinde oturuyorlardı.

Madiaten'ler: Bunların Ergene vadisinde oturdukları anlaşılıyor.

Melandit'ler: İksenofon tarafından Tinlerle birlikte zikredilen bu kabilenin Karadeniz sahillerinde İgneada civarında oturmuş olması muhtemeldir.

Odris'ler: Trakların en büyük ve en meşhur kabilelerinden biri olup Trakyada büyük ve devamlı bir siyasî teşekkül meydana getirmeğe ve Trakyanın büyük bir kısmını nüfuzları altında bulundurmağa muvaffak olmuşlardır. İlk zamanlar Odrislerin Tunca vadisinde ve bu vadinin şarkından sahile kadar uzanan havalide oturmuş oldukları anlaşılıyor.

Samai'ler: Tunca vadisinin orta kısımlarında oturuyorlardı.

Sapai'ler: İmparator Avgustus ve Tiberius zamanlarında Trakyanın en mühim kabilelerinden biri olan Sapailer Korpillerin garbinde, Nestos vadisinde ve Rodop dağlarında oturuyorlardı.

Tin'ler: Bunlar İgneada, Midye de ve Karadeniz sahillerinde ve Bizansın garbindeki havalide oturmuş olan mühim bir Trak kabilesiydi.

Tranipsa'lar (yahut Nipsa'lar): Tinlerle yakından akraba oldukları anlaşılın bu kabilenin Karadeniz sahilinde, Midye civarında oturmuş olduğu anlaşılıyor.

TRAKLARIN TARİHİ

I. Preistorik ve protoistorik devirler — Trakyanın preistorik devirleri hakkında elimizde az ve noksan malûmat vardır. Bu havalide şimdiye kadar yapılmış olan araştırmaların ve bilhassa tabaka hafriyatlarının münferit bazı mahallere münhasır kalması ve küçük mikyas- ta yapılmış olması tarihten önceki devirlerin arzekttikleri birçok meselelerin halledilememesine sebep olmuştur. Bununla beraber elimizde bulunan bir takım arkeolojik eserler ve filolojik deliller bu en eski Trak kültürleri ve bunların mücavir kültürlerle olan rabitalarına dair bir fikir verebilecek bir mahiyettedirler.

Trakyanın cenup kısımları, kültür bakımından, doğrudan doğruya Ege kültürleri camiasına dahil olmaktadır. Bilhassa Gelibolu yarım adasında Seddülbahir civarında Karaağaç tepede (Protesilaos) bulunmuş olan tek renkli siyah ve kırmızı keramikler Turova I ve II ile büyük bir benzerlik göstermektedirler. Aynı gruba Ege sahillerindeki Makri keramiklerini dahi ilâve edebiliriz. Protesilaos ve Makri preistorik asarı Milâttan önce üçüncü binde Cenubî Trakyada oldukça mütekâmil bir maden (bakır-tunç) kültürü mevcut olduğunu göstermektedir. Trakyanın içerlerinde dahi Milâttan önce üçüncü ve hattâ dördüncü bine dayanan bir takım preistorik kültürler mevcut olduğunu Bulgaristanda Sveti Kirillovo, Zagora ve Kernobad hafriyatı göstermiştir. Bu mahallerde iki esas tabaka tesbit edilmiştir. En alt tabakada açık bir zemin üzerine koyu bir boya ile yapılmış bir takım nakışlar ihtiva eden vazolar, bunun üzerindeki tabakada ise mahdut bir takım tez-yinatı havi tek renkli monokrom keramikler bulunmuştur. Bilhassa nakışlı keramikler preistorik Trak kültürlerinin Ön ve Orta Asya ile rabitalarını tesbit edebilecek bir mahiyettedirler. Dördüncü binin en karakteristik maden (bakır) kültürlerinden olan ve ihtiva ettikleri nakışlı keramiklerden dolayı pek geniş bir sahaya yayılmalarına rağmen bir yeknasaklık arzeden bu preistorik kültürlerin en eski merkezlerinden birini orta Asyada Aşkabad civarında Anav mevkiinde buluyoruz. Bu nakışlı keramik kültürleri bu merkezden şarka (Çin), cenuba (Hindistan, Bülücistan, Afganistan) ve garbe (İran yaylaları, Sus havalisi, Mezopotamya, Şarkî ve Cenubî Anadolu, Suriye, Filistin ve Mısır) yayılmışlardır. Mühim bir nakışlı keramik grupuna ise Avrupada Tuna memleketlerinde ve Trakya, Makedonya ve Yunanistanda rastlıyoruz.

Maruf preistuar âlimlerinden O. Menghin'in Tuna memleketleri keramik grupunu Ön Asya grupuyla birleştirdiği nazarı itibara alınırsa nakışlı keramik kültürlerinin Anadoludan Trakya'ya geçtikleri ve buradan, bir taraftan Tuna memleketlerine, diğer taraftan ise Makedonya ve Yunanistana nüfuz ettikleri anlaşılır. Şu halde kökleri

Orta Asyaya dayanan büyük bir muhaceret dalgası garbe doğru ilerleyişinde Trakyayı dahi istilâ etmiş ve Sveti Kirillovo ve Kernobad iskân mıntakalarının gösterdiği gibi burada geçici değil, fakat devamlı bir kültür husule getirmiştir. Orta ve Ön Asyada maden kültürleri olan bu kültürlerin Avrupada ise, bu havalide madenlerin az olmasına mebni, neolitik bir karakter iktisab etmiş olduklarını tesbit ediyoruz. Bu mahallerde daha üst tabakalarda bulunmuş olan monokrom keramikler Makri ve Protesilaos keramikleriyle beraber gitmekte, binaenaleyh daha muahhar devirlerde (3 üncü binde) Ege tesirlerinin Trakyada cari olduğunu göstermektedirler.

Diğer taraftan Şarköy civarında bulunmuş olan ve uçlara doğru genişleyen iki taş balta Truva II taş baltaları ile benzerlik göstermekte, binaenaleyh 3 üncü binin ikinci kısmına ait bulunmaktadırlar (Res. 28).

Üçüncü binin ortasına doğru Proto - Etilerle yakın akraba oldukları anlaşılan ve Avrupa müverrih ve filologları tarafından «Küçük Asya kavimleri» yahut «Azyanik kavimler» olarak gösterilen brakisefal, hattâ hiperbrakisefal bir takım kavimler Anadolunun garp ve ve cenup sahillerinden, Boğazlar üzerinden Trakyaya, Ege adaları üzerinden Makedonya ve Yunanistana geçmişlerdir. Muahhar Yunan müverrihleri tarafından Kar, Leleg ve Pelasg olarak gösterilen bu kavimler işgal etmiş oldukları bu havalide, Anadoluda ötedenberi cari (nt) ve (ss) li coğrafi isimleri yaymışlardır: Salmidessos, Odesos, Arpessos, Perintos gibi. Anadoluda şehir ismi olarak sık sık tesadüf edilen Pergamon ve Larisa gibi isimleri Trakyada dahi bulmak kabildir. Halikarnaslı Dioniz tarafından zikredilen Trakyadaki Krusai kabile ismi Anadolunun cenubugarbisinde Karya sahillerinde bulunan Krusa adasıyla benzerlik göstermektedir. Diğer taraftan Trak lisanında rastlanan «kari - stor - enos» kelimesi «Karya mahalline ait» manasına gelmektedir. Yine Trakyada mevcut Kardentes, Berodentes gibi şahıs, Reskintos ve Zerintiya gibi ilâh isimleri (nt) li sükse marlik bulunmakta ve Anadoluyla Trakya arasındaki lengüistik rabitaları teyid etmektedirler.

Şimdiye kadar tetkik ettiğimiz kültürlerin taş kültürleri (neolitik kültürler) olduklarına yukarıda işaret etmiştik. Maden devrinin Trakyada ne vakit başlamış olduğunu kat'iyetle tesbit edebilecek bir vaziyette değiliz. Madenin Trakyaya Cenubi Rusyadan gelen ve İskitler ile hemcins oldukları anlaşılan bir takım Orta Asya kavimleri tarafından getirildiği anlaşıyor. Son senelerde yapılmış olan tetkikat ikinci binin başlangıcına doğru tunç kültürlerinin tedricî bir surette Şimalî ve Orta Bulgaristana nüfuz ettiklerini göstermiştir. Türk Tarih Kurumu namına tarafından yapılmış olan 1936 senesi Alpulu Hüyüğü hafriyatında ilk tunç devrine ait monokrom, siyah, kül yahut toprak renginde ve üzerlerinde bazan mahkûk hendesi tezyinat bulunan bir

takım keramikler bulunmuştur. Tekniğin Ege tekniğiyle rabitalar arz etmesine rağmen uzun ağızlı ve yuvarlak karınlı vazolar ve ağız kısmına doğru darlaşan derin küp ve kâselerden ibaret olan şekiller (Res. 29-31) Orta Avrupa (Aunjetitz kültürü), Macaristan (Töszeg) ve Cenubi Rusya ilk tunç devirleri keramik şekillerine pek benzemekte ve ikinci binin başlangıcında, şimalden cenuba doğru, büyük bir muhaceret dalgasının yayılmış olduğunu isbat etmektedirler. Bu devirde şimalden gelmiş olan kavimler Traklar ve bunlarla hemcins olan Frigler idi.

Trakların ikinci binde şarkî Avrupada geniş bir havalide yayılmış olduklarına dair elimizde bir takım vesikalar vardır. Viyanalı filolog Patsch, lengüstik delillere istinad ederek, bu devirde Trakların Adriyatikten Karadenize kadar uzanan geniş sahayı, yani bütün Balkan yarımadasını işgal etmiş olduklarını göstermiştir. Bu havaliden mada Traklar Makedonyanın mühim bir kısmını dahi ellerine geçirmişlerdir. Herodot, «Trakyalı Firigleri» Makedonyada göstermektedir. Esasen Makedonya da bulduğumuz Krestonlar, Migdonlar ve Bisaltlar, halis Trak kabilelerindendirler. Hattâ bunların Tasos, Samotrake, Lemnos, Naksos ve Kos (İstanköy) adalarında dahi oturmuş oldukları anlaşılıyor. Bu Trak dalgasının Giride kadar yayılmış olduğunu kabul eden âlimler dahi mevcuttur. Trak isimlerine Yunanistanın muhtelif yerlerinde rastlandığına göre, bu kuvvetli ve kalabalık kavmin ufak akınlar neticesinde ve tedricî bir surette Yunanistana dahi nüfuz etmiş olduğu kabul olunabilir. Fakat gerek Yunanistan ve gerek adalarda bulduğumuz Trakların bir kısmının, aşağıda tetkik edeceğimiz «Frig muhacereti» neticesinde, bu havalilere nüfuz etmiş olmaları dahi mümkündür.

İkinci binde Trak kültürleriyle Yunanistanda bulduğumuz Aka yahut Miken kültürü arasındaki münasebatı kat'iyetle tesbit edemiyoruz. Fakat bu iki memleket arasında kültürel bir takım rabitalar mevcut olduğunu Sofya ile Filibe arasında bulunmuş olan ve 13 üncü asra ait olduğu anlaşılan bir kılıç göstermektedir. Akalar devrine ait birçok hususâtı ihtiva eden Homerin destanlarında Trak kılıçları ve Trak şarabı meth edilmekte, bu destanlarda mühim bir rol oynayan kahraman Peiroos ise Ainos'lu olarak gösterilmektedir.

1200 senesine doğru vukubulan ve tarihte «Frig muhacereti» olarak gösterilen büyük muhaceret dalgasından Trakya dahi müteessir olmuştur. Trak ve Frigler ile hemcins oldukları ihtimal dahilinde bulunan İlliryalıların Balkan yarımadasının cenubi garbî kısımlarını işgal eylemeleri ve Dor yahut Torların Cenubi Rusyadan Yunanistana kadar ilerlemeleri neticesinde Balkan yarımadasında büyük bir kavimler kaynaşması olmuş ve Friglerin bir kısmı Trakyadan ve Boğazlardan geçerek Anadoluya geçmiş ve burada Eti devletinin

yıkılmasında mühim bir rol oynamıştır. Az bir müddet sonra Yunan kontinanındaki «Aka devleti», Tor muhaceretinin neticesinde, inkıraz bulmuştur.

Friglerin bu garp-şark muhaceretleri küçük mikyasta, fakat daimi bir tarzda 1200 senesinden sonra dahi devam etmiş ve garptan gelen son bir tazyik neticesinde (7inci asırda) Bitinler ve bunlarla akraba olan Tinler ve diğer bazı kavimler Anadolunun şimali garbi köşesinde yerleşerek bu havalide Bitinyaya ismini vermişlerdir. Milâttan önce yedinci asırda İskitlerin büyük bir dalga halinde şimalden Tuna memleketlerine indikleri nazarı itibara alınırca Bitinler muhaceretinin bu İskit akınıyla alakadar olduğu anlaşılır.

Milâttan önce 8inci asırdan itibaren Yunanlılar Trakya sahillerinde bir takım koloni şehirleri tesis etmeğe başlamışlardır. Bu şehirlerin en meşhurları meyanında Abdera, Maronea, Ainos, Perintos, Selimbria, Bizantion, Apollonia, Anhiale ve Mesembria şehirlerini zikredebiliriz. Müteakıp devirlerde Yunanlıların Trakya'da bir takım müstahkem mevkilere dahi malik oldukları görülüyor. Bazı zengin Yunanlıların ise bu havalide vasi malikâneleri vardı. Milâttan önce 6ıncı asır Atina tiranı Pisistratos Trakya'da bazı madenleri elinde bulunduruyordu. Yine 6ıncı asırda Kipselos'un oğlu Miltiades Gelibolu yarımadasını (Hersones) zaptetmiş ve bu havalinin en dar yerinde bir sur bina etmekle burasını Trak hücumlarından korumak emelinde bulunmuştu. İşte gerek koloni şehirleri, müstahkem mevkiler ve gerek hususî malikâneler vasıtasıyla Yunan kültürü Trakya'ya tedrici bir surette nüfuz etmeğe başlamıştır. Altıncı asırdan itibaren İstruma nehri mansabında oturan Trak kabileleri Milet ve Evböya sistemine göre para basmağa başlamışlardı. Son senelerde Filibe civarında Duvanli mevkiinde yapılmış olan tümülüs hafriyatında birçok kıymetli Yunan asarı ihtiva eden ve Milâttan önce 6-5ıncı asırlara ait olan mezarlar keşfedilmiştir. Bu kültür asarı ile birlikte Yunan yazısı dahi Trakya'ya girmiştir.

Trakya'da Yunan tesiratının yanında İskit tesirleri dahi mühim bir mevki işgal etmektedirler. İskitler yalnız kültürel tesiratta bulunmakla kalmamışlar, müteaddit defalar cenuba inerek Trakya'ya girmişler ve Traklar ile ırkan dahi karışmışlardır. Ölülerini kırmızıya boyamak, erkeğin yanına atını dahi gömmek ve diğer İskitlere has bir takım ananelerin, Milâttan önce 6ıncı ve 5inci asırlar Trak mezarları mevcut olduğunu hafriyat göstermiştir. Hattâ bu mezarlarda yatan ölülerin bazan kendilerini İskit olarak göstermiş olmaları dahi, üzerinde durulacak mühim bir hadise teşkil etmektedir.

Traklar haricî tesirlerden istifade etmekle beraber millî kültür varlıklarını muhafaza etmek yollarını bulmuşlar ve bilhassa sahillerde oturan Yunanlılara karşı hasmane bir vaziyet takınmışlardır. Meşgul

olduğumuz bu devirlerde Traklar bir takım küçük ve büyük kabilelere ayrılmış olduklarından büyük siyasi teşekküller meydana getirmeğe muvaffak olamamışlardır.

2 — *Trakya Pers hâkimiyeti altında* — Pers krallığının müessesesi Kiro (Kuraş) Milâttan önce 546 senesinde Lidya kralı Kroisosu mağlûp etmek ve 545 te İyonya şehirlerini zaptetmek suretile tek mil Anadoluya hâkim ve dolayısıyla Traklar ile komşu olmuştu. Dara ise 513 te İskitler ve bilhassa Sakalara karşı harbetmek üzere Trakya ve Balkanları işgal etti ve Dniestr nehrine kadar ilerledi. Dara ordusu ile İstanbul Boğazından Trakya'ya geçti; takriben bugünkü Sinekliye kadar ilerledikten sonra şimale doğru kıvrılarak Pınarhisar-Koyva yolunu takip ederek Tuna havalisine doğru yürüdü. Dara ordusuna Bizantiondan sonra Tearos çayının 38 menbainin bulunduğu mahalde mola verdi. Uzun müddet buranın Pınarhisar olduğu zannedilmiştir. Fakat bu yol üzerinde en bol suyu olan Kaynarca (eski Yene, yahut Yene Hisar) mevkiinin, bu havalide bu husus için bir tetkik seyahati yapmış olan arkeolog Unger'in de beyan ettiği gibi, Tearosun menbalarına tekabül etmiş olması çok daha muhtemeldir. Dara İstrancaların eteğinde bulunan bu mevkiden ve burada neban eden soğuk ve sıcak sulardan pek hoşlanmış, buraya bir istel diktirerek üzerine şöyle bir kitabe yazdırmıştı: «Tearosun menbaları bütün nehirlerin en iyi ve en güzel suyunu ihtiva etmektedirler.» Balkan dağlarından geçiş zikredilmediğine göre Pers ordusunun Karadeniz sahillerinden pek fazla uzaklaşmamış olması icabetmektedir. Bu sefer esnasında isimleri geçen Trak kabileleri meyanında Tinler, Apollonia ve Mesembria gerilerinde oturan Traklar, yani Odrisler zikredilmektedir. Dara Getlere karşı harbetmek mecburiyetinde kaldı. Fakat Dniestr ile Tuna arasındaki Besarabya stepinden daha ileri gidemedi. Yalnız fütihat emeliyle değil, fakat Ön Asyadan ve Anadolu üzerinden Boğazlara müntehî olan büyük ticaret yolunu Trakya ve Tuna memleketlerine kadar temdit etmek gibi iktisadî âmillerin tesiri altına icra edildiği anlaşılan bu sefer neticesinde Trakya tamamen Pers hâkimiyeti altına girmiş bulunuyordu. Dara bu seferden Anadoluya avdet ettikte Trakyanın cenubundaki havalileri fethetmek vazifesiyle kumandanlarından Meğabazosu Trakya'da bıraktı. Bu kumandan, Herodota göre, Trakya'da (yani cenubî Trakya'da) her şehir ve kabileyi Pers hâkimiyetini tanımağa icbar etmek suretiyle ilerlelemiş ve hatta Makedonya kralı Amyntası dahi Pers hegemonyasını kabul etmeğe mecbur kılmıştır. Persler cenub sahillerini takiben inkişaf eden büyük yollar üzerinde müteaddit kaleler bina etmek suretile bu havalide icrayı hüküm etmeğe başladılar.

Pers kumandanlarından Mardoniosun 492 seferi tekmi bu havalilerde Pers hâkimiyetini tarsin eyledi. Serhas 480 de muazzam bir ordu ile Çanakkale Boğazından Trakyaya geçtikte ve buradan cenup sahilini takiben Yunanistan üzerine ilerledikte bir takım Traklar Pers ordusuna iltihak etmek mecburiyetinde kaldılar. Fakat Trakların bu müstevilere karşı besledikleri kini, Herodotun naklettiği bazı vakalar göstermektedir. Struma nehrinin garbinde oturan Bisaltlar kralı oğullarını, Pers ordusuna girdikleri için, zalimane bir surette öldürmüştü. Hersonesten firar eden bir Pers ise Traklar tarafından yakalanmış ve mahallî ilâblara kurban edilmişti.

Perslerin Trakyada dahi, diğer memleketlerde olduğu gibi, bir satraplık tesis edip etmedikleri malûm değildir. Mebazlarımız bu havalide hiçbir satrap zikretmemekte, fakat müstahkem mevkilerde oturan «hiparhos» lardan bahsetmektedirler. Esasen 5 inci asırda bu havalî tam olarak fethedilmiş addedilmediğinden burada bir satraplık meydana getirilmemiş olduğu anlaşılıyor. Trakya, Perslerin Yunanistandaki hezimetlerinden sonra dahi, Pers hâkimiyeti altında kaldı. Trakyayı Pers boyunduruğundan kurtarmak için Yunanlıların 475 de bu havalîye karşı yapmış oldukları ilk seferi Atinalı kumandan Kimon idare etti. Kimon bir donanma ile Trakya sahillerine çıkarak Struma nehri mansabındaki Eion şehrini zaptetti; fakat Trak kabilelerinden Hedonların anudane mukavemetleri ve uğradığı müteaddit bozgunluklar yüzünden esas emeline muvaffak olamaksızın Yunanistana avdet etmek mecburiyetinde kaldı. Atinalılar müteakıb senelerde Struma nehri mansabı havalisindeki madenleri ellerine geçirmek için Traklara karşı harpettiler ve birçok zayıat verdiler. Hersoneste oturan Persler ise bir takım Trakları kendilerine müttefik olarak almışlar ve bunları Kimon aleyhine sevkemişlerdi. Kimon, Persleri Hersonesten taretmeğe muvaffak oldu, fakat Struma mansabını ele geçirebilmek için büyük zayıat vermek mecburiyetinde kaldı. Bilhassa bir Atina ordusunun Drabeskosta 455/4 senesinde uğramış olduğu büyük bezirnet zikre şayandır. Atinalılar bu mağlûbiyetten ancak 29 sene sonra bu havalîye zapte muvaffak oldular ve burada Amfipolis şehrini tesis ettiler. Pers hâkimiyetinin sonuna doğru Makedonya kralı İskender, krallığının hudutlarını tevsi ile Struma nehrine kadar ilerledi ve burada Migdon, Kreston ve Bisaltleri mağlûp etti.

3 — *Odris devleti, Teres, Sitalkes, Sevtes* — Trakyanın garbinde, Persleri taretmek için Yunanlıların uğraştığı bir zamanda, şarkta Trak kavimleri arasında bir ittihad husule geldi. Odris kabilesinin kralı Teres, Pers hâkimiyetini tanıyarak Trakların millî hislerini tahrik etti ve bunları hegemonyası altında birleştirmeye muvaffak oldu. Odrisler, Trak kabilelerinin en büyük ve en kuvvet-

lilerinden idiler. Bunlar Tunca ile Karadeniz arasındaki havalîyi ihtiva eden memleketlerini cenuba, yani Ergene vadisine ve şimale, yani Balkanlara kadar tevsi etmişlerdi. Teres ise bazan siyaset ve bazan da harp sayesinde Trak kabilelerini birleştirdi ve bunların teşkil ettiği orduya iştirak etmelerini temin etti. Milâttan önce 5 nci asrın ortalarına doğru vücade getirilen bu devlet, ekserisi kendi rizalarıyla Odris hâkimiyetini tanımış olan Trak kabilelerinden teşekkül ediyordu. Bu devlet feodal bir karakter arz ediyordu. Her kabile kendi reisini muhafaza ediyor, fakat bu muhtelif kabileler arasındaki rabîta ve tesanüdü kralların şahsiyeti temin ediyordu. Kendi arzularıyla bu kabileler ittihadına girmiş olan kavimler, bir harp vukuunda, ittihad ordusuna asker tedarik etmekle mükelleftiler. Harp neticesinde tabakküm altına alınan kabileler ve sahillerdeki Yunan şehirleri ise muayyen bir vergi vermeğe mecburdular. Teresin halefi Sevtes vergi sistemini tekemmül ettirmiş ve bu sayede devletin malî vaziyetini tarsin eylemişti. O zamanlar varidatın 400 talent tuttuğu anlaşılıyor. Bu vergilerden maada kabile reisleri ve ileri gelenleri krala, ekserisi tabîi mahsullerden ibaret olan bir takım hediyeler verirlerdi. Bu devletin merkezi olarak bir şehir zikredilmemektedir. Kralın kâh şu ve kâh bu şehirde oturduğu anlaşılıyor. Dördüncü asırda ise Kipsela (İpsala) şehrinin paytaht olması muhtemeldir.

Teresin oğlu ve halefi Sitalkes zamanında Odris devleti, Agriyanlar ve Laialeri kendine tabî kılmakla ve teşkilâtını tekemmül ettirmekle kuvvetli bir devlet haline geldi. Peloponnes harbinin başlangıcında Atinalılar, Trakyanın kendileri için bir zahire anbarı olduğunu nazarı itibara alarak kral Sitalkes ile dost geçinmek politikasını takib ettiler ve hattâ kral ile bir ittifak dahi aktetmeğe muvaffak oldular. İttifak muahedesine göre Trakya kralı Atinalılara askeri yardımda bulunacaktı. Bu ittifakın bilhassa Makedonya kralı Perdikkasa karşı olduğu anlaşılıyor. Çünkü Perdikkas sahile inmek arzusunda bulunuyor ve bu sebepten Halkidikya yarımadasında faal bir rol oynuyordu. Perdikkas bir takım mahirane manevralarla bir müddet için Trakların harekete geçmesine mani olabildi. Fakat Sitalkes, Atinalıların talebi üzerine, 429 da, hazırlıklarını ikmal ettikten sonra, büyük bir ordu ile Makedonya üzerine yürüdü ve Strimon ile Aksios arasındaki sahayı yakıp yıktı. Trak ordusunun cenuba doğru muzafferane ilerleyişi Makedonlardan maada Yunanlıları dahi korkutmuştu. Bilhassa Şimal Yunanlıları Trakların memleketlerini dahi istilâ edebileceklerini düşünerek titremeğe başlamışlardı. Atinalılar dahi müttefiklerinden ürkmeğe başladılar ve vadettikleri gemileri Halkidikyaya göndermekten vazgeçtiler. Fakat bu muazzam Trak ordusu, zannedildiği kadar korkunç bir kuvvet teşkil etmiyordu. Traklar Makedonlara karşı yaptıkları bu seferde kat'î bir netice elde

edemediler: bilhassa şehir ve müstahkem mevkilerin muhasarasında tecrübesiz olduklarını gösterdiler. Kış yaklaşmış olduğundan Sitalkes, Makedonlar tarafından kazanılmış olan yeğeni Sevtesin tavsiyesi üzerine, Trakya'ya avdet etti. Bu sefer büyük bir cesarete malik, fakat teçhizat ve harb mümaresesi noksan büyük insan kütlelerinin muayyen siyasî bir gayeyi temin etmeğe muvaffak olamayacağını göstermişti. Sitalkes bir rivayete göre 424 de Triballere karşı yapmış olduğu muvaffakiyetsiz bir seferde ölmüş, diğer bir rivayete göre ise katledilmiştir.

Sitalkesi yeğeni Sevtes istihlâf etmiş ve bu kral, Tukididesin şahadetine göre, Odris devletinin eski hudutlarını muhafaza etmek suretile icrayı saltanat eylemiştir. Makedonya kralı Perdikkasin kızıyla evlenmiş olan ve ötedenberi Makedonya tarafını iltizam eden Sevtes Atinalılarla birleşmekten imtina etti ve Makedonlarla dost geçindi. Bu devirde devlet varidatının 400 talente balığ olduğu göz önünde tutulursa Odris krallığının kuvvet ve ihtişamından birşey kaybetmemiş olduğu anlaşılır. Bu kralın bazı gümüş sikkeleri zamanımıza kadar gelmiştir. Sevtesin saltanatının sonlarına doğru Trakya'da bir takım isyanlar çıktığı ve bazı kabilelerin Odris hâkimiyetinden kurtulmak için harekete geçtikleri anlaşılıyor. Sevtesin hangi tarihte öldüğünü bilmiyoruz.

4 — *Odris devletinin inkırazı* — Dördüncü asrın başlangıcında Odris devletinin ahvali hakkında İksenofonun «Anabasis» adlı meşhur eserinin yedinci kitabında hayli malûmat bulmak kabildir.

İksenofon, Mezopotomyadan beraberinde getirmiş olduğu 10.000 lerin bakiyesini teşkil eden bir takım kıt'alar ile Odris kralı Medokosa tabi Sevtes namında mahallî bir prensin emrine girmiştir (Milattan önce 400). Sevtes, Medokosa karşı isyan ve emrinde bulunduğu paralı Yunan askerlerine istinad ederek Bizantion ve Marmara havalisinin hinterlandını eline geçirmiş, hattâ fütubatını Midye civarına kadar götürmüştü (399). Bu muvaffakiyetlerden sonra İksenofonun askerleriyle birlikte Trakya'dan ayrılmış olduğu anlaşılıyor.

Bilâhare Sevtes asıl kral Medokosu tanımadı. İstiklâlini ilân ederek başlı başına bir kral oldu. Binaenaleyh 4 üncü asrın başlangıcında Odris devletinin iki kısma ayrılmış olduğu görülüyor. Traklar ile dost geçinmek siyasetini takibeden Atinalı kumandan meşhur Alkibiades'ten sonra yine aynı şehir hükümetinin kumandanlarından İfikrates, Sevtesin bir oğlu olduğu anlaşılın Kotisin kızıyla evlendi ve bu yüzden Trakları himaye etti. Kotis (383 - 360), Atinalı kuvvetlerin yardımıyla, Odris devletindeki bu ikiliği ortadan kaldırdı. İsyân etmiş olan birçok kabileleri tabî tahakküme alarak büyük Odris devletini yeniden ihya etmeğe muvaffak oldu. Strabon Kotis zamanında

Odris hâkimiyetinin Kipseladan Odessos havalisine kadar uzanmış olduğunu yazmaktadır. Fakat bilâhare Kotisin İfikrates ile arası açıldı. Atinalılar 360 ta, şahsî bir kinden dolayı, Kotisi katletmiş olan Yunanlılara Atina hemşeriliği unvanını verdiler.

Bu devirde Trakya, Atinalı kumandanların askerî ve siyasî faaliyetlerini göstermelerine geniş bir saha teşkil etmiştir. İfikratesin misaline tevfikân Atinalı kumandan Haridemos, Kotisin oğlu ve halefi Kersopleptesi himaye etti, bu kralın hesabına bir takım harpler yaptı, fakat eski Odris devletini yeniden tesis etmeğe muvaffak olamadı. Milattan önce 359 da Odris devletinin inhilâl etmeğe başladığını ve Kersopleptes, Berisades ve Amodokos arasında taksim edildiğini görüyoruz. Kersopleptes esas memleketi olan Şarkî Trakya'yı, eski Odris kralı Medokosun ahfadından olan Amodokos ise Maroneadan Filibeye kadar uzanan Meriç vadisini, bu devirde ilk defa olarak ortaya çıkan Berisades ise Strimon ile Nestos nehirleri arasındaki havaliiyi aldılar. İşte Odris devletinin parçalanmış vaziyeti 359 da tahta çıkmış olan dördüncü asrın en büyük diplomat ve kumandanlarından Makedonya kralı Filip II nin Trakya'da faal bir rol oynamasını tevliid etti ve Trakyanın Makedonyaya ilhakiyle neticelendi.

5 — *Trakya Makedonya hâkimiyeti altında* — Filipin esas gayesi müttehit bir Balkan devleti kurmaktı. Bunun için bir taraftan Trakya'ya diğer taraftan ise Yunanistan ve İlliryanın Makedonyaya ilhaki lâzımgeliyordu. Filip Trakya'da hüküm süren üç kralı ve bunların haleflerini bir takım siyasî manevralarla birbirinden ayırdı ve bunları birer birer mağlup ederek ortadan kaldırdı. Filip ilkevvellâ komşusu Berisadesin halefi Ketriporsin kuvvetini azaltmak için elinden geleni yaptı ve en nihayet bu kralı devirerek memleketini Makedonyaya ilhak etti (352/1). Filip 351 de Garbî Trakyanın bir kısmını eline geçirdi. Hattâ Marmara sahilindeki Perint şehrini muhasara etti. 347/6 senelerinde ise Filipin Kersopleptesin memleketini, Doriskos havalisi ve Gelibolu yarımadasındaki müstahkem mevkileri işgal ettiğini görüyoruz. Fakat Filip bu hâdiseden ancak beş sene sonra, 341 de, Kersopleptesi bertaraf ve memleketini Makedonyaya ilhak etmeğe muvaffak olabilmıştır. Filip bu suretle mühim bir kısmını eline geçirmiş olduğu Trakyanın kolonizasyonuna ehemmiyet verdi ve Meriç vadisinde, kendine göre tesmiye edilmiş olan Filipopolis (bugünkü Filibe) şehrini tesis etti. 340 ve 339 senelerinde Filipi tekrar Trakya'da buluyoruz. Makedonya kralı ordusu ile şimdiye kadar yabancı hiçbir ordunun geçmeğe cesaret edemediği Trakya içerlerine nüfûz etti. Şimale doğru ilerliyerek Triballer ve İskitlere karşı harp etti. Bunları mağlup etmeğe muvaffak oldu.

fakat ağır surette yaralandı. Filip şimal havalisine karşı icra etmiş olduğu bu seferde Tuna nehrini Trakyanın şimal hududu yapmak arzusunda bulunduğunu açık bir surette göstermiştir. Filip Makedonyaya ilhak ettiği Trakyanın başına askerî bir kumandan (strateg) geçirdi. Trak kabileleri teşkilât ve reislerini muhafaza ediyorlar, fakat Makedonlara muayyen bir vergi ve bir harp vukuunda asker vermeğe mecbur tutuluyorlardı.

Filipin 339 senesinde katledilmesinden sonra Traklar ve bunların şimalinde oturan Triballer Makedonlara karşı isyan ettiler. Filipin genç oğlu ve halefi İskender 335 de bunlara karşı harekete geçti, sahili takiben Amfipolis şehrine kadar ilerledi, buradan içeriye doğru kıvrılarak Nestos nehrini geçti ve on günde Balkanların eteğine geldi. Edirnenin şarkından, Tunca vadisini takip ederek Kazan geçidinden Balkanları aştı. İskender bu ilerleyişi esnasında Balkanlar havalisinde oturan «hür Traklar» ve Tuna havalisinde oturan Triballer ile çarpışmak mecburiyetinde kaldı. Hatta Tunayı âni olarak geçerek bu havalideki muhtelif kavimleri ve bilhassa Triballeri Makedonya hâkimiyetini tanımağa icbar etti. İskenderin Triballer ve Keltler ile bir takım muahedeler dahi aktettiği anlaşılıyor. Bu seferden avdetinde İskender bir takım Trak kabileleriyle küçük bazı müsademeler yapmak lüzumunu hissetti.

İskender Asya seferine giderken, Frontin'in yazdığı veçhile, Trak asilzadelerinden bazılarını beraberinde götürmüştür. İskender Trakyada babasından kalma teşkilâtı muhafaza etti ve Trakyayı strategler vasıtasıyla idare etti. Trakyanın, Makedonyada kral naibi olarak kalmış olan Antipatrosun nezareti altında bulunmuş olması pek muhtemeldir.

Fakat Traklar Makedonya hâkimiyetini bir türlü hazmedemiyorlardı. İskenderin Asyada fütühatta bulunduğu bir zamanda burada yine bir takım isyanların çıkmış olduğunu görüyoruz. Hatta bir defasında bu ihtilâller pek tehlikeli bir şekil almış olacaklar ki Antipatros, emrinde bulundurduğu bütün ordu ile, Trakya üzerine yürümüş, fakat Yunanistanda başgösteren kargaşalıklar yüzünden Trakyada bir iş göremeden avdetetmek mecburiyetinde kalmıştır. Makedonya strategi Zopirion'un Tuna havalisinde oturan Getler ve İskitlere karşı yapmış olduğu bir seferde ölmesi (325) Trakyadaki Makedonya hegemonyasını tezelzüle uğrattı ve İskenderin son senelerinde burada bir takım isyanlar çıkmasına sebep oldu.

İskenderin genç yaşta Babilde ölümünden sonra (323) generallerinin cesim ülkedeki mühim memuriyetleri aralarında paylaştıkları esnada İskenderin muhafız zabitlerinden Lizimahos namında bir kumandan Trakyadaki bu isyanlara bir nihayet vermek emrini aldı. Bu zamanda Odris prensi Sevtes tarafından idare edilen isyan hareketi Makedon-

lar için pek tehlikeli bir hal almıştı. Lizimahos Traklara nisbetle pek az kuvvete malik olduğundan ve o devirde İskender krallığını paylaşmak hevesine düşmüş olan haris Makedon kumandanları arasında tahaddüs eden «Lamia harbinden» dolayı (323/2) yardımcı kuvvet tedarik edemediğinden birkaç oyalama muharebesinden sonra geri çekilmek mecburiyetinde kaldı. Sevtes bu hâkim vaziyeti uzun müddet muhafaza etti; hatta 313 senesinde Lizimahosu gerilerinden vurmağa kalkıştı, Mahir bir kumandan olduğu kadar kurnaz bir diplomat olan Lizimahos hasmı Antigonos tarafından yardım gören Sevtes ve sahillerdeki Yunan şehirlerine karşı muvaffakiyetli bir surette harp etti ve 309 da bütün Trakyayı hâkimiyeti altına aldı. Krallık naibi Antipatrosun ölümünden sonra (319), esasen istiklâlini ilân etmiş olan Lizimahos, 305 te, «kral» ünvanını aldı, Trakyada bir takım icraatta bulundu, burasını uzun bir sulh devresine kavuşturdu ve bir Odris kadınıyla evlenmek suretile Trakların kalplerini kazanmağa çalıştı.

Lizimahosun Trakya krallığının hudutlarını katî olarak tesbit etmeğe imkân yoktu. Bu krallığın şimal hududunun Tuna nehri olduğu anlaşılıyor. Bu hududu muhafaza edebilmek için Lizimahos Getlere karşı bir takım seferler icra etmek mecburiyetinde kalmıştır. Garp hududunu ise Nestos nehri teşkil ediyordu. Fakat Pavsanasın yazdığı veçhile, bu devirde Makedonya hâkimiyetinin, bilâhare Romalılar zamanında olduğu gibi, bütün Trakyaya şamil olması pek şüphelidir. Esasen Lizimahos uzun seneler Küçük Asya hâkimiyeti için uğraşmış, bu yüzden Trakyayı ihmal etmiş, kolonizasyona dahi ehemmiyet vermemiş, yalnız Gelibolu yarımadası methalinde Lizimahia (bugünkü Ekzamil) namında bir şehir tesis etmişti. Trakya krallığının esas istinat noktalarını sahildeki Yunan şehirleri teşkil ediyorlardı. Lizimahos takriben 40 sene Trakyada hüküm sürdükten sonra Anadoluda, Lidyada Kurupedion muharebesinde hayat ve devletini kaybetmiştir (281). Bu suretle Anadoludan maada Trakya dahi Suriye kralı Selevkosun eline geçmiş oluyordu. Selevkos ordusu tarafından «Trakya kralı» ilân edildi, fakat Trakyaya ayak basar basmaz Lizimahia civarında katledildi.

6 - Keltlerin istilâsından Makedonya hâkimiyetinin inkırazına kadar — Üçüncü asrın birinci nısfında Trakya büyük bir istilâya uğradı. Lizimahosun devletinin yıkılması üzerine, İskender zamanında aşağı Tuna havalisinde oturmuş olan Kelt'ler yahut Galat'lar 279/280 senelerinde cenuba doğru inmeğe ve geçtikleri yerleri yakıp yıkmaya başladılar. Mısır kralı Ptolemaios'un oğlu Ptolemaios Keravnos, tahta tevarüs münazaaları neticesinde, memleketinden uzaklaşmak mecburiyetinde kalmış, garbe geçerek burada faal bir rol oynamağa baş-

lamıştı. Bu zat Selevkosun ölümü üzerine ordu ve donanma tarafından Makedonya ve Trakya kralı ilân edildi. Fakat Trakyada hâkimiyetini tesise vakit bulamadan Makedonyayı istilâ etmiş olan Keltlere karşı harp etmek mecburiyetinde kaldı ve bu sefer esnasında maktul düştü (279). Keravnosun ölümü üzerine Trakyada büyük bir anarşi başgösterdi. Bu müddet zarfında ise Keltlerin cenup ve şarka doğru akınları devam ediyordu. Bunların bir kolu Bizantion üzerinden Anadoluya geçti ve Merkezî Anadolu'da, bilâhara kendilerine göre tesmiye edilmiş olan Galatya kıtasında yerleşti. Antigonos Gonatasın 277 de Lizimahia civarında kazandığı zafer Cenubî Trakya havalisini Kelt boyunduruğundan kurtardı. Bu muvaffakiyet üzerine Antigonos Selevkiler ile Lizimahos devletini paylaştı ve Trakyayı Selevkilere terketti.

Bu sırada aralarında bir ittifak vücade getirmiş olan Kelt kabileleri Odrisler memleketinin mühim bir kısmını işgal etmek suretile bir devlet kurmağa muvaffak oldular. Uzun müddet payedar olan bu devletin merkezi Tuncanın yukarı kısmında Tilis (bugünkü Tülova) şehri idi. Selevkiler ise sabih havalisini ellerinde bulunduruyorlardı. Antiohos II Trakyaya karşı bir sefer icra etti ve Kipsela şehrine kadar ilerledi (255?). Antiohos Hieraks ise 230 senesine doğru burada bir muharebe esnasında maktûl düştü. Bu devirde Selevkiler kiralığında tahaddüs eden kardeş mücadelelerinden istifade eden Mısır kralı Ptolemaios III Evergetes, Nestos nehrinden itibaren, Gelibolu yarımadası dahil olmak üzere, Trakyanın cenup sahillerini eline geçirdi.

Trakyanın cenubu Mısır hegemonyası altına girdiği esnada Traklar Keltlere karşı taarruzlarda bulunmağa başlamışlardı. Her taraftan düşmanlarla ihata edilmiş olan Tilis devleti yıkılmağa mahkûmdu. 212 senesine doğru vukua gelen dahili bir isyan bu devletin tamamen inkıraz bulmasını intaç etti. Trakyada bulunmuş olan ve Milâttan önce 212 - 211 senelerine ait olduğu anlaşılan bir kitabede Raisdos'un oğlu kiral Kotis'den bahsedilmesi üçüncü asrın ikinci nisfında, Keltlerin istilası ve Hellenistik krallarının müteaddit seferlerine rağmen, Trakya içerlerinde kiral ünvanını taşıyan, yahut böyle bir ünvana sahip olmak arzusunda bulunan bir takım mahallî prenslerin mevcudiyetini göstermektedir. Bu prenslerin teşviki ile Trakların müteakip devirlerde kalkındıklarını ve Hellenistik krallarından maada Romalılara karşı istiklallerini uzun müddet müdafaa ettiklerini aşağıda göreceğiz.

Mısır kralı Ptolemaios III ün ölümünden sonra Mısırlılar Trakyadaki yerlerini Makedonya kralı Filip Ve terketmek mecburiyetinde kaldılar. Fakat Suriyeden maada Küçük Asyayı dahi ellerinde bulduran Selevkiler Trakya üzerindeki haklarından vazgeçmemişlerdi. Müteakib senelerde Makedonlar, Selevkiler ve Romalıların harpleri,

Trakyanın cenubunda, Nestostan Marmaraya kadar uzanan sahil havalisinde, o devirde Asyayı Avrupa ile birleştiren en mühim yol civarında (Via Egnatina) cereyan etmiştir.

İkinci asrın başlangıcında garpte, Hellenistik devletleri için büyük bir tehlike kendini göstermişti: Romalılar tehlikesi. Makedonya kralı Pirhos'un İtalya seferi münasebetile ilk defa olarak Hellenistik âlemile temasa gelen Romalılar, daha Pun harpleri esnasında, İllirya sahillerinde yerleşmişler, bilâhara bu havaliiyi tamamen zaptederek Yunanistan, Makedonya ve Trakya işlerinde faal bir rol oynamağa başlamışlardı. Romalılar evvelâ bir himaye politikası takip etmişler, kâh bir tarafın ve kâh diğer tarafın müdafii olarak ortaya çıkarak esasen aralarında hiç bir tesanüt olmıyan Hellenistik devletlerini birbirinden ayırmışlar ve bunları birer birer kendilerine ilhak etmişlerdir.

Filip V e karşı icra ettikleri «birinci Makedonya harbinde» Yunanistanı iki kısma ayırmağa ve nüfuzları altına almağa muvaffak olan Romalılar «ikinci Makedonya harbinde» (200 - 197) doğrudan doğruya Yunanistanın hâmisi olarak ortaya çıktılar ve Kinosefalai muzaferiyetinden sonra burasını Yunanistandan ayırarak kendi hâkimiyetleri altına aldılar. Mağlûp edilen Makedonya kralı Filip Trakya sahillerindeki Yunan şehirlerinin otonomisini dahi garanti ediyordu. Bu şehirlerin Filipe karşı hasmane bir vaziyet almaları bu havalide Romalıların siyasi ve askerî faaliyette bulunmalarını teşvil ediyordu. Aynı zamanda Traklar bu sahil şehirlerine karşı taarruzlar icra etmekten geri kalmıyorlardı. Filip tarafından fethedilmiş olan Lizimahia şehri 197 de Trakların eline düştü.

Tarihte "büyük", ünvanını almış olan Suriye kralı Antiohos III Selevkiler krallığını yeniden ihya etti. Şarkta Hindistana kadar ilerledi; garpte ise Küçük Asya ve Trakyayı nüfuzu altına almağa çalıştı. Antiohosun Romalılardan kaçmış olan Kartacalı kumandan Hannibal'i kabul etmiş olması Selevkilerle Romalıların arasını açtı. Antiohos Küçük Asya üzerinden ilerleyerek harbi Avrupaya intikal ettirmek üzere Trakyaya geçti. Gelibolu yarımadasını zaptetti, bu havalideki Yunan şehirlerinin hâmisi olarak ortaya çıkarak Lizimahia şehrini yeniden bina etmeğe başladı. Antiohosun Trakyadan Yunanistan üzerine yürümesi Romalıların bu krala karşı harp ilân etmelerini ve Makedonya kralı Filipin Romalılar tarafını iltizam etmesini intaç etti. Antiohos 191 de Yunanistanda, Termopiller geçidinde, Romalılar tarafından mağlûp edildi. 190 senesinde ise Cenubî Trakya ve Lizimahia şehri Romalıların eline düştü. Romalılar Antiohosu takiben Anadoluya geçtiler ve bu kralı Manisa civarında mağlûp ettiler (189). Tarihte mühim bir dönüm noktası teşkil eden Manisa muharebesinin neticesi Küçük Asyanın Selevkiler krallığından ayrıl-

ması ve Romalıların Trakya'da Yunan şehirlerinin bir kısmına istiklallerini iade etmeleri, Gelibolu yarımadası ve Lizimabia şehrini ise Makedonya kralına değil, fakat müttefikleri Bergama kralı Evmenes II'ye vermeleri olmuştur. Bundan muğber olan Filipin Romalılara yardım etmemesi konsül Manlius Vulso'nun kumandasında bulunan bir Roma ordusunun 188 de Kipsela civarında Traklar tarafından pusuya düşürülmesi ve mağlup edilmesini intaç etti. Bu mağlûbiyetten sonra Roma ordusunun Trakya'dan çekilmesi üzerine Filip Trakya sahillerindeki şehirleri zaptetmek için uğraştı, fakat Romanın muhalefete karşılaşarak bu emeline muvaffak olamadı. Bunun üzerine Filip 183 te Trakya içerlerine saldırdı. Odrisler ve Denteletlere karşı harp ederek Filibeyi zaptetti ve Balkanlara kadar ilerledi, fakat bu hava-liyi tamamiyle fethetmeğe muvaffak olamadı. Esasen bu devirde Makedonyanın nüfusu pek azalmış olduğundan Filip Makedonyada birçok Trak kabilelerini iskân etmek mecburiyetinde kalmıştı. Strabon (VII, 321) kendi zamanında (Milâddan sonra 1 inci asır) belki biraz mübalağalı olarak, Makedonya ahalisinin Traklardan ibaret olduğunu beyan etmektedir.

Filip V in halefi ve Makedonyanın son kralı Persevsin Romalılara karşı yaptığı harp esnasında (171 - 168) Trakların bir kısmı Romalıların, diğer bir kısmı ise Makedonların tarafını iltizam etti.

168 senesinde vukubulan Pidna muharebesi Makedonyanın istiklâlî bir nihayet veriyordu. Romalılar Makedonya krallığını ortadan kaldırdılar, Trakyayı dört eyalete ayırarak hâkimiyetleri altına aldılar. Bu suretle Trakya dahi filen Romanın nüfuzu altına girmiş bulunuyordu. Bu devirde Makedonya ile Trakya arasındaki hududun Meriç tarafından teşkil edildiği görülüyor. Romalılar Trakya sahillerindeki Yunan şehirlerine hürriyet bahsettiler ve bu devirde ortaya çıkmış olan Odris kralı Kotis ile dostane münasebat tesis ettiler.

Kendini eski Makedonya kralı Persevs olarak gösteren Andriskos namında bir türedi, Makedonya krallığını yeniden ihya etmek hevesile Romalılara karşı isyan ettikte, Roma tazyikini hissetmiye başlayan bir takım Trak asilzadeleri Andriskos tarafını iltizam ettiler. Fakat 148 de Andriskos Romalılar tarafından mağlup edildi ve Trak krallarından Bizes namında bir asilzade tarafından tutularak Romalılara teslim edildi. Bu son mücadeleden sonra Makedonya kat'i ve nihai olarak istiklâlîni kabediordu.

7 — *Trakya Roma tazyiki altında* — Milâddan önce ikinci asrın ikinci nısfında Romalılar Makedonya hudutlarını tarsin etmek bahanesile Trakyaya karşı birçok seferler icra ettiler. Bu devirde Trakya'da, aralarında hiçbir tesanüd bulunmayan, bir takım krallık ve prensliklerin bulunması bu Roma seferlerinin ekserisininin

muvaffakiyetle neticelenmesini intaç etti. Muhtelif sebep ve bahanelerle Traklara karşı yapılan bu taarruzların hepsini burada saymağa imkân yoktur. Biz yalnız en mühimlerini zikredeceğiz. 129 da Gelibolu yarımadası ve civarı Makedonyaya ilhak olundu. Romalı kumandan Minuçius Rufus 108 de Meriç civarında Bes ve diğer Trak kabilelerini büyük bir hezimete uğrattı.

Milâddan önce 91 senesinden itibaren, Pontos kralı Mitridatin teşvikile, Traklar Makedonya, Epirus ve hatta Yunanistana karşı bir takım akınlar yapmağa başladılar ve bu yüzden Romalıları pek fazla işgal ettiler. Fakat Mitridatin Balkanlarda icra ettiği hareketlerin Romalı kumandan Sullanın Orta Yunanistanda kazandığı müteaddit zaferlerden sonra ademi muvaffakiyetle neticelenmesi üzerine Trakların dahi işleri bozuldu. Roma orduları tekrar Trakyayı istilâ etmeğe başladılar. Sulla İpsalaya kadar ilerledi, Makedonya valisi Klavdius Pulker ise Rodoplarda oturan Traklara karşı bir sefer icra etti (78-76).

Lukullus 72 senesinde Beslere karşı harp etti, büyük bir muharebeden sonra Filibe ve Uskudama şehirlerini zaptetti; Tunca vadisini takiben şimale doğru çıkarak Balkanları aştı ve Tuna havalisine kadar ilerledi. Bu sefer esnasında Karadeniz sahilindeki Yunan şehirleri Makedonya eyaletine ilhak olundular. Fakat Lukullusun seferleri, daha önceki Makedonya kralı Filip V in seferleri gibi, Trakya'da uzun müddet sulh ve sükûn temin edemediler. Traklar yine Makedonya ve hatta Yunanistana karşı akınlar icra etmeğe başladılar; Daklar ise Trakyanın şimal kısımlarını ve bilhassa Karadeniz sahilindeki şehirleri zapt ve teshir ettiler. Müteakip senelerde merkezi Ast şehirlerinden Bizye (Vize) olmak üzere teşekkül eden Şarkî Trakya krallığı oldukça mühim bir rol oynamıştır. Bu devletin kralı Kotis Pompeius tarafını iltizam etti. Farsalos muharebesinde Traklar Pompeiusun ordugâhını fedakârane bir surette müdafaa ettiler. Çezarın zaferi Trakya ahvali üzerinde pek müessir olmadı, çünkü diktatör Roma devletinin şark kısmı ile uğraşmağa vakit bulamamıştı. Esasen Kotisin halefi Sadalas Çezar ile dost geçinmek politikasını takip etmişti. Çezarın katlinden sonra Balkanlar havalisi senato taraftarlarının elinde bulunuyordu. Brutus halefsiz ölmüş olan Sadalas'ın krallığını Romaya ilhak etti, Beslere karşı bir sefer icra ettikten ve bu havalide sulh ve sükûn tesis ettikten sonra Küçük Asyaya geçti. Senato taraftarları ile Antonius-Oktavianus koalisyonu arasında M. E. 42 senesinde Filipide vukubulan muharebede ve 31 senesinde Kleopatra - Antonius ile Octavian arasında tahaddüs eden meşhur Aktium muharebesinde Traklar mühim bir rol oynamamışlardır. Roma ülkesi dahilinde vukubulan bu dahili harplar yüzünden büyük bir kargaşalık devresine giren Trakya'da Makedonya valisi Licinius Krassus Roma nüfuzunu kısmen yeniden tesis edebildi. Krassus 29

senesinden itibaren Odrislerden istifade etmek suretile Bastarnlar, Denteletler, Maidler ve Serdlere karşı bir takım seferler icra etti. İşte Roma siyasetinin bu devirde dahi bir takım Trakları diğer Traklara karşı harp etmeğe sevk ettiğini görüyoruz. Müverrih Dio Kassius Milâttan önce 18-16 senelerinde Trakyanın yine bir takım kargaşalıklara sahne olduğunu, Romalıların Balkanların cenup ve şarkında nüfuz ve hâkimiyetlerini muhafaza edebilmeleri için bir takım muharebeler yapmak mecburiyetinde kaldıklarını yazmaktadır. Milâttan önce 11 senesinde anasıl bir Bes olan Bulogaises namında bir Dionizos papası Trakları, bunların dinî hislerini tahrik etmek suretile, ayaklandırdı ve emrinde topladığı kuvvetleri Romalılarla dost geçinen Trak kral ve prenslerine karşı sevketti. Şarkî Trakya kralı Raskuporis bir muharebede katledildi; bu kralın dayısı Roimetalkes ise Hersones havalisine firar etmek mecburiyetinde kaldı. Fakat ihtilâlcilerin muvaffakiyetleri uzun müddet devam etmedi. Makedonya valisi Kalpurnius Piso Beslerin müttehit bir surette hareket etmemelerinden istifade ederek Bulogaisesi mağlup etti ve isyanı bastırmağa muvaffak oldu.

Bu isyandan sonra Romalılar ötedenberi kendi taraflarını iltizam etmiş olan Şarkî Trakya krallığını himaye etmeğe başladılar ve bu krallığı Trakyanın bekçisi vaziyetine soktular. Esasen Romalılar geniş ülkelerinin hudutlarını, bu hudutlar civarında bir takım vasal kiralıklar ve prenslikler teşkil etmek, yahut mevcut olanları himaye etmek suretile, muhafaza etmek siyasetini takip etmişlerdir. İşte Trakya kiralığının dahi bu kabil bir vasal hükûmeti olduğunu görüyoruz. Roma sayesinde tahta calis olan Sarkî Trakya kralları pek tabii olarak Romanın emri altında çalışmışlar ve Romalılar hesabına Şimalî Trakya ve Makedonyada harp etmişlerdir. İmparator Avgustus ve Tiberius zamanlarında Trakyada aynı vaziyeti buluyoruz. Fakat bu devirde Şarkî Trakya krallığında bir takım taht kavgaları çıktığı, müsebbiplerinin cezalandırıldığı ve tahta çıkarılan çocukların Roma vesayeti altına alındığı anlaşılıyor. Romalıların birer bendesinden başka birşey olmıyan bu krallardan Trak ahalişi nefret ediyor ve bunların yüzünden istiklâllerini kaybetmiş ve büyük haksızlıklar ve mağduriyetlere uğramış olduklarına zahip oluyordu.

Milâttan sonra 21 senesinde en kuvvetli Trak kabilelerinden olan Odrisler, Di'ler ve Koilalet'ler ayaklandılar, şimale doğru ilerleyerek Balkanları geçtiler ve Getler ile birleşmek için uğraştılar. İhtilâlcilerin bir kolu Filibeyi muhasara etti. Fakat bunlar, üzerlerine yürüyen bir Roma ordusuna karşı koyamadılar ve münhezimen dağılmak mecburiyetinde kaldılar. Milâttan sonra 26 senesinde çıkan ve Romalı müverrih Taçitus tarafından mufassalan anlatılan bir isyan birincisinden

çok daha ehemmiyetli idi. O zamana kadar Traklar Romalılar hesabına bir takım muharebeler yapmışlardı; fakat Trak askerleri daima mahallî kral ve prenslerin kumandası altında bulunmuşlardı. 21 senesi isyanından sonra Romalılar, Trakların cesaret ve harpteki meharetlerinden doğrudan doğruya istifade etmek ve aynı zamanda Trak kabilelerini zaif düşürmek için Traklardan asker toplamak ve bu asker ile ihtiyat kıtalar teşkil etmek istediler. Romanın Trakya üzerindeki hâkimiyetini pek bariz bir surette gösteren bu usule karşı Traklar isyan ettiler. İsyân merkezinin Balkanların dağlık havalisinde olduğu anlaşılıyor. Mesya valisi Poppeus Sabinus elinde kâfi kuvvet bulunmadığından bir takım müzakerat ile Trakları oyaladı; fakat Pomponius Labeo kumandasındaki bir Roma ordusu yaklaştıkta ve Şarkî Trakya kralı Roimetalkes kendi ırktaşlarına karşı Romalıların yardımına koştu, harekete geçti ve ihtilâlcileri dağlık araziye sürmeğe ve burada bulunan bir kalede muhasara altına almağa muvaffak oldu. Traklar bir müddet Romalılara karşı koydular. En nihayet bunların bir kısmı açlık, susuzluk ve hastalıktan dolayı Romalılara teslim oldu; diğer bir kısmı ise düşmanların eline geçmemek için kandilerini öldürdüler. Romalılar Trak kabileleri arasındaki münafereği arttırmak için Roimetalkesin bu havaliiyi yağma etmesine müsaade ettiler.

Trakların istiklâl mücadelesi yine ademi muvaffakiyetle neticelenmişti. Artık bundan sonra Trakyanın Roma devletine ilhakı bir zaman meselesi olmuştu. İmparator Çezar Kaligula çocukluk arkadaşı olan Şarkî Trakya hanedanına mensup Roimetalkes namında bir prensi Trakya kralı ilân ettirdi (Milâttan sonra 37 - 38).

Roimetalkesin katlinden sonra Trakyada, Mitridatın Kırım seferleriyle alâkadar oldukları anlaşılan, bir takım isyanlar çıktı. Bunların 44 - 46 senelerinde bastırılmaları üzerine Trakya, İmparator Klavdius zamanında, bir Roma eyaleti haline getirilerek doğrudan doğruya Roma devletine ilhak edildi.

8 — *Trakya Roma eyaleti* — Trakya eyaletinde tehaddüs eden siyasî ahvale bir nazar atfetmeden evvel bu eyaletin hudutlarını ve teşkilâtını gözden geçirmemiz faideden hali değildir. Bu hudutlara etüdümüzün ilk kısmında temas etmiştik Trakya eyaletinin (Provincia Thracia) şimal hududu hakkında müverrihler arasında bir takım ihtilâflar vardır. Balkanlar esas itibarile bu eyaletin şimal hududunu teşkil etmişlerdir. Balkanların ötesindeki bazı mıntakaların Mesya eyaletine değil, fakat uzun müddet (Septimius Severusa kadar) Trakya eyaletine ait oldukları anlaşılıyor. Tasos, Samotrake ve İmroz adaları dahi Trakya eyaletine tabîdiler. Trakya imparatora ait bir vilâyetti. İlk zamanlarda şövalye sınıfından seçilmiş olan valiler (prokurator) tarafından idare ediliyordu. İmparator Trayan zamanında ise bu proku-

rator»lar senatörler sınıfına mensup «legatus Augustus pro praetore» ünvanını taşıyan valiler tarafından istihlaf olunmuşlardır. Trakya valiliği memurun hiyerarşisi meyanında hususî bir mevki işgal ediyordu. Konsül olmıyan zevat Trakya valiliğine tayin olunurlar ve ekseriya bu vazifeyi ifa ettikleri esnada konsüllük yüksek makamına terfi ederlerdi. Trakya vilâyetinde valinin yanında malî işlere bakan «quaestor»lar ve abalının listelerini tutan ve umumî serveti tesbit eden «prokurator»lar yahut «çensitor»lar mühim bir mevki işgal ediyorlardı. Vilâyet merkezi Marmara sahilinde Perintos (Ereğli) şehri idi. Bu şehirde valinin muhafız kıtasına ait lâtince bir kitabe bulunmuştur.

Trakya Hersonesi (Gelibolu yarımadası) ise hususî bir mevki işgal etmektedir. Milâddan sonra birinci asırda bu havalî İmparatorun malî zatisi idi ve «procurator Augusti regionis Chersonesi» ünvanını taşıyan bir memur tarafından idare ediliyordu. Bu yarımada bilâhare, imparator Hadriyan zamanında, Trakya eyaletine ilhak edilmiştir. Bizantion şehri ise hususî bir mevki işgal etmiş ve Trakya vilâyetinin haricinde addedilmiştir.

Romalılar, kendilerinden önce Trakya'da mevcut olan mülkî taksimatı aynen ipka etmişlerdir. Bu taksimat hakkında malûmat veren Plinius ve Ptolemaios Trakyanın «strategia» ismini taşıyan bir takım mıntakalara ayrılmış olduğunu yazmaktadırlar. En küçük idarî birlik «vicus» yahut «kôme» ismini taşıyan köyler tarafından teşkil olunuyordu. Müteaddit köylerin birleşmesinden bir «komarhia» husule geliyordu. Plinius Trakya'da elli, Ptolemaios ise ondört strategia bulunduğunu bildirmektedirler. Milâttan sonra ikinci asırda stretegiaların ekserisinin yeni tesis edilen şehirlere ilhakı suretile adetlerinin azaltılmış olduğu anlaşılıyor. Romalılar müteakit askerleri Trakya'da iskân etmişler ve bu suretle tek mil bir havalide bir takım koloniler ve koloni merkezleri vücade getirmişlerdir.

Trakya'da iki Roma şehri mevcuttu: İmparator Klavdius tarafından tesis edilen Apri ve imparator Vespasiyan tarafından vücade getirilen Deultum şehirleri. Gelibolu yarımadasında Roma şehri olarak Koela (municipium Aelium Coela) vardı. Sahil havalisinde bulunan Yunan şehirleri ise oldukları gibi kalmışlar ve geniş mikyasta bir şehircilik politikası takip eden imparator Trayan zamanında Roma şehirlerinin haiz oldukları hukukun ayınına nail olmuşlardır. Bu devirde ötedenberi mevcut Trak şehirlerinin yerinde yeni bir takım Roma şehirlerinin tesis edildikleri görülüyor: Ankialus, Augusta Traiana, Bizye, Pavtalia, Plotinopolis, Serdika gibi. İmparator Hadriyan dahi Trakya'da bir takım şehirler tesis etmiştir. Bunların en meşhuru olarak, ötedenberi mevcut bir Trak şehri üzerinde tesis edilmiş olan Hadrianopolis (Edirne) şehrini zikredebiliriz.

İmparator Diokletiandan sonra «Heraklea Perinthus» yahut «Heraklea» ismini almış olan vilâyet merkezi Perintten maada Filipopolis (Filibe) şehri dahi mühim bir mevki işgal etmiştir. Burada, ikinci asırdan itibaren «Traklar ittihadı» ismini taşıyan bir meclisin toplandığı görülmektedir. Siyasî haklardan tamamilen mahrum olan bu meclis yalnız dinî işlere bakmak ve bilhassa imparatorlar kültünün muhtelif safha ve teferruatını tesbit etmekle mükellefti. Romalılar Trakya'da zayıf bir askerî kuvvet bulundurmışlardır. Bir tehlike vukuunda Tuna havalisindeki müdafaa hattında bulunan lejyonlar Trakya'ya sevk edilirdi. Müverrih Justinus Milâttan sonra birinci asırda Trakya'daki Roma kuvvetlerinin miktarını 2000 kişi olarak göstermektedir. İkinci asrın sonunda ve üçüncü asırda ise «cohors III Lucensum» ismini taşıyan bir alayın Trakya'da bulunmuş olduğunu tesbit edebiliyoruz. - Romalılar, Trakların harp kabiliyetlerinden istifade etmek üzere, bunları geniş mikyasta ordularına ithal etmişlerdir. Traklar ilk zamanlar «ala» yahut «cohors» ismini taşıyan ihtiyat kıtalarına alınmışlardı. İkinci asırdan itibaren Traklara lejyonlarda dahi rastlamak kabildir. Üçüncü asırda ise Traklar Roma ordularının mühim bir unsurunu teşkil ediyorlardı. - Trakya sahilleri bir Roma donanmasının himayesi bulunuyordu. Üssü bahrî vilâyet merkezi olan Perint limanı idi.

Trakya vilâyet teşkilâtının ana hatlarını bu suretle gözden geçirdikten sonra Trakya'da Roma imparatorluğu zamanında tebeddüs eden siyasî hâdiselere kısa bir nazar atfedelim.

Tuna hattı müdafaaesindeki lejyonların himayesinde bulunan Trakya üçüncü asra kadar sakin bir devir geçirdi. Trayan zamanı Trakya için, gerek teşkilât ve gerek şehir tesis etme bakımından, pek mühim oldu. Trayan Daklara karşı icra ettiği sefer esnasında Trakya'dan geçti. Fakat maalesef imparatorum Trakya'da takip ettiği yolu kat'iyetle tesbit edemiyoruz. İmparator Hadriyan eyaletlere icra ettiği büyük seyahatler esnasında Trakya'ya dahi uğradı ve burada bir müddet kaldı (123-4). Bu ziyareti imparatorun «Trakya'yı tesrifini» bildiren sikkeler dahi teyit etmektedirler. İkinci asrın sonunda Trakya vilâyeti ilk defa olarak mühim hâdiselere sahne oldu. Kommodusun ölümü üzerine Roma tahtına geçmek kaygusunda bulunan bir takım türediler Trakya'da birbirile çarpıştılar. 193 de Septimius Severus Bizansı işgal eden ve Perint üzerine yürüyen rakibi Perçennius Niger'i karşılayabilmek için Trakya'yı kumandanlarına işgal ettirdi; bilâhare kendisi dahi ordusile Trakya'ya girerek bir müddet Perint şehrinde kaldı ve buradan Anadolu'ya geçti. Septimius Severus şark harplerini muvaffakiyetle neticelendirdikten sonra Trakya üzerinden avdet etti ve Perint şehrinde ikinci defa olarak bir müddet ikamet eyledi. Bu devirden itibaren Trakya şarka giden ve şarktan avdet eden Roma

orduları için bir geçit memleketi olmuştur. Netekim 202 ve 214 senelerinde Part harplerinden avdet eden Roma orduları Trakya üzerinden geçtiler.

240 senesinde Mesya müdafaa hattının kırılması ve Gotların aşağı Tuna muntakasını istilâ etmeleriyle Trakya garp kavimlerinin istilâsına maruz kaldı ve rahat ve huzurunu kaybetti. Tunanın ötesinde oturan bir takım kavimlerin akınlarına, Roma kumandanlarının taht kavgalarına ve şarka giden Roma ordularının geçmelerine şahit olan Trakya büyük tahribata uğradı. Bu istilâları ve dahili harpleri birer birer saymağa burada yer müsait değildir. Biz yalnız bunların en mühimlerini zikretmekle iktifa edeceğiz.

Gordian III ve Filipus Arabs zamanında başlamış olan Got istilâları İmparator Deçius zamanında ehemmiyet kesbetti. Gotlar Deçiusu Augusta Traiana civarında mağlûp ve katlettikten sonra Filibeyi muhasara ve zaptettiler; (250) Deçiusun halefi Trebonianus Gallus ile bir muahede aktederek Filibeden beraberlerinde birçok ganimet götürdüler. 254 de Gotlar tekrar Trakyayı istilâ ettiler. Hatta Tesalyaya kadar ilerlediler, fakat imparator Gallienus tarafından bir müddet sonra Nestos civarında mağlûp edildiler (267). İmparator Klavdius II nin Naissus (Niş) civarında Gotları büyük bir hezimete uğratması üzerine bunların mühim bir kısmı selâmeti cenupta arayarak Makedonya ve Trakyayı istilâ etti ve buralarda yerleşti. Avrelian ve Probusun dahi Gotlara karşı harbetmek mecburiyetinde kaldıkları anlaşılıyor. Bu devirde Trakya ahali pek azalmış olacak ki imparator Probus Gotlar tarafından yerlerinden oynatılmış olan 100000 Bastarnı Trakya'da iskân etmiştir.

İşte bu suretle kırk sene istilâlar ve dahili harplere sahne olan Trakya Diokletian'dan büyük Konstantine kadar uzanan zaman zarfında ikinci bir sulh devresine kavuştu.

Diokletian (285 - 306) Roma imparatorluğunda bir takım esaslı ıslahat yapmış ve mutlak ve tam manasile merkezleştirilmiş bir idare tesis etmiştir. Diokletian tarafından başlanılan ve dördüncü asırda tekemmül ederek son şeklini alan eyalet teşkilâtı neticesinde Trakya vilâyeti Aşağı Mesya vilâyetile birleştirilmiş ve bu suretle husule gelmiş olan idari birliğe "dioçes" ismi verilmiştir. Trakya dioçesi, isim ve adetleri muhtelif müverihlere göre tehalûf eden ve vilâyet (provincia) ismini taşıyan daha küçük birliklere taksim edilmişti. Trakya dioçesi, mülki bakımdan, «vicarius» ismini taşıyan ve «vir spectabilis» rütbesini haiz olan bir yüksek memurun emri altında bulunmaktadır. Provincia'ların başında bulunan mülki valiler ise bazı vilâyetlerde «consulares», bazılarında ise «praesides», ünvanını taşımaktadırlar. Dioçes dahilindeki askerî kuvvetlerin yanında

ise, bilhassa 4 üncü asırdan itibaren «magister militum per Thracias», ismini ve «vir illustris» rütbesini taşıyan bir kumandan vardır.

Dördüncü asırdan itibaren Trakya yine bir takım harplere sahne olmuştur. Evvelce Bizans ve Perint şehirlerini zaptetmiş olan Maksiminus Daza Perint ile Edirne arasında Liçinius tarafından mağlûp edildi. Konstantin ve Liçiniusun orduları iki defa Trakyada birbirile karşılaştılar. 314 de Liçinius Edirneye kadar ilerledi, bu havalide yeni kuvvetler tedarik etti, fakat Edirne ile Filibe arasında Konstantin tarafından büyük bir mağlûbiyete uğratıldı. 314 senesi sonunda aktedilen sulh muahedesi mucibince Liçinius şark eyaletleriyle birlikte Trakya dioçesine sahip oluyordu. 323 de Gotlar Trakyayı istilâ ettikte Konstantin Selânikten kalkarak kendine ait olmayan bu memleket üzerine yürüdü ve bu suretle muahedeyi bozmuş olduğundan Liçinius ile arası yeniden açıldı. Bunun neticesi Liçiniusun Konstantin tarafından Edirne civarında mağlûp edilmesi ve Bizansa çekilmek mecburiyetinde kalması olmuştur. Aynı zamanda Liçiniusun donanması dahi büyük bir fırtınada mahvolmuştur.

Konstantin Liçiniusu Roma civarında mağlûp ve katlettikten sonra Roma İmparatorluğunun yegâne hakimi oldu. 330 da payitahtı Bizantion şehrine nakletti. Bu suretle Bizansın, yahut bu devirde tesmiye edilmiş olduğu veçhile «Konstantinopolis» şehrinin hinterlandını teşkil eden Trakya Romalılar için büyük bir ehemmiyet kesbediyordu. Konstantin Trakları Romalılara ısındırmak için uğraştı ve nüfusunun büyük bir kısmını kaybetmiş olan bu havalide bir takım Sarmat kabileleri yerleştirdi.

Trakya dioçesi, Kostantin'in arzusu veçhile, bu imparatorun ölümünden sonra, Delmatiusa verilecekti. Delmatiusun katlinden sonra Trakya, 338 senesinde toplanmış olan Viminacın kongresi mukarreratı mucibince, Konstantin'in oğlu Konstansa verildi. Konstans ise tekml bu kıt'ayı 339 da Konstansius II ye devreyledi. Konstantiusun yeğeni Julian garpte Roma ordularına kumanda ettiği bir esnada ordusu tarafından «Augustus» ilân edildikte ve Konstantiusun muhalefetiyle karşılaştıkta, ordusuyla şarka doğru hareket etti ve Trakyada strateji bakımından mühim olan Serçe'i geçidini işgal etti. İmparator Konstantius bu asi prene karşı harekete geçmek üzere iken öldü. Bunun üzerine Julian Filibe ve Perint üzerinden İstanbula geldi ve imparator oldu. Müverrih Ammianus Marcellinus bu imparatorun Trakyada mühim bir takım tahkimat vücuda getirdiğini yazmaktadır.

364 senesinde Got istilâları yeniden başladı ve müteakip senede büyük bir vüs'at kesbetti. Prokop ve bilâhare Merçellus gibi taht iddiasında bulunan bir takım türediler dahi bu müstevlilerle birleşmişlerdi. Valens bu istilâyı durdurmağa ve Marçellusun son ilticagâhı olan Filibe şehrinin zapt ve teshire muvaffak oldu.

Dördüncü asrın ikinci nısfında Got istilâsından maada Hunların istilâsı dahi başladı. Bu devirde Hunların aşığı Tuna havalisini zapt etmeleri bunların müteakip senelerde Trakyaya yapacakları akınlar için mühim olmuştur.

Ostrogot devleti Hunlar tarafından yıkıldı; Vizigotlar ise Hunların savletine karşı koyamadılar ve Trakyaya hicret etmek mecburiyetinde kaldılar. Gotlar Tuna havalisine geldiklerinde Romalılar ile dost geçinmek ve icabında Romalılara asker vermek şartıyla Roma devletine kabul edilmelerini teklif ettiler ve bu teklifleri Romalılar tarafından kabul olundukta Tunayı geçerek Trakyanın muhtelif mahallerinde yerleştiler (376).

Bazı müverrihler bu suretle Trakyada iskân edilmiş olan Gotların 200000 kişiye baliğ olduğunu yazmaktadırlar. Fakat Romalı memurların daimi bir tazyiki altında bulunan ve çok haksız muamelelere uğrayan Gotlar arasında büyük bir hoşnutsuzluk ve Romalılar aleyhinde tehlikeli bir cereyan başgöstermekte gecikmedi. Romalılar bir takım Got kabilelerini, askerî muhafaza altında, Trakya içerlerine sevk etmek mecburiyetinde kaldılar. Bu suretle Tuna müdafaa hattındaki kuvvetlerin azalmasından istifade eden Ostrogotlar Tunayı geçtiler ve Marçianopoliste Romalıları mağlûp ettikten sonra (377) Trakyayı istilâ ile burasını yakıp yıkmaya başladılar. Bu tehlikeli vaziyet karşısında imparator Valens Trayan ve Profuturus isminde iki zabıtın kumandasında bulunan bir orduyu Trakyaya sevketti. Bu ordu Ostrogotları Balkanların ötesine kadar sürmeğe muvaffak oldu. Harbin ikinci safhası Mesyada cereyan ettiğinden mevzuumuzun haricinde kalmaktadır. Bu harp neticesinde Tuna ile Balkanlar arasına sıkıştırılmış olan Gotlar Balkan geçitlerini zaptetmek için uğraştılar ve bunun için Tunanın ötesinde oturan Hunlar ve Alanlar ile birleştiler. Bu suretle husule gelen büyük kuvvet karşısında Romalılar geri çekilmek mecburiyetinde kaldılar. Teferruatına girişmeğe burada imkân göremediğimiz bir takım hâdisattan sonra imparator Valens, 378 de bizzat Trakya harp sahnesinde görüldü ve Edirneye doğru ilerlemeğe başladı. 9 Ağustos 378 de Edirne civarında, Trakya top raklarında vukuagelen muharebelerin en büyüklerinden olan büyük bir muharebe cereyan etti ve imparator maktul düştü. Bu muharebeyi takip eden üç gün zarfında Gotlar Edirneye karşı şiddetli hücumlarda bulundular, fakat bu şehri zaptetmeğe muvaffak olamadılar. Bunun üzerine Gotlar Edirne muhasarasını terk ile Hunlar ve Alanlar ile birlikte Perint üzerine yürüdüler, bu şehri ve civarını yakıp yıktıktan sonra İstanbul üzerine saldırdılar, fakat burasını muhasara altına almağa muvaffak olamadılar. Bu seferin neticesinde bütün Trakya Hun ve Gotların eline geçmiş bulunuyordu.

Gratian imparatorluğun şark kısmını (Trakya dioçesi dahil olmak üzere) Teodosiusun emrine terketti. Teodos Trakyayı Got hâkimiyetinden kurtarmak için hazırlıklara başladı. 379 senesinden itibaren bunlara karşı harp etmeğe başladı ve en nihayet 382 de Vizigotlar ile bir muahede aktederek bunların, Romalıların müttefiki olmaları şartıyla, Trakyanın şimalinde yerleşmelerine müsaade etti. Fakat daha Teodos zamanında Alarikin kumandasında bulunan Gotlar ayaklandılar Balkanların cenubuna doğru ilerleyerek Meriç civarında Teodosu mağlûp ettiler (391). Fakat kendileri dahi Romalı kumandan Stiliko tarafından büyük bir hezimete uğratıldılar (393). Bu mağlûbiyete rağmen Gotlar 395 de Alarikin kumandası altında tekrar harekete geçtiler ve Trakyayı çiğnedikten sonra İstanbul surlarına kadar dayandılar. Pretuvar nazırı Rufinus Gotların İstanbulu muhasara etmelerine mani oldu ve bunların Tesalyaya çekilmelerini temin etti.

Gotlar yalnız Trakyada değil, fakat payitahtta dahi mühim bir mevki işgal ediyorlardı. İstanbuldaki Got rüesasından Gainas Anadoludaki Got isyanını bastırmağa memur edildi. Fakat isyanı bastıracağı yerde asî Got kuvvetleriyle birleşerek 400 senesine doğru İstanbulu işgal etti, Trakyayı dahi eline geçirdi. Romalılar Gotların aleyhine diğer Gotları sevk etmek yollarını buldular ve Gainasın tedibini Flavius Fravitta namında bir Gota havale ettiler. Çanakale Boğazından Anadoluya geçmek teşebbüsünün ademi muvaffakiyetle neticelenmesi üzerine Gainas şimale doğru hareket ederek Trakyadan geçti ve Tunanın ötesinde oturan Hun kabile reislerinden birine iltica etti ve burada idam edildi.

Beşinci asrın birinci nısfında Hunlar Trakyayı tehdit etmeğe başladılar, hatta 408/9 ve 422 senelerinde Trakyaya karşı müteaddit seferler icra ettiler. 441 de ise Hun devletinin hükümdarları Bleda ve Attilâ Şarkî Roma imparatorluğu ile uzun müddet devam edecek olan bir harbe tutuştular. Hunlar Mesya müdafaa hattını yardıktan sonra Trakyayı istilâ ettiler, Filibe ve Arkadiupolis (Lüleburgaz) şehirlerini zapt ettikten sonra Bizans civarında bulunan Atira (Büyük Çekmece) kalesine kadar ilerlediler.

Trakya Hersonesinde bir Roma ordusunun büyük bir mağlubiyete uğraması üzerine Romalılar Hunlar ile bir sulh aktetmek mecburiyetinde kaldılar. 447 de zukur eden ikinci bir harp neticesinde Şarkî Roma imparatorluğu Mesya ve Şimalî Trakyanın mühim bir kısmını Hunlara terketti. Attilânın ölümünden sonra, Gotlar ile birleşmiş olan Hunlar Trakyada tezelzüle uğramış olan hâkimiyetlerini yeniden tesis etmek için bir takım harpler yaptılar (466-469), fakat 469 da Romalı kumandan Anagaste tarafından büyük bir hezimete uğratıldılar.

440 den sonra Trakya. yine Gotlar tarafından çıkartılmış olan bir takım kargaşalıklara sahne oldu.

Ostris 471 de, imparatora karşı ayaklandıkta, Gotların kumandanı Teodorik Strabo Ostris ile birleşti. Bu iki kumandan İstanbul üzerine yürümeğe başladılar. Strabo Filibe ve Arkadiopolisi zaptetti. Ufak bir fasıladan sonra, 474 de, imparator Zenonun tahta çölusu ile, Trakya'da yeni bir takım kargaşalıklar başgösterdi. Müteakip senelerde Ostrogot kralı Teodorik mühim bir rol oynadı. Hun devletinin inkırazından sonra Pannonyada iskân edilmiş olan Ostrogotlar memleketlerini terkettiler ve Balkanlarda kendilerine yeni bir iskân mintakası aramağa başladılar. Ostrogotlar evvelâ Makedonyaya indiler, bilâhara kral Teodorik tarafından Trakya dioçesinin şimal taraflarına sevkedildiler. Şarkî Roma imparatorluğu Trakya'da hakim bir mevkide bulunan Teodorik Strabo ile Ostrogot kralı Teodorikin arasını açmak için bir takım siyasî manevralarda bulundu. Bu iki Teodorik bazen birleştiler, bazen ise bunlardan birisi Romalılar tarafını iltizam ederek diğere karşı hasmane bir vaziyet aldı. Evvelâ Teodorik Strabo (481), bilâhara kral Teodorik (486/7) İstanbul surlarına kadar ilerlediler, fakat kat'î bir netice elde edemediler. Ostrogotların İtalyaya hicretinden sonra Trakya kısa bir müddet için bir sükûn devresine kavuştu.

Beşinci asrın sonlarında ve altıncı asırda Trakya'ya karşı vukubulan Hun akınlarından Bizans müverrihleri bahsetmektedirler. Bu akınlar bilhassa imparator Zenon ve Anastasius zamanlarında ehemmiyet kesbetmişlerdir. 499 ve 502 senelerinde bir Türk kavmi oldukları sabit olan Bulgarlar tarafından Trakya'ya karşı icra edilmiş olan akınlar dahi zikre şayandırlar. Bu bitmez tükenmez akınlardan payitahtı korumak için imparator Anatasius 507-512 senelerinde payitahtın takriben 65 km. garbinde «uzun sur» ismini taşıyan ve Silivriden Karadeniz sahiline kadar uzanan 45 km. uzunluğunda muazzam bir sur bina ettirdi. Bakiyeleri bugün dahi mevcut olan bu sur Silivrinin garbinde, Tuzla ile Çamurludere arasındaki sırttan başlamakta ve şimal istikametinde inkişaf ederek Yapacı ve Fener köylerinden geçmekte ve 245 rakımlı Çilingirtepenin üzerinden Kurfalı köyüne inmekte, buradan itibaren, Kuşkayaya kadar, düz bir hat şeklinde ilerlemekte, Kuşkayanın garp ve şimali garbî yamaçlarından ve Karaca köyün garbinden geçerek Karadenize müntehî olmaktadır. Orta kısımları küçük taşlar ve harç, dış kısımları ise büyük taşlar ile yapılmış olan bu surun kalınlığı 3,30 ile 3,75 metre arasında tahalûf etmektedir. Ön tarafta bir hendek mevcut değildir. Surun garp cephesinde, bazan 10 metre kadar dışarı taşan yuvarlak kaleler vardır. Kapıların arka kısımlarında, ekseriya 20×30 metre eb'adında, müstatil şeklinde, köşeleri kuleler ile mücehhez geniş avlular bulunmaktadır. Bu müdafaa

hattının arkasında, muayyen mahallerde, etrafları duvar ile çevrilmiş, tehlikeli noktalara, yahut kulelerin muhafazasına sevkedilecek kuvvetleri barındırmağa mahsus büyük ordugâhlar mevcuttur.

Fakat bu surun dahi garptan gelen muhaceret dalgalarını durdurmağa kâfi gelmediğini müteakip senelerdeki hâdiseler göstermişlerdir. 513 de Trakya Gotlarından Vitalianus Bizans devletine karşı isyan etti, Hunlar ve Bulgarlar ile birleşerek Trakya'da hayli muvaffakiyetler elde etti. Hatta Trakya limanlarında bazıları eline geçirerek bir donanma dahi vücuda getirdi ve İstanbul Boğazına taarruz etmeğe başladı. Büyük bir hezimetle neticelenen bir deniz muharebesinden sonra bu isyan hitama erdi.

Trakya'ya karşı yapılan akınlar imparator Justinianus devrinde dahi devam etti. Bu imparatorun saltanatında Hunlar ve Bulgarlar Trakyanın şimaline saldırdılar. Bir takım Bizans kumandanlarını öldürmeğe ve Bizans ordularını tarumar etmeğe muvaffak oldular. Fakat 530 da bunların bir akını püskürtüldü.

540 da Hunlar bir taraftan İstanbul, diğere taraftan ise Hersonese kadar ilerlediler. 545 den itibaren bu akınlara bir de Slavların akınları inzimam etti. 540 de Bizanslılar, Slavlara karşı icra ettikleri bir seferde, Edirne civarında, büyük bir mağlubiyete uğradılar ve Anastasius suruna kadar geri çekilmek mecburiyetinde kaldılar. 558 de ise Hunlar Trakya'yı yeniden istilâ ederek İstanbul önlerine kadar ilerlediler. 540-550 senelerinde Balkan yarımadasında muazzam bir tahkimat sistemi vücuda getirilmiş, yeni birçok kaleler bina edilmiş, eskileri ise esaslı bir surette tamir edilmişlerdir. Bu kaleler hakkında müverrih Prokop Justinianın âbidelerine dair yazmış olduğu bir eserde etraflı malûmat vermekte ve eserinin sonuna bu kalelerin bir listesini dahi ilâve etmektedir. Justinian devri kalelerine halen Trakyanın muhtelif yerlerinde, fakat en bariz bir şekilde Misinli, Pınarhisar ve Vizede rastlamak kabildir (Res. 33-40)

Preistorik ve protoistorik devirlerden Justinian zamanına kadar uzanan Trakya tarihine umumî bir nazar atfedecek olursak, Asya ile Avrupa arasında mutavassıt bir mevkie malik olan bu memleketin pek çok ve mütenevvi akın ve muhaceret dalgalarına sahne teşkil ettiğini, binaenaleyh esas itibarile bir «geçit memleketi» vazifesini gördüğünü anlarız. Fakat bu «geçit memleketi» tabiri Trakyanın cihan kültür ve siyasî tarihinde oynamış olduğu rolü tamamilen tebarüz ettirmemektedir. Çünkü muhtelif memleket ve istikametlerden gelmiş olan kavimler yalnız buradan geçmekle kalmamışlar, fakat bu havalide yerleşerek bir takım orijinal kültürler meydana getirmişlerdir. Menşeleri Orta Asyaya dayanan ve heyeti umumiyesine «Trak» ismi verilmiş olan bu kavimler muhtelif kabilelere ayrılmalarına ve devamlı siyasî teşekküller husule getirmeme-

lerine, hatta uzun müddet yabancı devletlerin tahakkümü altında yaşamalarına rağmen benlik ve kültürlerini muhafaza etmişlerdir. Romalılar zamanına kadar Traklar hiçbir zaman tamamiyle tahtı tahakküme alınmamışlar, hürriyetlerini temin edebilmek için en çetin mücadelelerden çekinmemişlerdir. Böyle bir kavmin tarih ve kültürünü araştırmanın bizler için ne mühim ilmî ve millî bir vazife teşkil ettiği kendiliğinden tezahür eder. Büyük Önder Atatürkün irşatlarıyla Türk Tarih Kurumunun bu havaliyi sistematik bir surette araştırmaya ve mühim yerlerde hafriyat icrasına karar vermesini şükranla karşılamamağa imkân yoktur. İki senedenberi Trakya'da yapılan araştırmalar ve elde edilen neticeler memnuniyet bahş olup ati için parlak ümitler vermektedirler.

Bu hafriyat ve araştırmalardan yalnız Trakya tarih ve kültürü için değil, fakat tekmil cihan tarih ve kültürü için mühim neticeler çıkacağından emin bulunmaktayız.

İstanbul Üniversitesi İlkzamanlar tarihi doçenti
ve İstanbul müzeleri müdür muavini
Dr. Arif Müfid Mansel

İçindekiler

BİRKAÇ SÖZ

Trakyanın Kültür ve Tarihi :

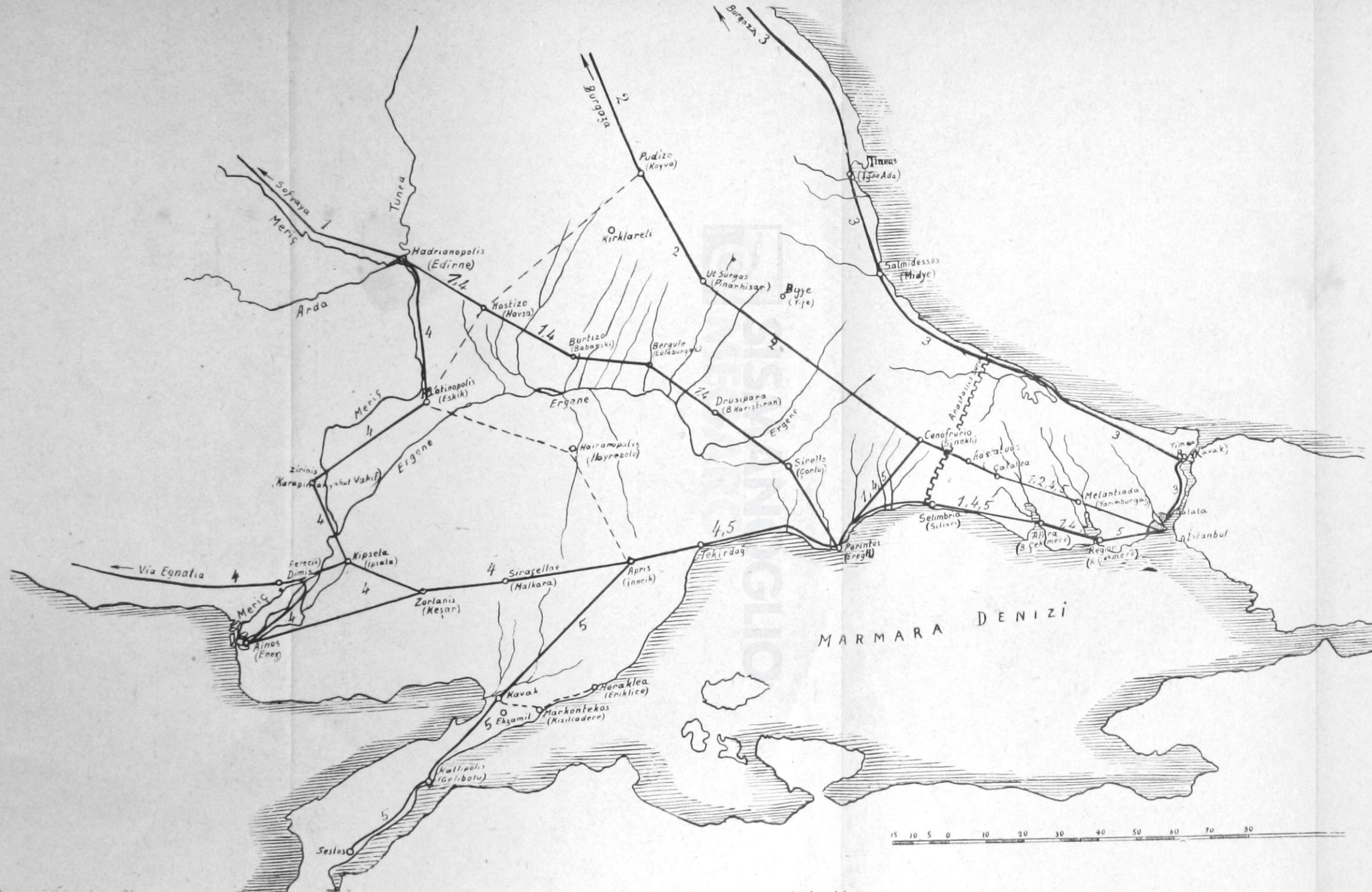
En eski zamanlardan Milâddan sonra altıncı asrın ortasına kadar	3
Trakyanın hudutları	3
Memleket	4
Köy ve şehirler	5
Yollar	6
İklim, mahsuller, madenler	8
Ahali	9
Kıyafet	10
Silâhlar	11
Trakların içtimâî âdet ve ananeleri ve yaşayış tarzları	11
Trak dini	13
Trakların cenaze âdetleri	14
Hüyükler	15
Trak kabirleri	19

Trakların Tarihi

1 — Preistorik ve protoistorik devirler	21
2 — Trakya Pers hakimiyeti altında	25
3 — Odris devleti, Teres, Sitalkes, Sevtes	26
4 — Odris devletinin inkırazı	28
5 — Trakya Makedonya hakimiyeti altında	29
6 — Keltlerin istilâsından Makedonya hâkimiyetinin inkırazına kadar . .	31
7 — Trakya Roma tazyiki altında	34
8 — Trakya Roma eyaleti	37

Trakya Haritası (H. Kiepert, Formae Orbis Antiqui, XVII)

Trakyanın eski yollarını gösterir kroki

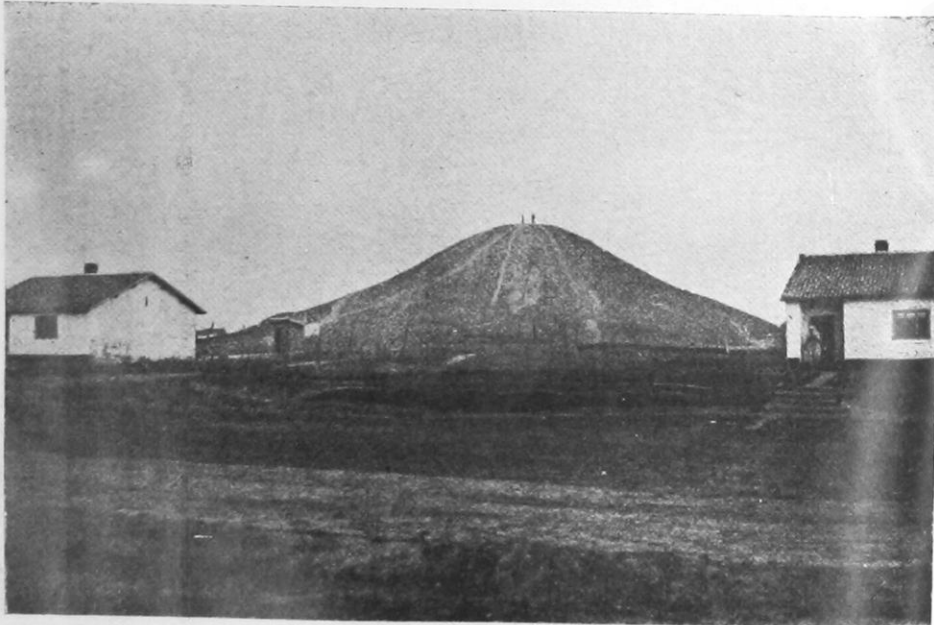
Res. 1 — Vize hüyükleri

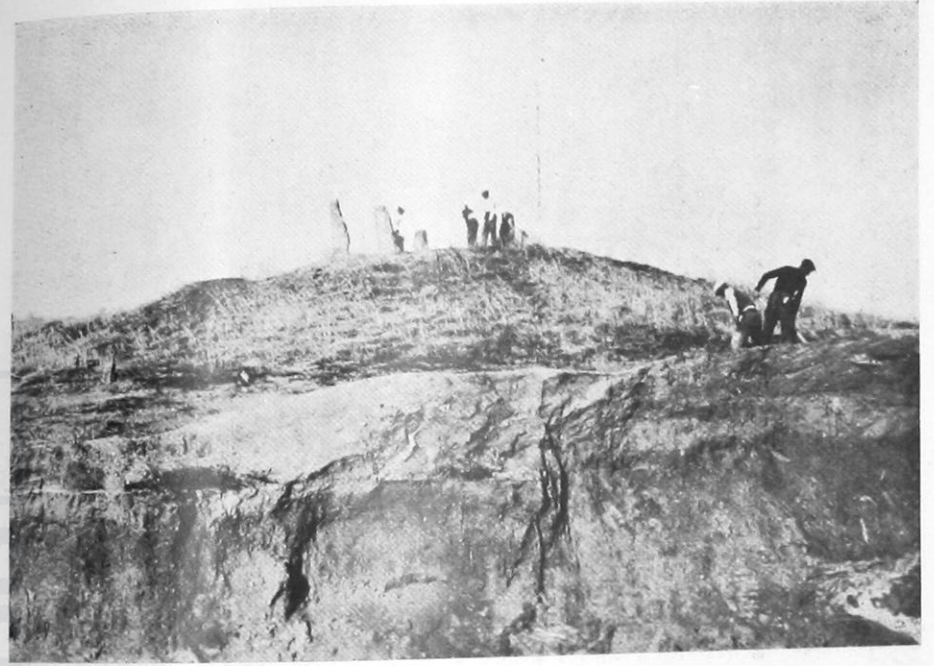
Res. 2 — Vize hüyükleri

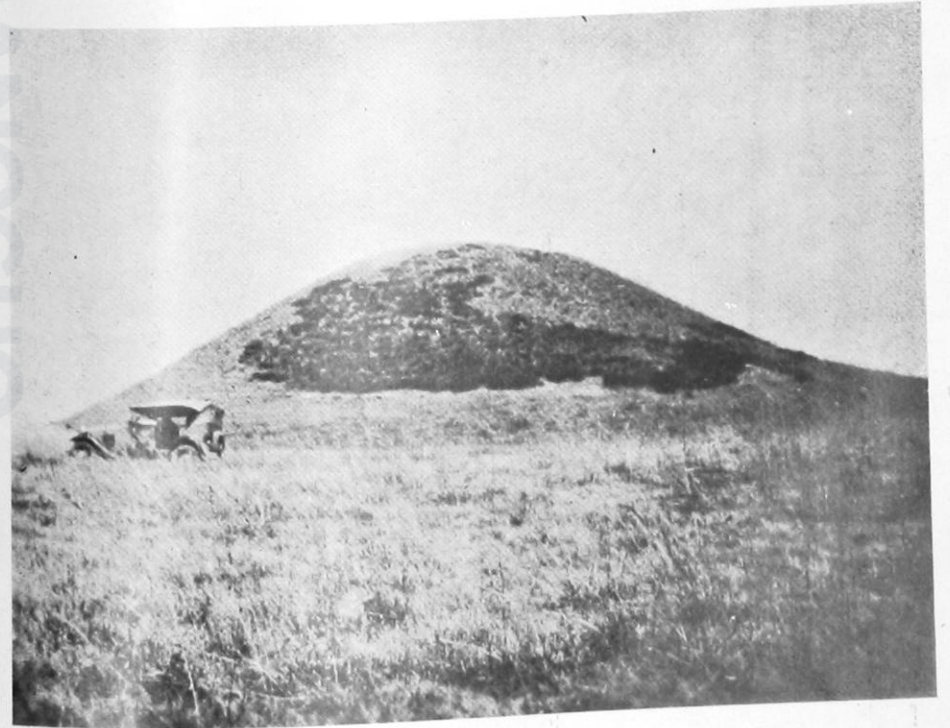
Res. 3 — Vize civarında bir hüyük

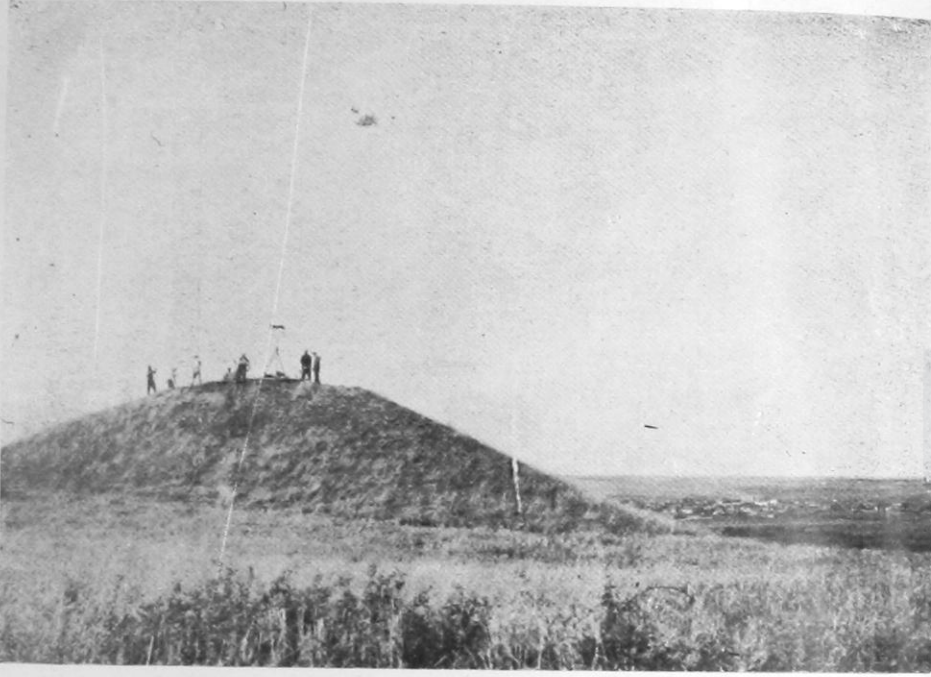
Res. 4 — Babaeski hüyüğü

Res. 5 — Sinanlı mezarlığında bulunan bir hüyük

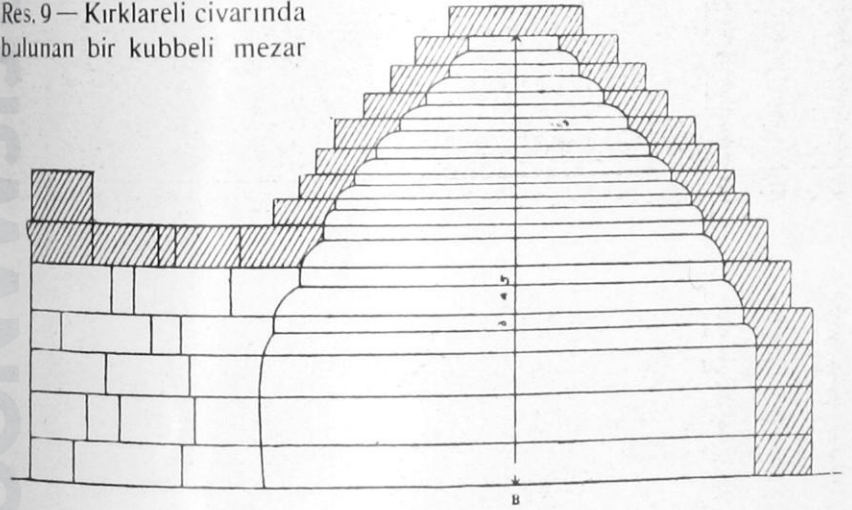
Res. 6 — Murat tepe (Lüleburgaz Kazası)

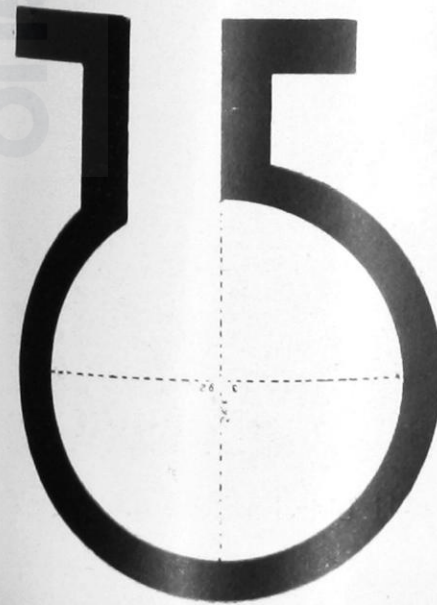
Res. 7 — Hasköy hüyüğü

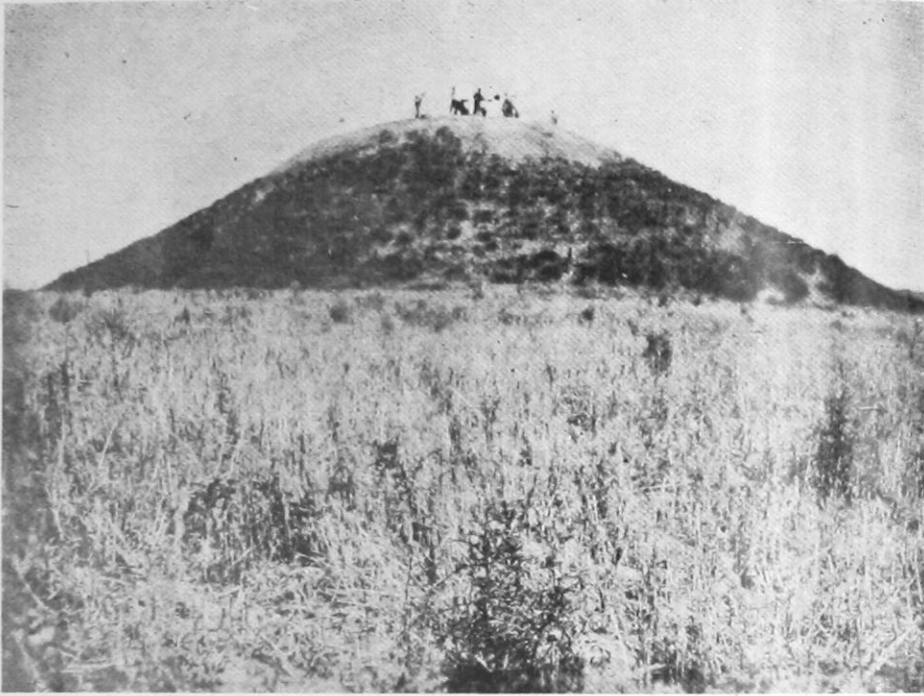
Res. 8 — Küküler civarındaki hüyüklerden ikisi

Res. 9 — Kırklareli civarında
bulunan bir kubbeli mezar

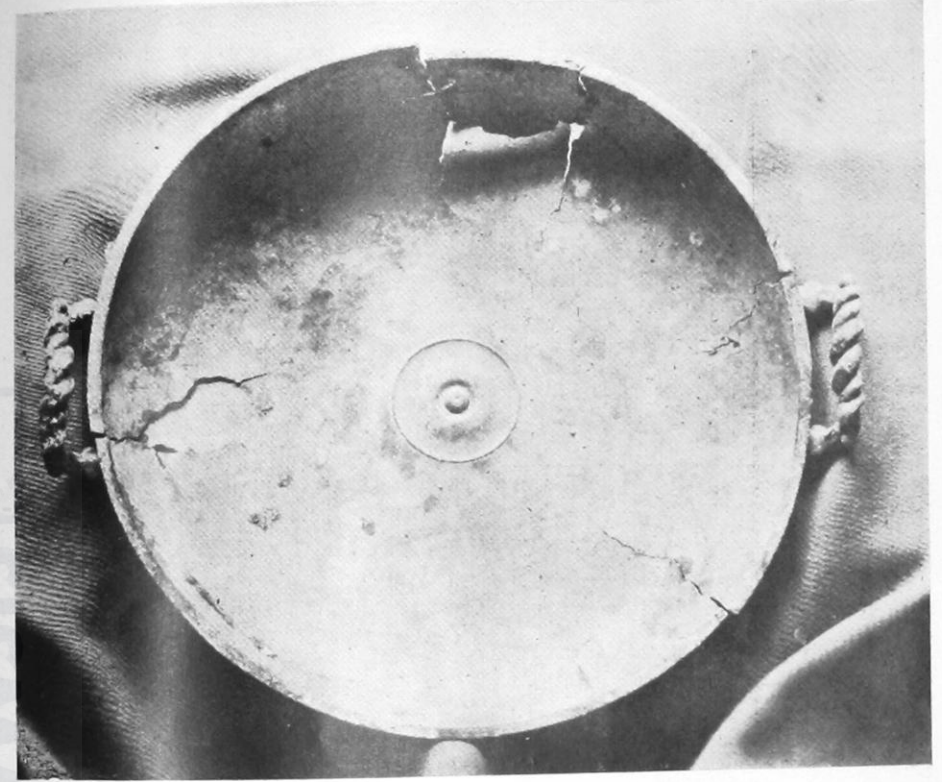
Res. — 10 Aynı mezarın maktarı

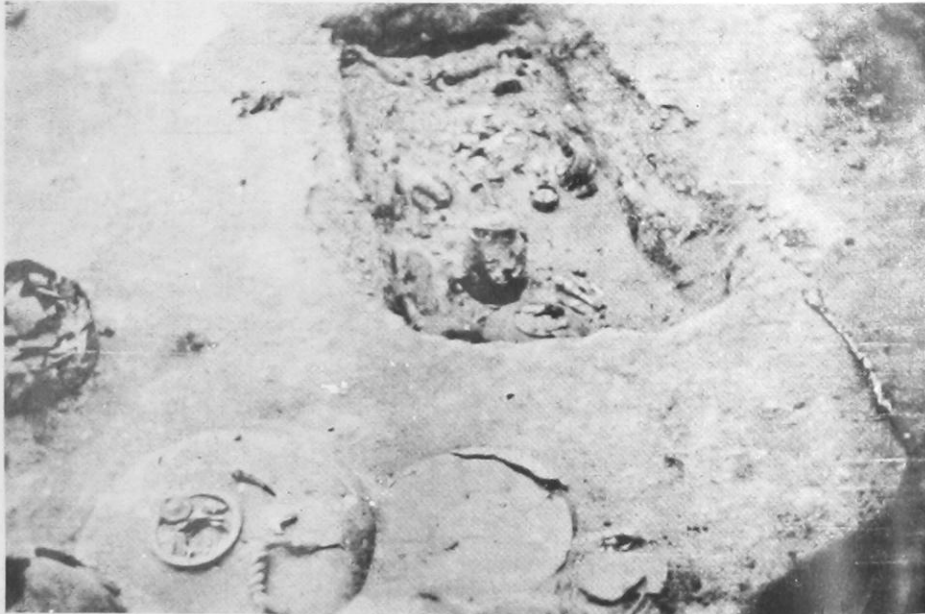
Res. 11 — Aynı mezarın plânı

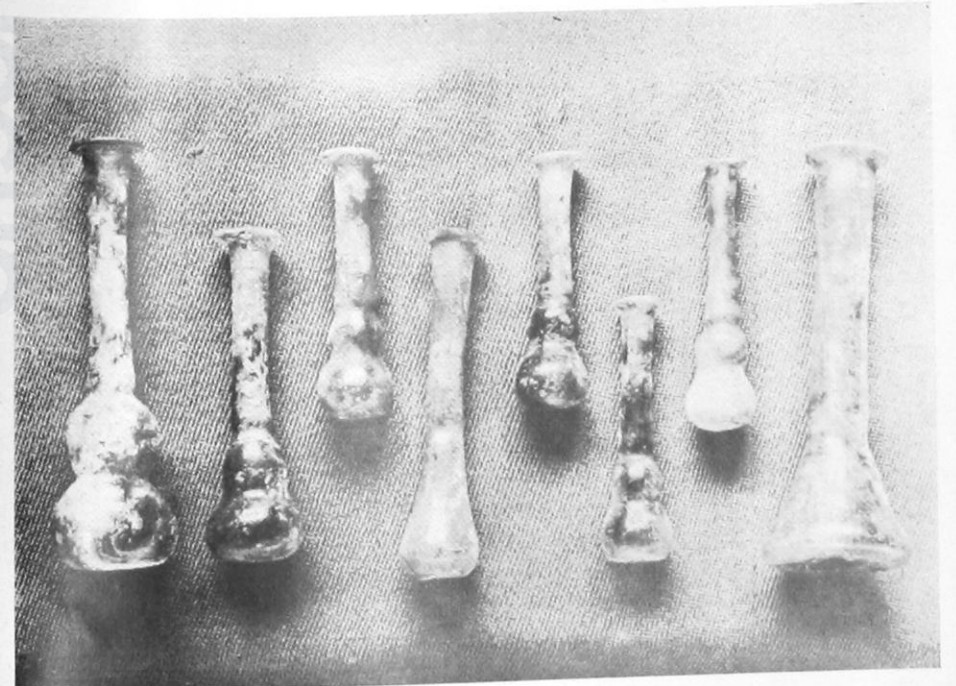
Res. 12 — Lüleburgaz - Umurca, B hüüğü

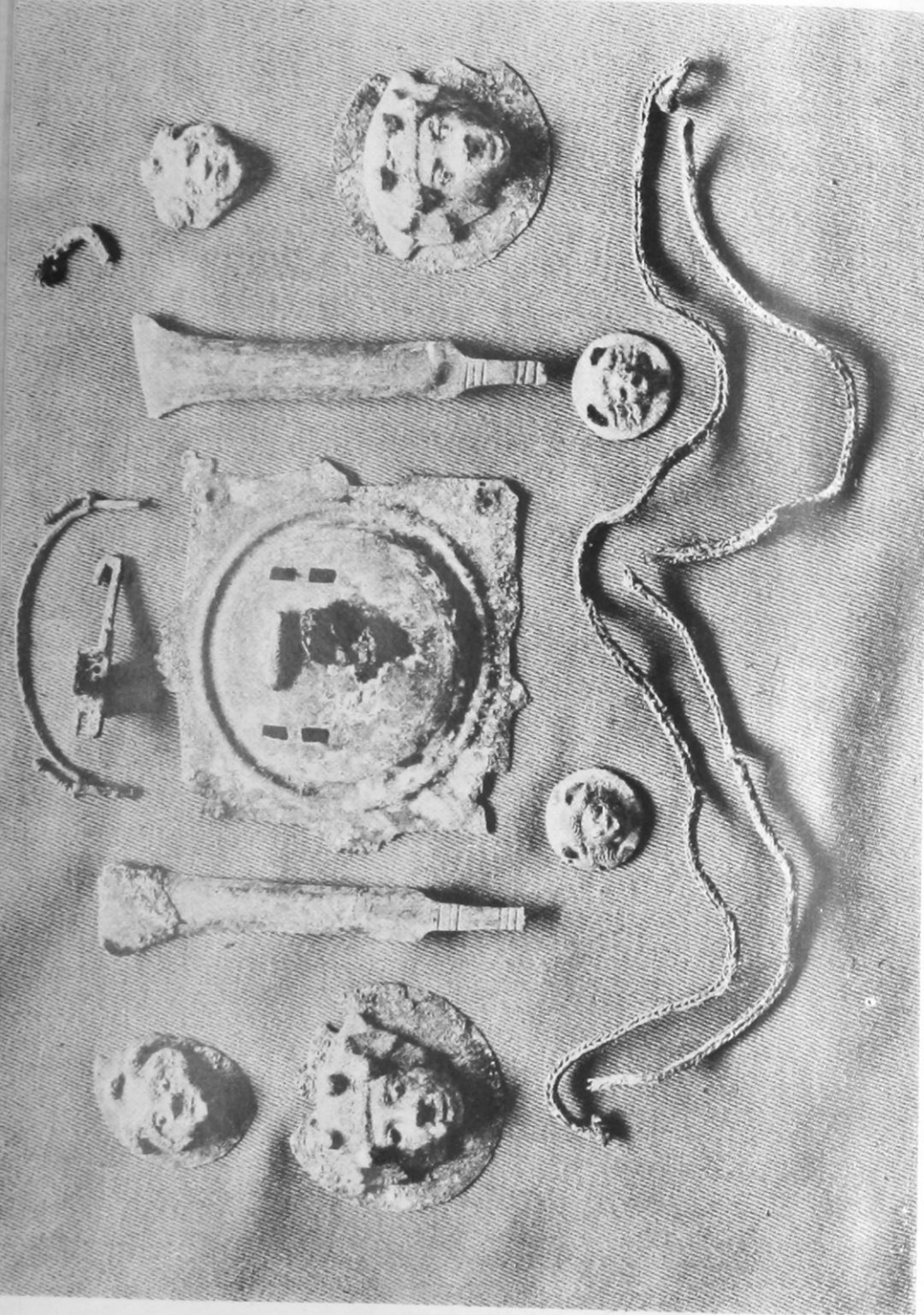
Res. 14 — Birinci mezarda bulunan tunç lenger

Res. 13 — B hüüğündeki birinci mezar

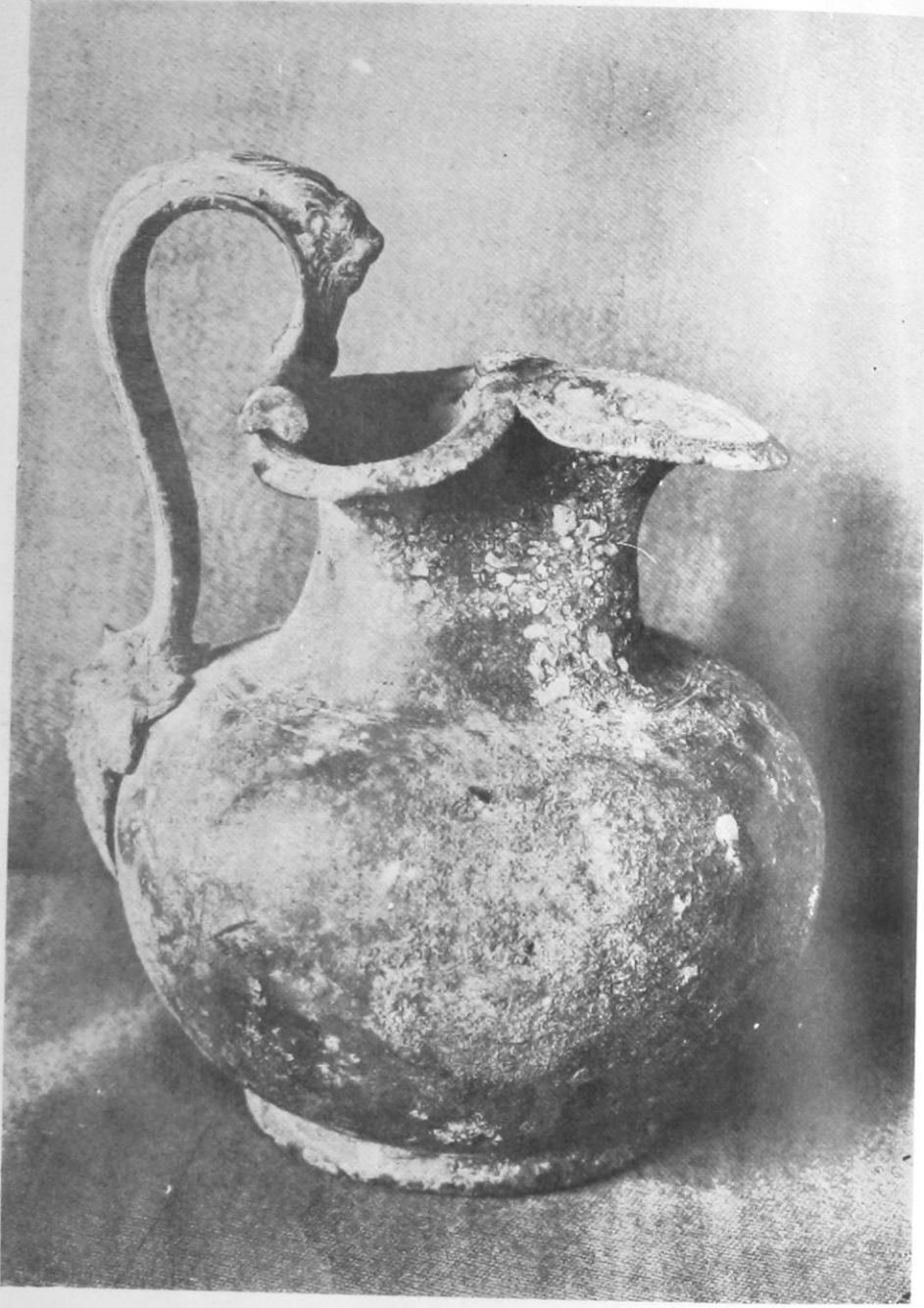
Res. 15 — Birinci mezarda bulunan tuvalet şişeleri

Res. 16 — Birinci mezarda bulunmuş olan bir çekmecenin tunc kısımları

Res. 17 — Birinci mezardaki çekmecenin içinde bulunmuş olan madeni aynanın arka tarafı

Res. 18 — Birinci mezar; tunç vazo

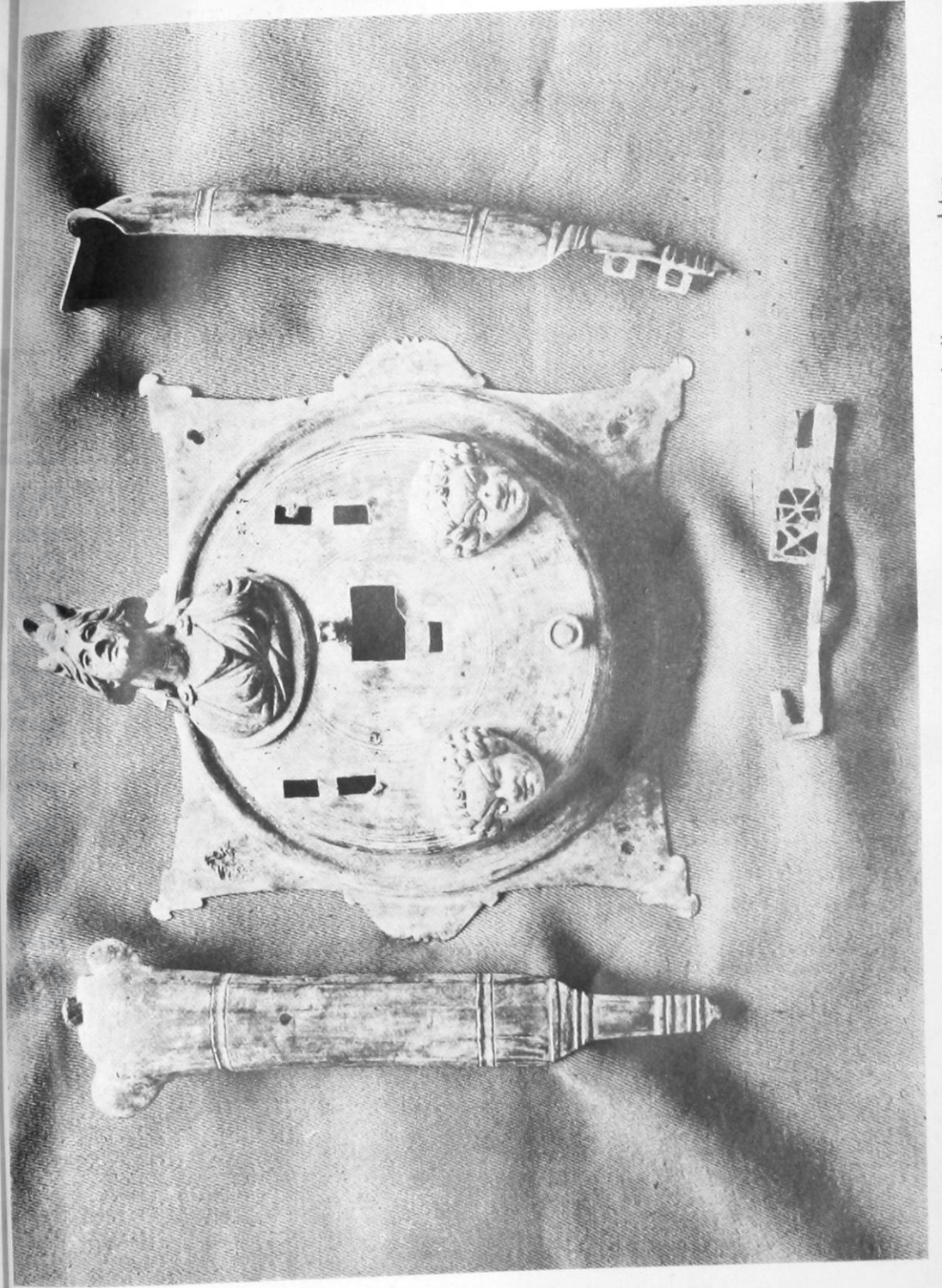
Res. 19 — Birinci mezar, cam kavanoz

Res. 20 — Lüleburgaz-Umurca B hüyükü, ikinci mezar

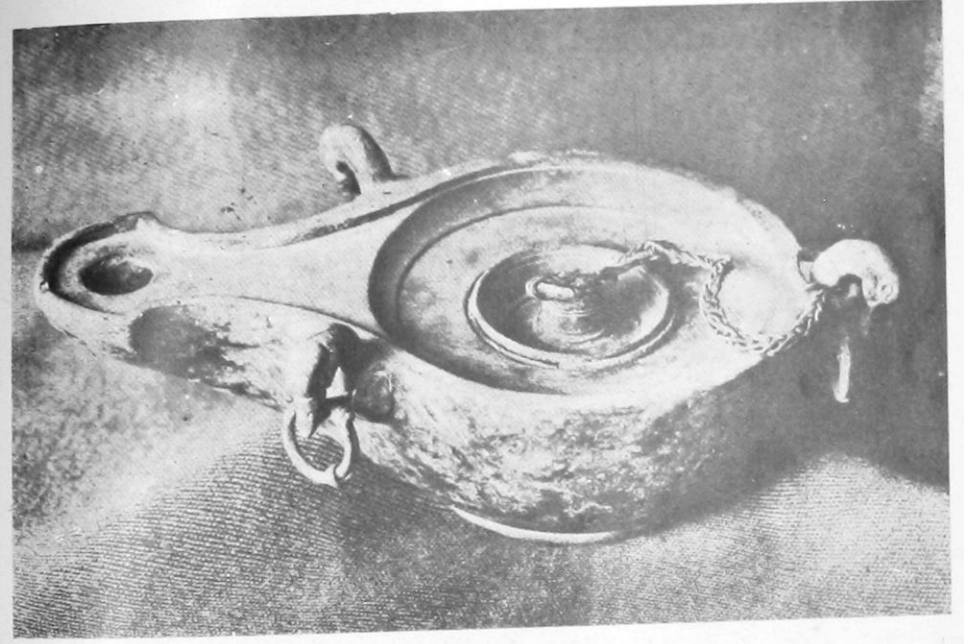
Res. 21 — İkinci mezarın teferruatı

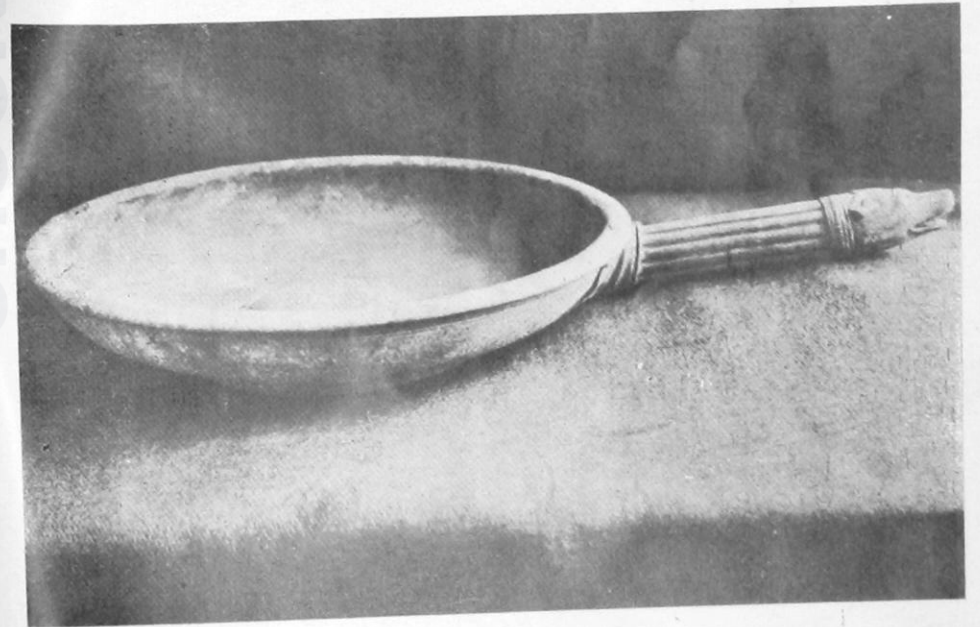
Res. 22 — İkinci mezar, büyük bir çekmeceye ait kilit mahfazası, kolları ve anahtar

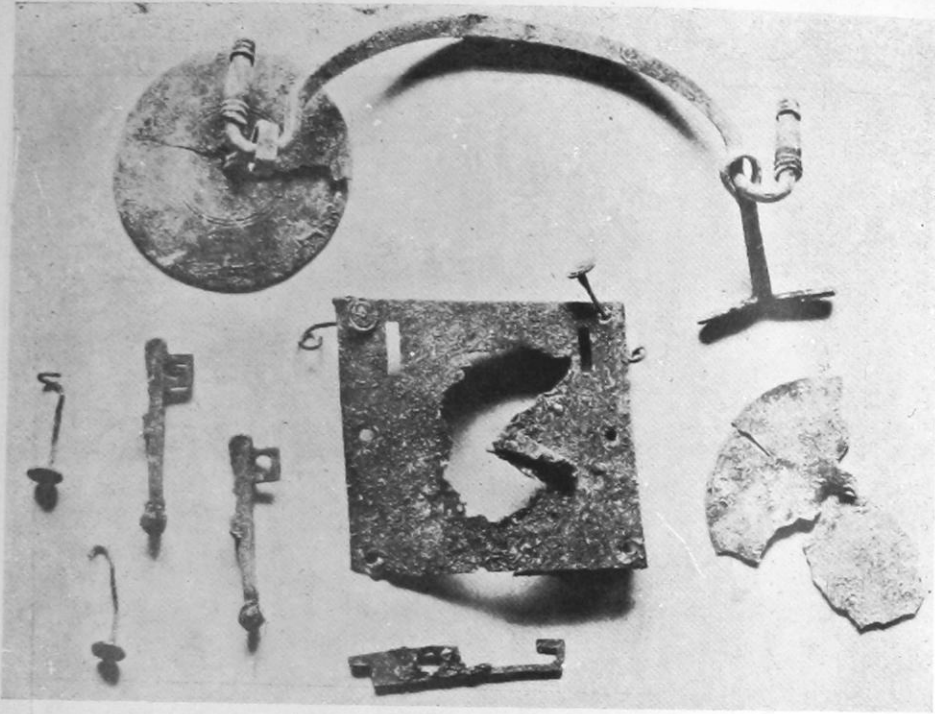
Res. 23 — İkinci mezar, aynı çekmeceye ait tunç aplikler

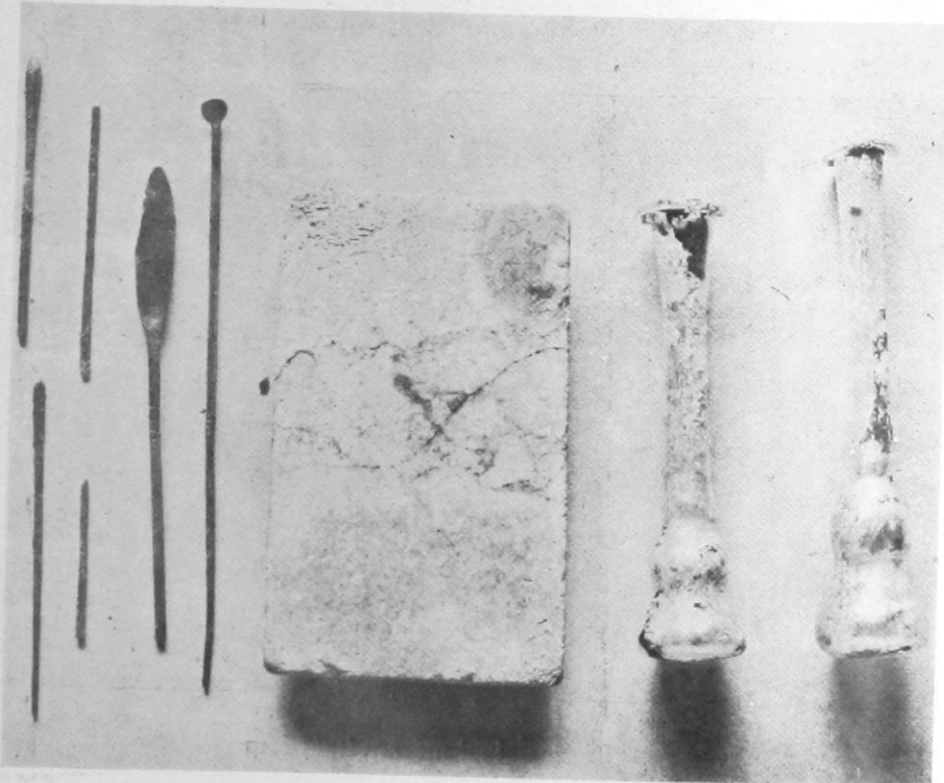
Res. 24 — İkinci mezar, tunç kandil

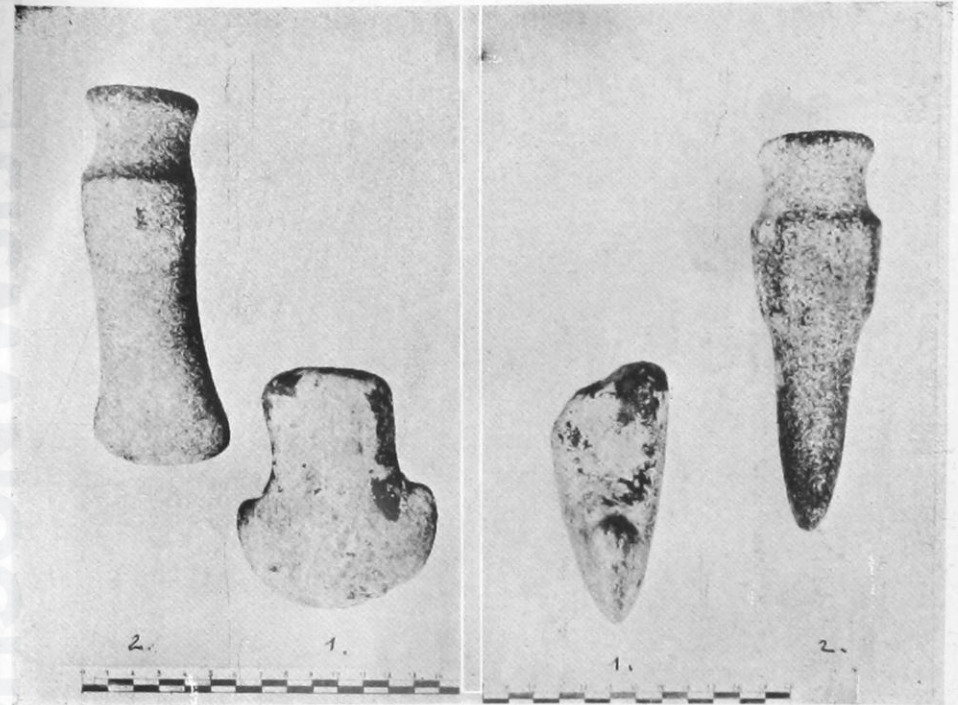
Res. 25 — İkinci mezar, tunç kap

Res. 26 — İkinci mezar, küçük bir çekmeceye ait tunç parçalar

Res. 27 — İkinci mezar, aynı çekmecenin içinde bulunan tuvalet eşyası

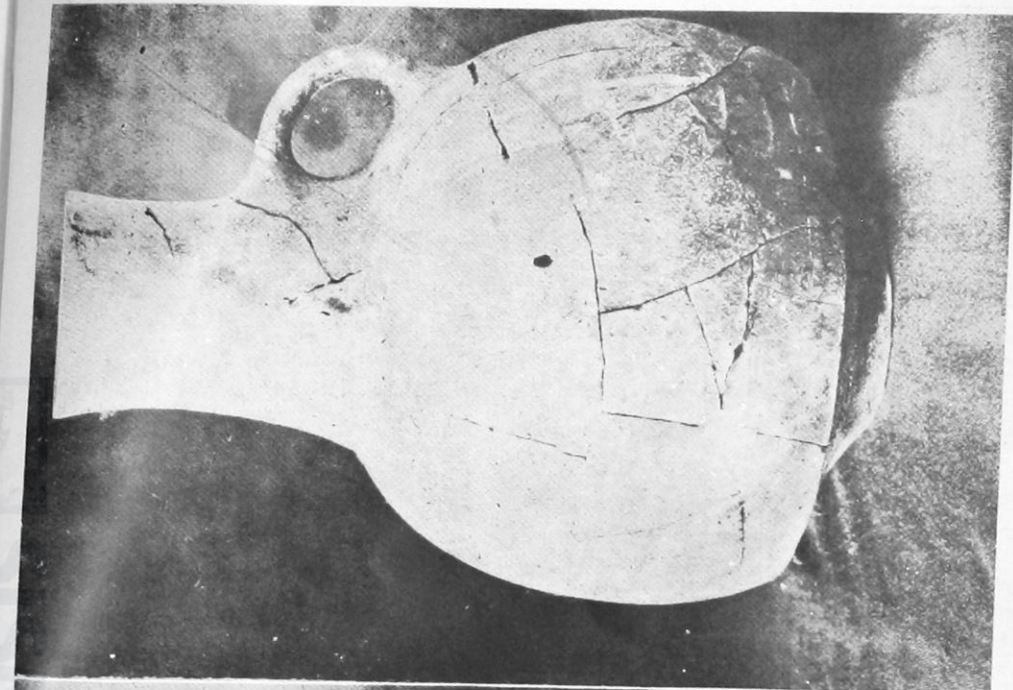
Res. 28 — Şarköy civarında bulunan preistorik taş baltalar

Res. 29 — Alpullu preistorik keramigine ait bir vazo

Res. 30 — Alpullu preistorik küplerinden biri

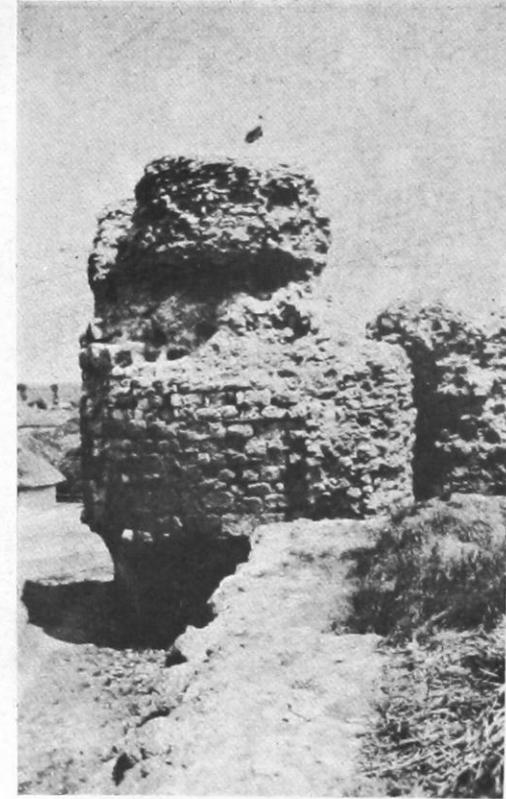

Res. 31 — Alpullu preistorik vazolarından biri

Res. 32 — Trakya meskûkâtı

- I. Trak kralları: 1. Sparadokos (takriben 420). 2. Samma... (takriben 400). 3. Bergaios (400-350). 4. Ketriporis (takriben 350). 5. Sevtes III (takriben 320). 6. Lizimahos (323-281). 7. Skostokos (takriben 300). 8. Kavaros (219-200). 9. Koson (takriben 50).
- II. Trak şehirleri: 10. Abdera (M. E. 4 üncü asır). 11. Maronea (M. E. 5 inci asır). 12. Ainos (M. E. 4 üncü asır).

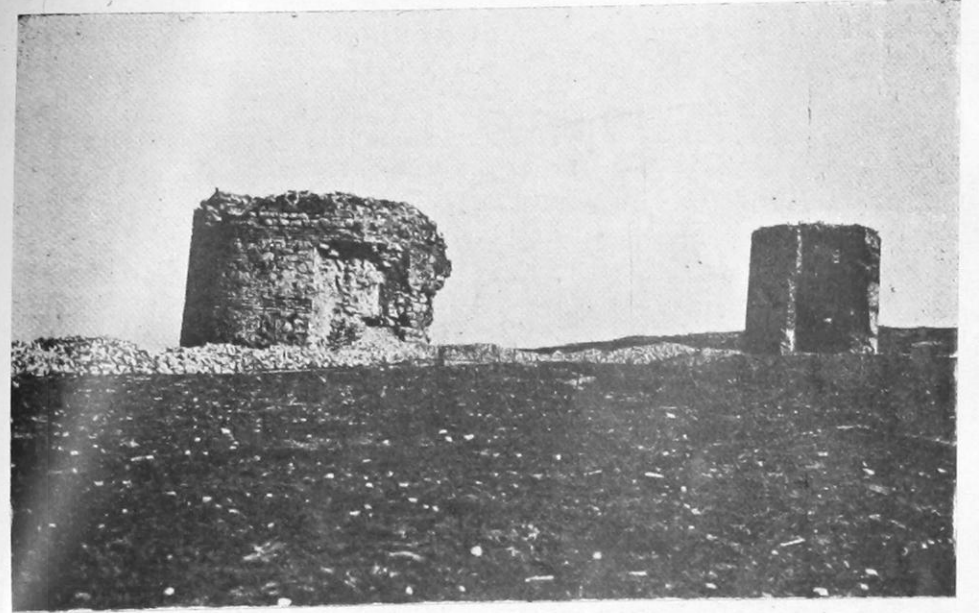
Res. 33 — Misinli kalesi (Çorlu kazası)

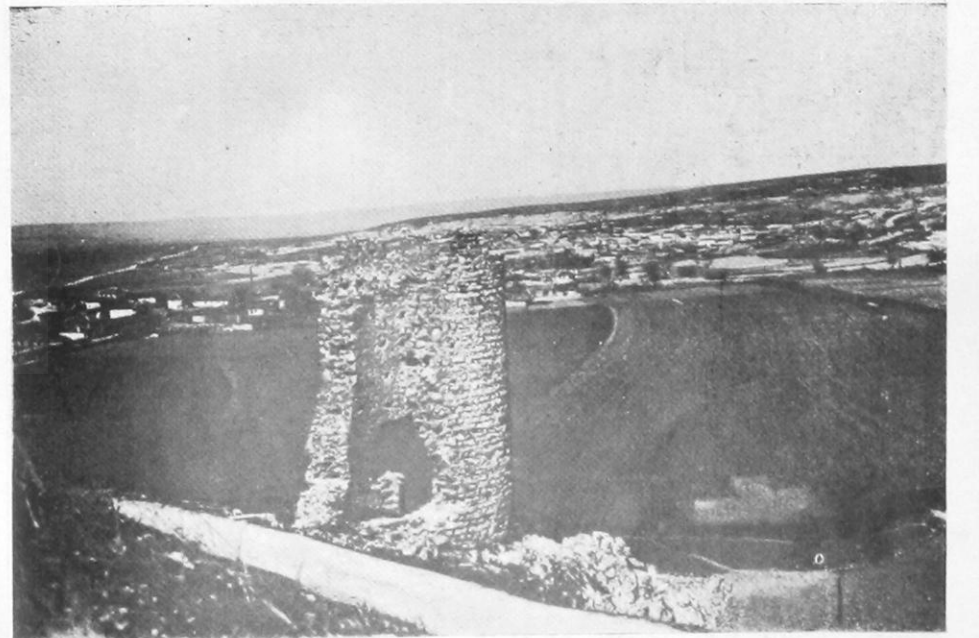
Res. 34 — Misinli kalesinde bir burç

Res. 35 — Pınarhisar kalesine ait bir kule

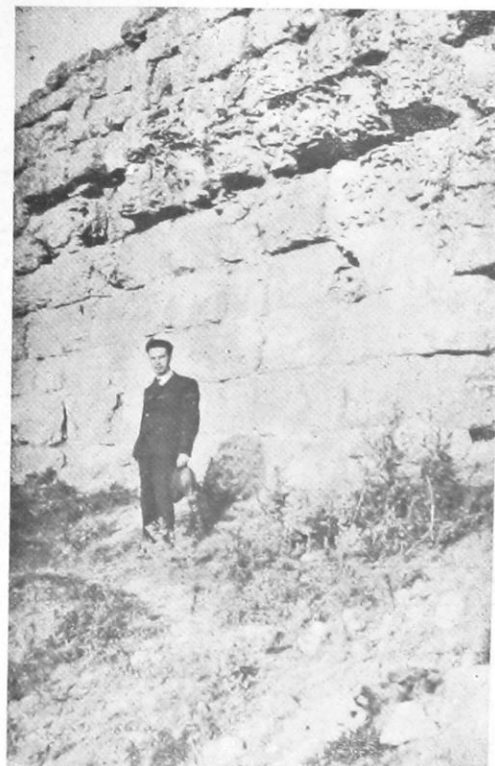
Res. 36 — Pınarhisar kalesi

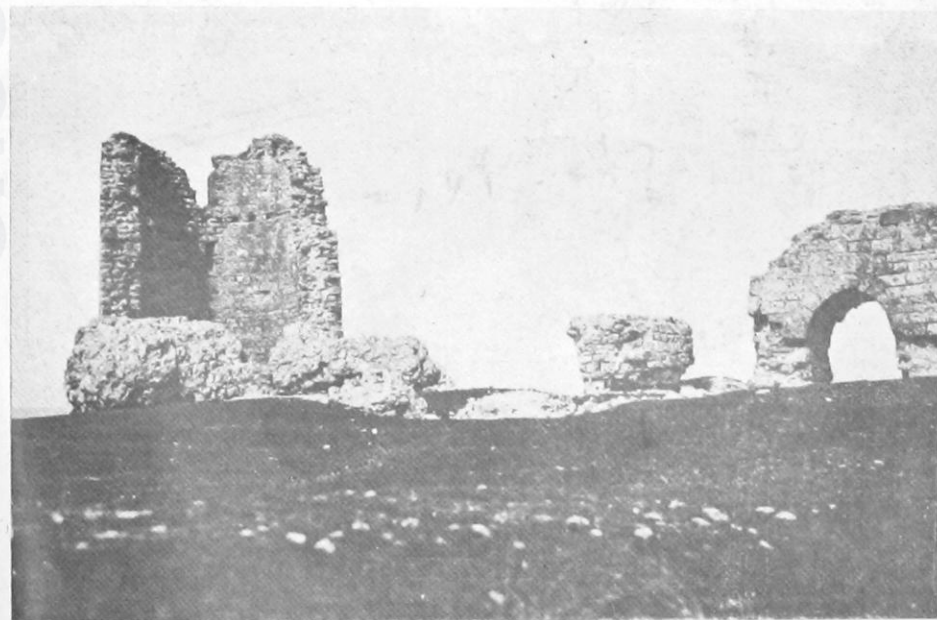
Res. 37 — Vize kalesi

Res. 38 — Vize suruna ait bir kule

Res. 39 — Vize surları

Res. 40 — Vize surları

© MESSAGGERO
SISMANGOLIO

Edirne ve Yöresi
Eski Eserleri Sevenler Kurumu
Yayınları

- 1 — **ÇAKA: Orta zamanda İzmir ve yakınındaki adaların Türk hâkimi**
- 2 — **Kazan Hakanlığını Kuran Uluğ Muhammet Hanın Yarlığı**
- 3 — **Gelibolu ve Yöresi Tarihi**
- 4 — **Turova Harabeleri**
- 5 — **Trakyanın Kültür ve Tarihi**
- 6 — **Edirne Tarihi**

Fiatı 50 Kuruş